

UNIVERSAALEISTA ARVOISTA PIKNIK-KANSAAN
Näkökulmia maailmanperintöarvoihin Suomenlinnassa

Pro gradu -tutkielma
Helsingin yliopisto
Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/
Folkloristiikka
Oona Simolin
Syyskuu 2016

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Oona Simolin			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Universaaleista arvoista piknik-kansaan. Näkökulmia maailmanperintöarvoihin Suomenlinnassa.			
Oppiaine – Läroämne – Subject Folkloristiikka			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year 9/2016	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 82 + 2 liitesivua	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tarkastelen tutkielmassani Helsingissä sijaitsevaa, vuonna 1991 Unescon maailmanperintöluetteloon liitettyä Suomenlinnaa ja siihen liittyvää arvopuhetta. Tutkielmani primääriaineisto on kerätty haastattelemalla yhtätoista Suomenlinnassa työskentelevää ja/tai asuvaa henkilöä syksyllä 2015. Tämän lisäksi olen hyödyntänyt tutkielman sekundääriaineistoina useita maailmanperintöön liittyviä dokumentteja, joista keskeisin on Suomenlinnan kestävän matkailun strategia. Tarkastelen työssäni kulttuuriperintöteoreettisen keskustelun valossa niitä ulottuvuuksia, joihin maailmanperintöön liittyvät arvot kytketään. Tutkielman analyysimenetelmiä ovat kategoria-analyysi ja retorinen analyysi.</p> <p>Haastatteluaineiston valossa maailmanperintöarvojen merkitys käsitetään eri tavoin ja usein myös eri tavoin kontekstista riippuen. Silloin kun säilyttäminen tai tallentaminen nähdään maailmanperinnön ensisijaisena arvona, liittyy puheeseen myös käsitys tulevista sukupolvista tallentamisen moraalisenä velvoittajana. Toisaalta maailmanperintöarvot käsitetään aineistossa toisinaan myös asiantuntija-arvioksi paikan merkittävydestä, yhteisön ja sen historian symboliksi tai kaupallista potentiaalia lisääväksi arvoksi. Maailmanperintöön liitettyjen arvojen moninaisuus korostaa käsitteen avaamisen tärkeyttä. Pääsääntöisesti haastateltavat mielsivät arvot abstraktimmin kuin sekundääriilähteenä toiminut strategiateksti, mikä vahvistaa osaltaan aiempien tutkimusten tuloksia, joissa on havaittu kulttuuriperintöammattilaisten korostavan materiaalisia arvoja useammin kuin muiden vastaajien.</p> <p>Tutkielmani osoittaa, että maailmanperintöarvoihin yhdistetään usein sopivana pidettyyn toimintaan liittyviä arvotuksia. Hyödynnän analyysissä subjekti- ja objektisidonnaisen autenttisuuden käsitteitä, joiden avulla erottelen maailmanperintöarvoihin kytkeytyviä käsityksiä sopivista toiminnosta. Oman aihekokonaisuutensa muodostaa Suomenlinnassa järjestetty kekritapahtuma ja opastustuotteisiin heijastuva kulutuskulttuurin murros. Käsitellen analyysissäni viimein myös eri kävijäkategorioihin liitettyjä toimintoja sekä maailmanperinnön yhteyttä talouspuheeseen.</p> <p>Tutkielmani perusteella maailmanperintöön liittyy paikallisella tasolla hyvin erilaisia arvoja, jotka kytkeytyvät esimerkiksi erilaisiin taloudellisiin ja identiteettipoliittisiin päämääriin. Arvopuhe konkretisoituu hyvin monenlaisten toimintojen kohdalla, ja siksi esimerkiksi oppaiden tai kävijäsegmenttien tarkempi erottelu voisi olla hedelmällinen aihe jatkotutkimukselle. Maailmanperinnön monet arvot voisivat myös pohjustaa soveltavaa, kohteen kehittämiseen pyrkivää tutkimusta ja lähestyä kulttuuriperintöön liittyviä merkityksiä esimerkiksi etnografian keinoin.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Suomenlinna, maailmanperintökohteet, arvot, arvottaminen, kulttuuriperintö, folkloristiikka, kategoria-analyysi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Arvot kulttuuriperinnön suunnittelukielessä ja aiempi tutkimus	5
3. Maailmanperintöluettelo: historia, nykypäivä ja yleismaailmalliset arvot	10
4. Sveaborg, Viapori, Suomenlinna	14
5. Aineistot	16
5.1 Haastatteluaineisto	16
5.2 Sekundääriaineistot	19
6. Teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet	21
7. Metodologinen tausta ja tutkimusmenetelmät	26
8. Analyysi	30
8.1 Maailmanperintöarvojen monet tulkinnat	30
8.2 Kerroksellinen, autenttinen – ja liian erikoinen	39
8.3 Viihdettä vai tietoa?	49
8.4 Kulttuurimatkailijoita ja pussikaljalaisia	56
8.5 Suojelun ja avoimuuden rajalla	63
9. Johtopäätökset	67
Lähteet ja kirjallisuus	72
Tutkimusaineisto	72
Kirjallisuus	75
Elektroniset lähteet	81
Liitteet	83
Liite 1. Teemahaastattelujen haastattelurunko	83
Liite 2. Suostumuslomake	84

1. Johdanto

Suomenlinna on vuodesta 1991 alkaen Unescon maailmanperintöluetteloon kuulunut Helsingin edustalla sijaitseva saariryhmä, joka on myös yksi Helsingin kaupunginosista. Luetteloon liittäminen on Suomenlinnan tapauksessa merkinnyt suurta lisäystä kävijämääriin. Kun luetteloon ottamisen aikaan kävijöitä oli vuositason tasolla noin 300 000 (Borg & Öystilä & Partti 2003: 13), vuonna 2015 Suomenlinnassa vieraili 931 000 henkilöä (Suomenlinnan hoitokunta 2016a). Kolminkertaistunut kävijämäärä yhdessä globaalin ympäristökriisin ja sen myötä lisääntyneen ekologisen tietoisuuden kanssa on aiheuttanut tarpeen matkailun kehittämiseen entistä kestävämpään suuntaan. Vuonna 2015 Suomenlinnan hoitokunta – saarten restauroinnista, ylläpidosta, hallinnosta ja esittelystä vastaava opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto – julkaisi tähän tavoitteeseen liittyvän *Kestävän matkailun strategian*, jonka linjaamalla toimilla Suomenlinnan tulevaisuudesta pyritään tekemään entistä kestävämpi. Strategiassa on viisi painopistealuetta, joiden konkreettista toteuttamista kuvataan tarkemmin myöhemmin julkaistussa toimenpideohjelmassa (Suomenlinnan hoitokunta 2016b).

Kiinnostuin itse erityisesti yhdestä näistä viidestä strategisesta painopistealueesta, maailmanperintöarvoista viestimisestä. Tällainen arvoista viestiminen on myös ajankohtainen aihe, sillä esimerkiksi erilaiset kulttuuriperintöpoliittiset instituutiot pyrkivät osallistamaan kansalaisia yhä enemmän (Karasvaara 2015: 66.)

Käsitän kulttuuriperintöön liittyviä arvoja tuotettavan aktiivisesti kulttuuriperintöprosessissa. Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso määrittävät tämän prosessin tapahtumien sarjaksi, jossa jokin menneisyyden jättämä aineeton tai aineellinen jälki tuotetaan tietoisesti jonkin yhteisön kulttuuriperinnöksi (2013: 13). Tämä menneisyyden jälki voi olla esimerkiksi perinne, johon liitetään kulttuuriperintöprosessin myötä entistä vahvemmin esimerkiksi taloudellisia ja identiteettipoliittisia arvoja. Kulttuuriperintöön liittyvää symbolista tietoa tuottavat erilaiset organisaatiot ja instituutiot, jotka samalla pitävät yllä kulttuuriperintöön liitetyn ryhmän julkisuuskuvaa. (Siivonen 2013: 330.) Maailmanperinnön tapauksessa näitä organisaatioita on niin globaalilla, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla: Unescon maailmanperintökomitea hyväksyy yleismaailmallisesti erityisen arvokkaiksi katsottuja kohteita, Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö suunnittelee maailmanperinnön

kansallisen tason toimintaa ja Suomenlinnan hoitokunta vastaa siitä, miten kansainvälinen sopimus ja siihen liittyvät arvot realisoituvat yksittäisessä kohteessa. Käsitän kaikkien tällaisten maailmanperintöön liittyvien organisaatioiden muodostavan yhdessä maailmanperintöinstituution. Tämä instituutio ilmenee erilaisina hallinnollisina käytäntöinä ja kielenä, ja sitä ylläpitää asiantuntijoiden lisäksi ne miljoonat matkailijat, jotka vuosittain käyvät maailmanperintökohteissa.

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella maailmanperintöön liittyviä arvoja paikallisella tasolla. Kulttuuriperintöprosessin käsitettä soveltaen ajattelen, että maailmanperinnön ei voi ajatella niin sanotusti olevan valmis kohteen tultua osaksi luetteloa, vaan sen konkreettisesta merkityksestä ja siihen liittyvistä arvoista neuvotellaan ja niitä tuotetaan jatkuvasti kohteen eletyssä elämässä (vrt. Vahtikari 2013: 19–20). Maailmanperintö on kulttuuriperinnön muoto, joka tasapainoilee globaalin, kansallisen ja lokaalin, yhteisyyden ja omistajuuden sekä utilitaristisen ja kaupallisen välillä. Tutkimuskysymykseni onkin, millaisia arvoja ja näihin liittyviä toiminnallisia ulottuvuuksia aineistoissani yhdistetään maailmanperintöön? Tässä yhteydessä käsitän arvoilla sekä välineelliset että itsessään haluttaviksi tai vältettäviksi esitetyt asiat, enkä siis sitoudu siihen kulttuuriperintöpoliittisten tekstien tapaan käyttää arvoja ympäristöistä tai objekteista asiantuntija-arvion avulla löytyvinä ominaisuuksina (ks. luku 2). Arvojen lisäksi olen kiinnostunut maailmanperintöön liittyvän asiantuntijakielen – josta maailmanperintöarvot on yksi esimerkki – suhteesta tavalliseen kieleen. Missä määrin maailmanperintöorganisaatioiden luomat ja toistamat kielen kiteymät näkyvät paikallisten toimijoiden käsityksissä Suomenlinnasta?

Kysyn tutkielman primääriaineistona toimivalta, itse keräämältäni haastatteluaineistolta sekä sekundääriaineistona toimivilta institutionaalisilta teksteiltä sitä, millaisia ominaisuuksia ja arvoja Suomenlinnaan toimijat liittävät maailmanperintöön? Tarkoiton näillä toimijoilla yhtätoista haastattelemiani henkilöä, jotka kaikki työskentelevät tai asuvat Suomenlinnassa. Maailmanperintö liittyy siis heidän elämäänsä jossain määrin hyvin arkisella tavalla. Kyse on siis toisaalta siitä, miten maailmanperintöinstituutio realisoituu yksittäisten ihmisten kokemuksissa ja tulkinnoissa. Nämä paikallisen tason tulkinnat eivät kuitenkaan tapahdu irrallaan niistä organisaatioista, jotka tuottavat Suomenlinnaa virallisesti kulttuuriperinnöksi. Edellä mainitun kysymyksen lisäksi käsitellenkin myös sitä, miten organisaatioiden ilmaukset ovat vuorovaikutuksessa mikrotason tulkintoihin maailmanperinnön merkityksestä. Tätä varten tutkielmani

sekundääriaineistoja ovat erilaiset organisaatioiden tuottamat maailmanperintöaiheiset tekstit, pääasiassa kuitenkin edellä mainittu *Suomenlinnan kestävän matkailun strategia*.

Arvottaminen liittyy kulttuuriperintöprosessiin erottamattomasti: kulttuuriperinnöksi tuottaminen on aina jonkinlainen kannanotto ilmiön edustamien arvojen haluttavuudesta. Esimerkiksi Unescon maailmanperintöluettelon synty on kytköksissä toisen maailmansodan jälkeiseen laajempaan globalisoitumiseen, jonka seurauksena syntyi ajatus aineellisesta kulttuuriperinnöstä ihmiskunnan yhteisenä omaisuutena kansakuntiin perustuvan omistajuuden sijaan (Harrison 2013a: 56–57). Näin maailmanperinnön synty ja sen virallinen globaali toiminta-ajatus yhdistyy globaaliin rauhan aatteeseen ja yhteisymmärrykseen: ”Maailmanperintökohteet toimivat ihmiskunnan yhteisen tahtotilan symboleina” (opetus- ja kulttuuriministeriö 2015: 6). Kuten jo johdannosta on käynyt ilmi, käytännön toiminta tapahtuu paljolti kansallisella ja paikallisella tasolla, eikä edellä mainittu rauhan ja yhteisymmärryksen kasvattaminen välttämättä ole ensisijaisesti propagoitu arvo. Tutkielmani keskeinen teoreettinen lähtökohta on käsitys Suomenlinnasta paikkana, johon voidaan – aivan kuin muihinkin paikkoihin – liittää erilaisia merkityksiä ja tulkintoja viitekehyksestä riippuen. Tämä tarkoittaa käytännössä erilaisten kategorioiden ja niihin liittyvän kulttuurisen tiedon aktivoimista: ilman jonkin kategorian henkiin herättämistä paikat ovat ikään kuin mykkiä. Sillä, mikä kategoria milloinkin otetaan käyttöön, on aina käytännön seurauksia: asuinalueeseen ja maailmanperintökohteeseen liittyy erilaisia mielikuvia, ja ennen kaikkea niihin yhdistetyt toiminnot ovat varsin erilaisia (vrt. Juhila & Jokinen & Suoninen 2012b: 52–53). Tutkielmani menetelmäksi muodostuikin kategoria-analyysia ja uutta retoriikkaa yhdistelevä analyysitapa, jolla pyrin tutkimaan maailmanperinnön paikallista ulottuvuutta suhteellisen matalalla abstraktiotasolla. Tutkielmani tavoite onkin tutkimuskysymyksiin vastaamisen ohella tuoda esiin erilaisia käytännön elämän ulottuvuuksia, jotka tarjoavat uusia näkökulmia maailmanperintöön liittyvään kulttuuriperintöprosessiin ja siihen yhdistettyihin arvoihin.

2. Arvot kulttuuriperinnön suunnittelukielessä ja aiempi tutkimus

Koska maailmanperintöarvot ovat tutkielmani kannalta keskeinen käsite, pidän tarpeellisena käsitellä sanan taustaa osana kulttuuriperintöpoliittista suunnittelukieltä. Arvoista ja kulttuuriperinnön arvopohjaisesta hallintomallista [*value-based management*]

on 1980-luvulta alkaneen prosessin seurauksena tullut keskeinen kulttuuriperintöön liittyviä käytäntöjä ja hallintoa ohjaava käsite. Yleismaailmallinen erityisarvo on toki ollut Unescon luetteloinnissa alusta asti mukana ollut luetteloinnin välineenä. Monikossa arvot otettiin käyttöön maailmanperintökielellä vuoden 1979 *Burra Charter* -asiakirjassa, jossa Australian International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) linjaa maailmanperintöön liittyviä hoitosuosituksia. Tässä asiakirjassa paikkojen kulttuurinen merkityksellisyys [*cultural significance*] esitetään konservoinnin perustaksi. Tämä merkityksellisyys perustuu entisten, nykyisten tai tulevien sukupolvien paikkaan liittämiin esteettisiin, historiallisiin, tieteellisiin tai sosiaalisiin arvoihin. (ICOMOS Australia 1979: 1 artikla). Asiakirja tuo siis esiin mittavan määrän arvoja, joilla kulttuuriperinnön hoitotyö ja siinä tehdyt ratkaisut voidaan perustella. Akateemisen yhteisön ulkopuolelle katsova ajattelutapa omaksuttiin vahvasti etenkin postprosessuaalisen arkeologian piirissä. Kyseinen arkeologian suuntaus sitoutuu kulttuurirelativismiin ja kyseenalaistaa postmodernin ideologian mukaisesti mahdollisuuden kehittää arkeologisia makrotason teorioita. Myöhemmin kulttuuriperinnön konservointiin erikoistunut Getty-instituutti on puhunut voimakkaasti tällaisen arvoihin perustuvan kulttuuriperintöhallinnon puolesta ja käsitellyt aihetta useissa julkaisuissaan (Poulios 2010: 172; Trigger 2006: 521 sit. Enqvist 2016: 102). Getty-instituutin mukaan arvoperustaisuus merkitsee kulttuuriperintöammattilaisten – siis esimerkiksi arkeologien, museoalan ammattilaisten ja muiden suunnittelijoiden – velvollisuutta kartoittaa kaikkien eri sidosryhmien kohteeseen liittämät arvot ja merkitykset tai merkityksellisyydet [*significance*]. Arvoilla tarkoitetaan Getty-instituutin määritelmän mukaan kohteeseen liitettyjä positiivisia ominaisuuksia ja merkityksellisyydellä puolestaan kaikkien arvojen muodostamaa kokonaisuutta. Kun tällainen kokonaisuus on muodostettu, sitä voidaan edelleen verrata sen tärkeyden [*importance*] perusteella muihin vastaaviin kulttuuriperintökohteisiin. (de la Torre & MacLean & Mason & Myers 2005: 5.)

Tällä arvojen korostamisella pyritään ottamaan huomioon kulttuuriperintöön liittyvien arvojen moninaisuus ja ei-materiaaliset ulottuvuudet entistä paremmin. Konservointiparadigmaa kohtaan on kuitenkin esitetty myös kritiikkiä: onko todella mahdollista tunnistaa kaikki kulttuuriperintöön liittyvät sidosryhmät ja miten ristiriitaisten merkitysten väliset konfliktit tulisi ratkaista? Lisäksi riskinä on se, että päädytään tekemään näennäisen osallistavaa ja demokraattista työtä, jossa kuitenkin

amat vanhat auktoriteetit johtavat prosessia ja päättävät lopputuloksen sidosryhmien valinnan ja arvojen tulkinnan kautta. (Poulios 2010: 172–174.) Käsillä olevan tutkielman tarkoitus ei ole käsitellä kulttuuriperintöön liittyvän suunnittelutyön käytäntöjä, mutta pidän edellä kuvattuja näkökulmia tärkeänä tutkimuskontekstini kannalta. Arvot eivät ole itsestään suunnittelukieleen tullut käsite, vaan niillä on pitkäkö historiansa. Tähän liittyy sekä aitoja pyrkimyksiä muuttaa kulttuuriperintöä ja sen suunnittelua moninaisemmaksi, mutta toisaalta myös kritiikkiä arvojen toimivuudesta tähän tarkoitukseen. Tulkitsen *Suomenlinnan kestävän matkailun strategian* käyttämän monikollisen sanan maailmanperintöarvot myös osaksi tätä jatkumoa. Kyse on siis erityisestä asiantuntijakielen muodosta, jonka käyttö tulee ottaa sinällään tarkastelun kohteeksi. Anita Kankaan sanoin uudet kielen ilmaisut ja käsitteet ovat ”avainasemassa kulttuuripoliittisen järjestelmän sisällä vallan ottamisessa ja saamisessa, kentän luomisessa ja puolustamisessa”. Kankaan mukaan erityisesti asiantuntijoiden, poliitikkojen ja viranomaisten kielellä on takanaan valtaa, jonka avulla se voi levitä oman kontekstinsa ulkopuolelle yleiseen kieleen (1999: 157–158). Tarkastelen myös maailmanperintöarvoja tällaisena erityisenä kielen muotona, jolla voidaan esimerkiksi ajaa erilaisia intressejä tai luonnollistaa paikan ominaisuuksia.

Maailmanperintöarvoista kulttuuriperintöhallinnollisena käsitteenä ovat aiemmin kirjoittaneet ympäristötieteilijät Joan M. Bentrupperbäumer, Tara J. Day ja Joseph P. Reser kahdessa artikkelissaan (Reser & Bentrupperbäumer 2005; Bentrupperbäumer & Day & Reser 2006). He tutkivat arvojen käyttöä osana suunnittelukieltä ja esittelevät tähän liittyvää problematiikkaa maailmanperintöarvojen (*world heritage values*) ja ympäristöarvojen (*environmental values*) käsitteiden kautta. Heidän mukaansa suunnittelukielen tapa käyttää arvoja viittaamaan hyvin erilaisiin asioihin on hämärtänyt niiden merkityksen. Merkittävin ero on heidän mukaansa se, sijoitetaanko arvo viime kädessä ympäristöstä tai objektista löytyväksi itseisarvoksi vai puhutaanko arvoista psykologisena tai eettisenä käsitteenä. Jos käytötapa on viimeinen, nämä arvot vaikuttavat jo siihen, mikä käsitetään ympäristöksi tai kulttuuriperinnöksi. Tällä viittauskohteiden sekoittumisella voi olla monia negatiivisia seurauksia. Yhtäältä se voi hankaloittaa kommunikaatiota yksilöiden ja ammattiryhmien välillä. Reserin ja Bentrupperbäumerin mukaan suurin ongelma on kuitenkin se, että nykyinen tapa käyttää arvoja on aiheuttanut niiden suhteen eräänlaista inflaatiota ja ne ovat menettäneet

merkitystään aidon ja tarpeellisen arvokeskustelun välineenä. (Reser & Bentrupperbäumer 2005: 139–141.)

Esimerkkinä maailmanperintöarvojen epäselvyydestä Reser ja Bentrupperbäumer viittaavat Australian maailmanperinnöstä vastaavan komitean istunnon raporttiin. Keskusteltaessa maailmanperintöarvojen määrittelystä Canberran edustaja toteaa raportin mukaan, ettei käsitteen merkityksestä ole konsensusta, koska sitä ei edes mainita maailmanperintösopimuksessa eikä sille siten ole Unescon laatimaa virallista määritelmää: ”*We do not know what that means; nor does anyone else.*” (House of Representatives Committees 1996.) Bentrupperbäumerin, Dayn ja Reserin tutkimus vuodelta 2006 osoittaaakin maailmanperintöarvojen merkitsevän erilaisia asioita vastaajille. He havaitsivat eroa myös siinä, miten heidän tutkimuskohteensa Queenslandin tropiikin työntekijät ja haastatellut kävijät käsittivät sanan merkityksen. Työntekijät määrittelivät kävijöitä useammin maailmanperintöarvot kohteen fyysisten ominaisuuksien ja ympäristön kautta eli käsittivät arvon ulkoisesti itseisarvona. Kävijöille käsite viittasi puolestaan useammin kulttuuriperintöön liittyviin käytäntöihin kuten suojeluun. Näin sen merkityksessä korostui arvot eettisenä käsitteenä. (2006: 731–738.)

Edellä kuvattujen tutkimusten kysymyksenasettelu on hyvin lähellä omaa työvaiheen tutkimuskysymystäni eli maailmanperintöarvojen merkityksen määrittelyä Suomenlinnan kontekstissa. Koska kyseiset tutkimukset menetelmäkuvauksineen ovat saatavissa vain tiiviissä artikkelimuodossa, niiden hyödynnettävyys oman tutkielmani kannalta on ollut kuitenkin rajallista. Ne eivät myöskään tarjoa riittävän kattavaa kuvausta vastausten perusteella jäsenneyistä kategorioista sekä eroavat tieteelliseltä taustaltaan ja metodologialtaan omista lähtökohdistani. Edellä mainitut tulokset ovat kuitenkin vaikuttaneet esiyymmärrykseeni siitä, että maailmanperintöarvoille tuskin on löydettävissä yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Sen lisäksi ne tarjoavat vertailukohtaa siihen, millaisia arvoja ja merkityksiä maailmanperintöön voidaan liittää paikallisessa kontekstissa.

Tutkielmani kannalta relevanttia aiempaa tutkimusta on myös Tanja Vahtikarin väitöskirja (2013), joka käsittelee maailmanperintökaupunkeja ja erityisesti Vanhaa Raumaa arvottamiskäytäntöjen näkökulmasta. Vahtikari tarkastelee muun muassa kysymyksiä siitä, missä määrin maailmanperintö liitetään osaksi Vanhalle Raumalle annettuja merkityksiä ja miten kansainvälinen taso suhteutuu kansalliseen ja

kansainväliseen kulttuuriperinnön tasoon. Etenkin paikallinen taso tuo kiinnostavan vertailukohtan samana vuonna Vanhan Rauman kanssa maailmanperintöluetteloon otetulle Suomenlinnalle. Joistain yhtäläisyyksistään huolimatta olen kuitenkin halunnut käyttää sellaisia aineistoja ja analyysitapaa, jossa maailmanperinnön toteutumista tulkitaan ennemmin ymmärtävästi omassa kontekstissaan kuin vertailevasti. Lisäksi Vahtikarin väitöskirjassa yleismaailmallisen erityisarvon ([*outstanding universal value*], ks. 2013: 251–289) käsite on keskeisessä roolissa. Olen itse vuorostani halunnut jättää tämän yksinomaan asiantuntijakieleen ja heidän määrittelyvaltaansa kuuluvan käsitteen analyysini ulkopuolelle, sillä tulkitsen sen edustavan vain yhtä mahdollista tapaa tulkita maailmanperintöarvojen sisältö.

Arvot ovat olleet tutkimuskohteena myös muissa rakennusperintöä ja -suojelua käsitelleissä tutkimuksissa (ks. esim. arvot ja argumentointi: Tuominen 1993 & 2004; julkinen arvokeskustelu rakennussuojelussa: Kivilaakso 2013 ja Salastie 2003). Samoin Suomenlinnasta tehdyissä tutkimuksissa on painottunut vahvasti rakennushistoriallinen ja arkeologinen näkökulma (Veijola-Reipas 2008: 7). Tämän lisäksi Suomenlinnasta löytyy paljon eri kausia käsittelevää historiallista tutkimusta (esim. matkailuhistoria ks. Eskelinen 2006 ja Korhonen 2010). Näin erilaisia aineistoja yhdistelevä ja Suomenlinnaan liittyviä paikallisia maailmanperinnön ulottuvuuksia ja arvoja tarkasteleva lähestymistapani näyttäisi olevan uusi näkökulma lähestyä Suomenlinnaa.

Folkloristiikan saralla työni kytkeytyy erityisesti kulttuuriperinnön ja perinteen suhdetta sekä autenttisuuden käsitettä käsitelleisiin töihin. Tärkein näistä on Tuomas Hovin Dracula-turismia käsittelevä väitöskirja *Heritage through Fiction: Dracula Tourism in Romania*, jossa Hovi havaitsee kulttuuriperinnön toimivan Romanian kontekstissa kolmella tasolla. Romanianlaiset maailmanperintöluetteloön kuuluvat kohteet legitimoivat kansallista kulttuuria ja historiaa, kun taas paikallisella tasolla – joka näkyy esimerkiksi perinteisten tanssien ja suullisen perinteen esittämisenä – kulttuuriperintö vahvistaa matkailijan kokemuksen autenttisuutta luomalla tulkintakehyksiä ja tekemällä elämyksestä kokonaisvaltaisemman. Hovin erittelemä kolmas taso liittyy etenkin Dracula-turismin vastustamiseen. Tällöin paikalliset tuovat vaihtoehtoista kulttuuriperintöä esiin vastareaktionä epäaidoksi kokemalleen Dracula-kuvastolle. (2014: 185–196.) Hovin tutkimus osoittaa, että kulttuuriperinnön valtavasta kaupallisesta potentiaalista huolimatta sillä on myös sidoksensa kansallisvaltion ja siihen liittyviin identiteettiprosesseihin. Tämä sidos tulee näkyväksi etenkin silloin, kun

kulttuuriperinnön omakseen kokevat tahot kokevat perinnön esittämisen tapahtuvan väärällä tavalla tai väärässä yhteydessä. Tutkielmani kytkeytyykin Hovin tutkimukseen nimenomaan autenttisuuskysymyksen suhteen.

Tämän lisäksi olen hyödyntänyt analyysissä jonkin verran Petja Aarnipuun folkloristiikan alaan kuuluvaa väitöskirjaa *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana* (2008), joka käsittelee rakennushistoriallisen kohteen kehystämistä eri tasoille sijoittuvilla tilallisilla narratiiveilla. Etenkin Suomenlinnan kaltaisen sotahistoriallisen ja sittemmin maailmanperinnöksi kanonisoidun kohteen tapauksessa pidän hyödyllisenä Aarnipuun Henri Lefebvreltä lainaamaa monumentaalisen tilan käsitettä. Monumentaaliset tilat toimivat vallan ja väkivallan symboleina sekä ne rakentaneen yhteisön kollektiivisena peilinä. (Lefebvre 1991: 220–221 sit. Aarnipuu 2008: 30.) Lisäksi monumentaalisen tilan hallitsijoilla on valta päättää siitä, millaisia narratiiveja kulttuuriperinnöstä ja sen rakentaneesta yhteisöstä kerrotaan. Tätä käsitystä vasten maailmanperinnöksi luetteloitu monumentaalinen tila näyttäytyy kiinnostavana kaksisuuntaisena symbolina, joka juhlii ”ihmiskunnan yhteistä kulttuuriperintöä” usein menneisyyden sotaisien symbolien kautta. Aarnipuun tapaan ymmärrän kaiken kulttuuriperinnön vaativan tätä historioitsijoiden, arkeologien, oppaiden ja muiden kulttuuriperintöammattilaisten tuottamaa menneisyyden ja nykyisyyden tulkintaa. (vrt. 2008: 220–222.) Hahmotan siis myös Suomenlinnan historian aktiivisesti tuotettuna kerrontana enemmän kuin neutraalina tosiasioiden ketjuna. Lisäksi historiaa voi nähdäkseni tarkastella kulttuuriperintösuunnittelun kannalta myös resurssina: erilaisia historiallisia näkökulmia korostamalla voidaan räätälöidä esimerkiksi eri kuluttajaryhmiin vetoavia opastustuotteita (vrt. Aarnipuu 2008: 214–215). Vastavuoroisesti toiset, mahdollisesti vallitsevan narratiivin kanssa ristiriitaiset seikat voidaan ohittaa tai trivialisoida vähemmän merkittäviksi näkökulmiksi.

3. Maailmanperintöluettelo: historia, nykypäivä ja yleismaailmalliset arvot

Maailmanperintö konseptina pohjautuu Länsi-Euroopassa 1800-luvun lopulla kulttuuriperintöluetteloihin, joiden laatiminen synnytti tarpeen pätevien kulttuuriperintöammattilaisten tunnistamiselle. Ajatus maailmanperinnöstä alkoi hahmottua samanaikaisesti luonnon säilyttämisen puolesta kampanjoivan kansallispuistoajattelun kanssa. Tämä, etenkin Yhdysvalloissa kukoistanut liike perustui

ihmisen ja luonnon suhteen romantisointiin, irtaantumiseen teknologisoituneesta yhteiskunnasta ja mahdollisuudesta palata luontoon, ihmisen alkuperäiseen olemisen tilaan. Samanaikaisesti myös ajatus kansakunnasta verisiteen kautta olemassa olevana entiteettinä voimistui edelleen. Kansakunta vaati legitimizeettinsä tueksi myös kollektiivisen menneisyyden, mikä johti entistä dualistisempaan aseteluun modernin nykypäivän ja traditionaalisen menneisyyden välillä. Kulttuuriperintöajattelu syntyi näin tiiviissä yhteydessä muiden modernin yhteiskunnan keskeisten ideoiden kanssa. Näiden dualismien ja vastakkainasetteluiden (luonto/kulttuuri, moderni/perinteinen, kansallisvaltio/muut kansallisvaltiot) kautta kulttuuriperintö alkoi muodostua erityiseksi käsitteeksi, jonka tehtävä oli säilyä arjesta erillisenä ja muuttumattomana yhteisön olemassaolon oikeuttajana. (Harrison 2013a: 44–46; myös Anttonen 2005.)

Unesco perustettiin toisen maailmansodan jälkeen edistämään kansojen välistä rauhaa opetuksen, tieteen ja kulttuurisen yhteistyön kautta. Keskustelua ihmiskunnan yhteisen kulttuuriperinnön säilyttämisestä käytiin jo 1940-luvun lopulta alkaen, minkä seurauksena esimerkiksi vuonna 1954 solmittiin Haagin yleissopimus kulttuuriperinnön suojelemisesta sodan aikana. 1960-luvulla Unesco järjesti useita suojelukampanjoita, joiden kohteina olivat esimerkiksi Egyptissä, Sudanissa ja Italiassa sijaitsevat monumentit. Varsinainen kansainvälisen maailmanperintöjärjestelmän luominen alkoi vuonna 1966, mutta se ei saanut aluksi varauksetonta tukea kaikilta jäseniltä; jotkut kokivat maailmanperinnön saattavan vain lisätä kansojen välisiä erimielisyyksiä. Lopulta vuoden 1972 sopimuksessa päädyttiin kaksiosaiseen malliin, jossa toiseen luetteloon kerättiin uhanalaista ja toiseen sellaista kansainvälisen suojelun arvoiseksi tulkittua kulttuuriperintöä, joka ei luettelointihetkellä ollut vaarassa. Sopimus astui voimaan vuonna 1975, kun sen oli ratifioinut 20 valtiota. (Vahtikari 2013: 38–44.)

Edellä mainitun kansallisromantiikan, luonnon ja kulttuurin vastakkainasettelun sekä maailmansotien kokemuksista kasvaneen kansainvälisen rauhanmission lisäksi ajatus kulttuuriperinnön kuulumisesta kollektiivisesti koko ihmiskunnalle vaati tietenkin universalismia eli valistukseen pohjautuvaa oletusta siitä, että kulttuuriperinnöksi luokiteltavien asioiden arvokkuus on tunnistettavissa ja artikuloitavissa yhteismitallisesti. Maailmanperinnön tapauksessa tällaisen arvon mittariksi kehitettiin yleismaailmallisen erityisarvon käsite (englanniksi *outstanding universal value*, lyhennetään usein muotoon OUV). Unesco kuvaa verkkosivuillaan käsitettä ja siihen liittyvää kymmentä kriteeriä tärkeimmäksi maailmanperintötoiminnan työkaluksi (Unesco World Heritage Centre

2016a). Yleismaailmallisen erityisarvon tunnistaminen ja maailmanperinnön ylläpitäminen yhtenä kulttuuriperinnön kategoriana on toimintaa, joka luo ja ylläpitää jatkuvasti mittaavaa asiantuntijajärjestelmää (Askew 2010: 22–23). Näiden asiantuntijoiden tehtävää voi luonnehtia jokseenkin ristiriitaiseksi. Maailmanperintöluettelon tulee olla globaalisti edustava ja inklusiivinen, mutta samanaikaisesti valikoida mukaan vain sellaisia kohteita, jotka ylittävät kansallisen arvon. (Vahtikari 2013: 50–52.) Kriittiset huomiot luettelon eurosentrisyydestä ja painotuksesta tietyyppisiin kohteisiin ovatkin johtaneet siihen, että luetteloinnissa pyritään huomioimaan kohteiden moninaisuus sekä niiden valintakriteereissä että niiden maantieteellisessä sijainnissa (Smith 2002: 137). Lisäksi viime vuosina Unesco on pyrkinyt arvopohjaisen suunnittelun periaatteiden mukaisesti huomioimaan yhä laajemmin sosiaalisia arvoja kohteiden valinnassa. Vaikka käsitys kohteisiin liittyvistä arvoista on viime vuosina laajentunut, ei tämä Tanja Vahtikarin mukaan ole vaikuttanut juurikaan käytännön toimintaan: yleismaailmallisten erityisarvojen ajatellaan edelleen olevan tunnistettavissa tarpeeksi huolellisella ja asiantuntevalla kriteeristön soveltamisella ja vertailuilla vastaaviin kohteisiin. Yleismaailmallisen erityisarvon ajatellaankin usein toimivan hallintamekanismina, jonka kautta maailmanperintöluettelo saa uskottavuutensa globaalisti edustavana ja samanaikaisesti valikoivana luettelona. (Vahtikari 2013: 51–54.) Myös Suomen kansallinen maailmanperintöstrategia korostaa asiantuntevuuden merkitystä luettelon uskottavuuden luojana: ”Maailmanperintösopimuksen tulevaisuutta ja toimintaa suunniteltaessa on tärkeimmäksi arvoksi nostettu uskottavuus, joka edellyttää kaikissa valinnoissa tukeutumista parhaaseen ammattiosaamiseen” (opetus- ja kulttuuriministeriö 2015: 8).

Elokuussa 2016 maailmanperintöluetteloon kuuluu 1052 kohdetta, joista 55 on määritelty vaarassa oleviksi (Unesco World Heritage Centre 2016b). Koska luettelosta poistetaan kohteita vain poikkeustilanteissa – kuten kävi Dresdenille sen päätettyä toteuttaa Unescon vastustama siltahanke (Unesco World Heritage Centre 2009) – kriittiset äänet ovat esittäneet luettelon joutuvan ennen pitkään kriisiin kohteiden määrän kasvaessa jatkuvasti. Esimerkiksi Rodney Harrisonin mukaan kulttuuriperintöön tulisi liittyä kaikille avoin aktiivinen arvojen tarkastelu, jotta nykypäivän ja tulevaisuuden kannalta epärelevantti tai jopa epäsuotava kulttuuriperintö voitaisiin jättää taakse. Näin myös maailmanperintöä tulisi voida myös poistaa luettelosta. (2013b: 591–592.) Käytännössä Harrisonin itsekkin maalailevana pitämä ehdotus tuskin tulee toteutumaan

lähitulevaisuudessa ainakaan maailmanperinnön suhteen. Luetteloinnin käytännöt perustuvat edelleen hyvin vahvasti asiantuntijoiden määrittelemiін arvoihin, joissa korostuvat esteettiset ja tekniset ominaisuudet (Vahtikari 2013: 52–53). Näin luettelon kriittinen tarkastelu on ikään kuin etäännytetty tavallisten kansalaisten ulottumattomiin. Marc Askew on myös esittänyt, että rajaamalla maailmanperinnöstä keskusteleva joukko mahdollisimman pieneksi – siis käytännössä jäsenmaiden nimeämiin asiantuntijaedustajiin – luetteloinnista voidaan luoda ulospäin kuva neutraalina ja yksimielisenä prosessina. Todellisuudessa aiheeseen liittyy luonnollisesti paljon ristiriitoja, onhan maailmanperintöstatus omiaan tuomaan kohteeseen matkailutuloja ja toimimaan identiteettityökaluna kansainvälisen organisaation tunnustuksen kautta. (2010: 39–40.) Pidän tärkeänä, että tämän näennäisen epäpoliittisuutensa vuoksi aiheeseen liittyvä tutkimus ottaa myös luetteloon liittyvät kriittiset näkemykset huomioon ja tulkitsee kaikkia maailmanperintöinstituutioiden tekstejä näitä vasten asetettavina aineistoina.

Vuonna 1972 hyväksytty Unescon *Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta* (Suomen Unesco-toimikunta 1999) mainitsee yleismaailmallisesti erityisen arvokkaan kulttuuri- ja luonnonperinnön kaikkiaan kolmetoista kertaa. Kuten Laurajane Smith huomauttaa, sopimus ei kuitenkaan määrittele käsitteen sisältöä eksplisiittisesti (2006: 97). Tällaisella väljällä, tarkkoja määritelmiä välttelevällä kielellä teksti varaa mahdollisuuden määritellä käsite uudelleen tapauskohtaisesti. Käsitteen sisältöä on yritetty myöhemmin tarkentaa monissa yhteyksissä. Esimerkiksi vuonna 2005 Unesco määritteli maailmanperintöarvojen tarkoittavan sellaista kulttuurista ja/tai luontoon liittyvää poikkeuksellista merkitystä, joka ylittää kansallisvaltioiden rajat ja jota pidetään tärkeänä kaikille nykypäivän ja tulevaisuuden sukupolville (*“Outstanding universal value means cultural and/or natural significance which is so exceptional as to transcend national boundaries and to be of common importance for present and future generations of all humanity.”*) (Unesco World Heritage Center 2005: 14.) Vuonna 2008 ICOMOS julkaisi myös käsitteen historiaa ja sen hetkistä ymmärrystä avaavan selvityksensä. Kyseisen asiantuntijajärjestön rooli maailmanperinnön luetteloinnissa onkin oleellinen, sillä sen tehtävä on arvioida jäsenvaltioiden tekemät ehdotukset ja välittää arvionsa edelleen maailmanperintökomitealle (Vahtikari 2013: 78).

Kuten tästä luvusta on voinut huomata, asiantuntijakäsite on saanut erilaisia käännöksiä eri yhteyksissä. Maailmanperintösopimuksen substantiiviton käänнос

”yleismaailmallisesti erityisen arvokas” näyttäisi olevan melko vähän käytössä. Sekundääriaineistossani *Suomenlinnan kestävän matkailun strategiassa* suomennoksia ovat ainutlaatuinen yleismaailmallinen arvo (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 10) ja yleismaailmallinen erityisarvo (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 32). Oli suomennos mikä hyvänsä, on oleellista huomauttaa että ymmärrän tällä käsitteellä viitattavan nimenomaan asiantuntijaprosessissa määriteltyyn arvoon, joka on suhteessa luettelointihetken kriteeristöön ja laajempaan kulttuuriperintöpoliittiseen ajatteluun. Oma tutkimuskohteeni on kuitenkin maailmanperintöarvot, jonka en lähtökohtaisesti ole olettanut merkitsevän samaa kuin edellä kuvattu yleismaailmallinen erityisarvo. Jo ensimmäisten haastattelujen jälkeen oli selvää, että maailmanperintöarvoja määritellään hyvin erilaisilla tavoilla. Lisäksi niihin linkittyy muita ulottuvuuksia, joiden kautta maailmanperinnön paikallisesta merkityksestä neuvotellaan.

4. Sveaborg, Viapori, Suomenlinna

Suomenlinnan eli Sveaborgin linnoitusta alettiin rakentaa Ruotsin valtion toimesta vuonna 1748. Mittavan urakan aloittamisen syinä olivat vuosikymmenen alussa Venäjän kanssa käyty sota, jossa Ruotsi oli menettänyt monia linnoituksiaan, sekä Ruotsin halu lisätä sotilaallista läsnäoloaan nykyisen Suomen alueella. (Eerikäinen 2006: 13–14.) Venäläiset valloittivat kansan suussa Viaporiksi kutsutun linnoituksen vuonna 1808, jolloin Suomenlinnasta lähisaarineen tuli ensisijaisesti sotilasväelle ja heidän perheilleen tarkoitettu asuinpaikka (Tjapugin 2006: 135). Suomen itsenäistyessä Viapori luovutettiin takaisin vasta pienellä viiveellä – keväällä 1918 – ja samalla linnoituksen nimi muutettiin Suomenlinnaksi. Vuosina 1918–1919 linnoituksessa oli myös valkoisten perustama, enimmillään 8000 hengen vankileiri punavangeille. (Suomenlinna 2015b.)

Suomenlinnan kehitys nykyisenlaiseksi museo- ja virkistyskohteeksi alkoi jo heti vankileirien lopettamisen jälkeen vuonna 1919. Tuolloin valtioneuvosto määräsi Susisaaren ja Kustaanmiekan museoalueiksi sotilaiden käytössä olevia kohteita lukuun ottamatta. 1920-luvulla osoitettiin jo määrärahoja muurien ja rakennusten korjauksiin, joskin venäläisajan rakennuksia raivattiin esimerkiksi Ruotsin kuninkaan vierailun vuoksi vuonna 1925. Sotien jälkeen matkailuteollisuuden kehittyminen, kaupunkilaisten virkistäytymistarpeet ja Helsingin olympialaiset vaikuttivat alueen kehityksen suuntaan. (Härö 2006: 146–152.) Suomenlinnan matkailun kehittämisessä keskeinen kysymys oli

myös saarten hallintovastuu, jota jakoivat vuoteen 1973 asti vuorotellen Muinaistieteellinen toimikunta, Ehrensvärd-seura ja Suomen Matkailijayhdistys. Tämän jälkeen saarten hallinnosta on ottanut päävastuun Suomenlinnan hoitokunta. (Eskelinen 2006). Hoitokunta on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen virasto, jonka tehtäviä ovat esimerkiksi saarten restaurointi, ylläpito, esittely ja hallinnointi (Suomenlinnan hoitokunta 2016f).

Suomenlinna otettiin United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizationin (Unesco) maailmanperintöluetteloon vuonna 1991 yhdessä Vanhan Rauman kanssa. Kyseessä olivat Suomen ensimmäiset maailmanperintökohteet. Suomenlinnan tapauksessa valinnan perusteena toimi kriteeri numero neljä, joka merkitsi tuolloin merkittävää historiallista vaihetta kuvastavaa rakennustyyppiä tai arkkitehtonista kokonaisuutta. Maailmanperintökomitea ei kuitenkaan liittänyt päätökseen tarkempaa lausuntoa, ICOMOS puolestaan arvioi Suomenlinnan edustavan sotilasarkkitehtuurin yleisiä piirteitä sisältäen kuitenkin myös erityispiirteitä. Täydennetty retrospektiivinen kuvaus kohteesta hyväksyttiin vuonna 2014, ja tässä dokumentissa mainitaan esimerkiksi eri historian vaiheista säilyneet rakennukset sekä perinteiset rakennustavat. Lisäksi kuvaus mainitsee Suomenlinnan ulottuvuuden noin 800 henkilön asuinalueena. (Unesco World Heritage Committee 2014: 59–60; Suomenlinnan hoitokunta 2014: 10–11 & 51.) Luettelointiajankohtana tyypillinen käytäntö oli, että asiantuntijaorganisaationa toimiva ICOMOS laati kohteesta arviointidokumentin, jonka maailmanperintökomitea sitten hyväksyi sellaisenaan ilman kommentteja. Vanhan Rauman tapauksessa ICOMOSin dokumentit korostivat paikan staattisuutta esittämällä kohteen arvoiksi perinteiset asuinmuodot, kun taas ensin tehty kansallisen tason ehdotus esitti alueen ”elävänä puukaupunkina”. Nimenomaan tämä elävyys onkin tullut osaksi raumalaisten paikalle antamia merkityksiä ja sitä on käytetty argumenttina erilaisten intressien ajamiseen. (Vahtikari 2013: 255–257.) Käsillä olevan tutkielman tavoite ei ole paneutua maailmanperintöluettelointiin liittyviin asiakirjoihin, mutta Suomenlinnan tapauksessa kyse näyttäisi olevan samankaltaisesta prosessista: erilaisilla dokumenteilla kuten retrospektiivisellä kuvauksella voidaan pyrkiä institutionalisoimaan sellaisia kohteeseen liitettyjä arvoja, joita alkuperäinen arvojen määrittely ei ole huomionnut.

Maailmanperintöstatuksella on ollut merkittävä vaikutus matkailun kehittymiseen Suomenlinnassa. Vierailijamäärien nousu on ollut melko nopeaa, sillä vielä 2000-luvun alkuvuosina kävijäluku oli vakiintunut noin 650 000 henkeen (Rantala 2003: 7). Vuonna

2015 maailmanperintökohteeseen tutustui jo 931 000 henkilöä (Suomenlinnan hoitokunta 2016a). Suomenlinnan matkailun kehittäminen ei pyrikään kävijämäärien lisäämiseen vaan jakamaan kävijät tasaisemmin koko vuodelle. Kyseinen tavoite löytyy itse asiassa jo hoitokunnan matkailujaoston vuoden 1979 mietinnöstä, jossa huolen aiheina esitettiin talvikauden palvelujen turvaaminen saarilla ja toisaalta kesäruuhkien negatiiviset vaikutukset ympäristölle (Eskelinen 2006: 81). Ympärivuotisuus onkin yksi tavoite viime vuonna julkaistussa *Kestävän matkailun strategiassa* (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 32). Tavoitteen suhteen on vielä tekemistä, sillä esimerkiksi vuoden 2014 vilkkaimpana kuukautena heinäkuussa vierailijoita oli 219 100 siinä missä helmikuussa saarilla vieraili 16 700 henkeä (Lempiäinen & Ruoho 2015: 10). Kävijäkunnan suhteen merkittävä kehityssuunta on ollut myös kansainvälistyminen. Jos vuonna 1997 kävijöistä ulkomaalaisia oli 17 prosenttia, vuonna 2014 muualta kuin Suomesta tulevat muodostivat jo 57 prosenttia kävijäkunnasta (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 19).

5. Aineistot

5.1 Haastatteluaineisto

Tutkimusaihetta valitessani kiinnostuin erityisesti niistä toimijoista, joiden tehtäväksi *Kestävän matkailun strategia* asettaa maailmanperintöarvojen ymmärtämisen, arvostamisen ja hyödyntämisen (2015a: 35) – ja siis olettaa samalla heidän hahmottavan, mitä nämä maailmanperintöarvot merkitsevät. Toisin sanoen kiinnostukseni kohdistui asukkaisiin, yrittäjiin, hoitokunnan työntekijöihin ja muihin Suomenlinnan kanssa säännöllisesti tekemisissä oleviin tahoihin ennemmin kuin kertaluontoisesti Suomenlinnassa käyviin henkilöihin. Tavoitteeni oli saada informanteiksi mahdollisimman kattavasti eri sidosryhmien edustajia erilaisten näkökulmien hahmottamiseksi. Käytännössä haastattelin vuoden 2015 loka- ja marraskuun aikana yhtätoista Suomenlinnan toimijaa: neljää hoitokunnan työntekijää, paikallista yrittäjää, kahta Ehrensverd-seuran opasta ja seuran kehityspäällikköä, sukellusvene Vesikosta ja Sotamuseon Maneesista vastaavan Sotamuseon näyttelysuunnittelijaa sekä paikallista käsityöläistä. Kaksi edellä mainituista informanteista asui saarilla, ja heidän lisäksi mukana oli edelleen yksi nimenomaan asukkaana roolissa haastateltu henkilö. Pyrin toteuttamaan haastattelut hoitokunnan kirjastossa aina kun mahdollista, mutta käytännön

syistä osa tapaamisista järjestettiin yliopiston ryhmätyötiloihin, haastateltavien työpaikoille tai kahvilaan.

Tutkimuksen edustavuuden kannalta oleellista on aineistoni hankintatapa. Kiinnostuttuani käsillä olevasta aiheesta olin yhteydessä Suomenlinnan hoitokuntaan, ja tapasimme aiheen merkeissä. Kerrottuaani alustavan tutkimuskysymykseni opinnäytetöistä vastaava kehittämiskoordinaattori lähetti minulle yhteystietoja mahdollisista haastateltavista ja lähetti samalla heille viestin tekemästani tutkimuksesta. Lopullisen aineiston yhdestätoista haastatellusta kahdeksan on näitä koordinaattorin ehdottamia henkilöitä. Tällaisen aineiston hankintatavan voi ajatella johtavan aineiston vinoutumiseen, sillä hoitokunnan edustaja on voinut valita listalle aiheesta kiinnostuneita ja siten motivoituneeksi olettamiaan henkilöitä. Lisäksi henkilökohtaiset suhteet hoitokunnan ja henkilön välillä voivat vaikuttaa näihin ehdotuksiin. Koska tutkimukseni tavoite ei kuitenkaan ole yleistäminen koko populaatioon – mikä se ikinä olisikaan – pidän tätä mahdollista vinoutumista ennen kaikkea analyysissä muistettavana, reflektion tärkeyttä korostavana seikkana. Kahdeksan hoitokunnan listalta haastattelemani henkilöä eivät myöskään olleet mitenkään yksimielisen suopeita maailmanperintöön liittyvän toiminnan suhteen, mikä osaltaan heijastaa haastatteluaineistoon mahtuvan moniäänisyyttä. Pertti Alasuutarin sanoin kulttuurintutkimus ”tutkii suuria linjoja tai yleisesti tiedettyjä mutta huonosti tiedostettuja asioita” (2012: 181). Hahmotan näin tutkielmassani erilaisia vaihtoehtoja maailmanperinnön ja sen arvojen tulkitsemiselle hyvin paikallisessa kontekstissa ja pyrin avaamaan näin myös uusia näkökulmia aiheeseen, en esittämään maailmanperintöpaikkoja yleisesti kuvaavia väittämiä. Tämän lisäksi syy koordinaattorin ehdottamien haastateltavien käyttöön oli se käytännöllinen seikka, että erilaisia sidosryhmiä sisältävän informanttijoukon tavoittaminen olisi voinut muodostua haastavaksi ilman apua. Hoitokuntalaiset saivat myös osallistua haastatteluun työajallaan, mikä saattoi madaltaa kynnystä osallistumiseen.

Tekemiäni haastattelujen pituudet vaihtelevat suuresti, vain noin 20 minuutista aina 1 tuntiin 11 minuuttiin. Yhteensä haastatteluaineistoa kertyi 7 tuntia 8 minuuttia, ja äänitteiden keskipituus on noin 33 minuuttia. Joidenkin haastattelujen lyhyeen keston saattoi vaikuttaa haastateltaville etäinen aihepiiri: maailmanperintöön liittyvät kysymykset eivät resonoineet toisten kohdalla kuin hyvin lyhytsanaisia vastauksia, mikä toisaalta on tulkittavissa myös merkiksi instituution etäisyydestä suomenlinnalaiseen arkitodellisuuteen. Kokemattomana haastattelijana en myöskään aina osannut purkaa

kysymyksiä tarpeeksi konkreettisiksi ja haastateltavien kokemusmaailman kannalta relevanteiksi jatkokysymyksiksi. Edelleen potentiaalisena syynä haastatteluiden lyhyeen keston pidän sitä, että yhdestätoista haastattelusta yhdeksän tehtiin haastateltavien työajalla. Käytännössä tämä näkyi toisinaan hienoisena kiirehtimisellä tai lyhytsanaisuutena jatkokysymyksistä huolimatta. Joskus myös roolien sekaantuminen saattoi vaikeuttaa vastaamista. Henkilökohtaisen mielipiteen yhteydessä saatettiin korostaa kyseessä olevan ”vain mutu-tuntuma” tai tuoda muuten esiin lausunnon epävirallisuutta väitettä lieventävillä sanoilla (ehkä, luulen, varmaan jne.).

Käytin haastatteluissa avoimista kysymyksistä koostuvaa haastattelurunkoa (ks. liite 1), jota muuntelin kunkin haastateltavan kannalta mahdollisimman relevantiksi: esimerkiksi asukkaan roolissa haastateltavalta ei olisi ollut mielekästä kysellä hänen työhönsä liittyvistä seikoista. Erittelin teemahaastattelun periaatteiden mukaisesti alustavaan tutkimuskysymykseeni eli maailmanperintöarvojen merkitykseen liittyviä aiheita erillisiksi osioiksi. Teemahaastattelun päämäärä on yleistettävyyden sijaan syvän, vivahteikkaan ja yksityiskohtaisen tiedon tuottamisessa (Rubin & Rubin 2012: 101), johon olen aineiston perusteella pystynyt ainakin suurimmaksi osaksi. Kuten mainitsin, joidenkin haastateltavien kohdalla aihepiiri tai jotkin sen osa-alueet tuntuivat herättävän vain vähän vastakaikua, mutta toisaalta myös tällaiset hiljaisuudet voi tulkita merkityksellisenä tietona. Vastaavasti osa haastateltavista puhui maailmanperinnöstä ja muista esiin nousseista teemoista hyvin pitkään ja polveilevasti.

Haastatteluja varten laatimani suostumuslomake (liite 2) antaa haastateltavalle mahdollisuuden pyytää äänitettä ja nimitietoa tuhottavaksi. Haastateltavista kaksi valitsi tämän vaihtoehdon. Suomenlinnan kaltaisessa pienessä yhteisössä henkilöt voivat tulla periaatteessa tunnistetuksi hyvin pienistäkin vihjeistä, mutta olen parhaani mukaan poistanut kaikki tunnistetiedot litteraatioista. Keskustelimme kahden anonymisointia toivoneen haastateltavan kanssa asiasta, ja mainitsin heille tästä suostumuslomakkeessakin mainitusta haasteesta. Haastattelujen litteraatiot ja säilytetyt äänitteet arkistoidaan Suomenlinnan hoitokunnan kirjastoon suostumuslomakkeessa kuvattua mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Vaikka yhdeksältä haastateltavilta on saatu suostumuslomakkeella lupa nimen käyttöön julkaisussa, olen päättänyt viittaamaan heihin ennemmin ammattinimikkeen kuin nimen mukaan, jotta anonymisointia toivoneet henkilöt eivät erottuisi analyysistä niin vahvasti.

Aineistolainauksissa esitetyt sivunumerot viittaavat kunkin haastattelun litteraation sivunumeroihin.

5.2 Sekundääriaineistot

Haastattelujen lisäksi tutkielmani sekundääriaineistoja ovat Suomenlinnaan liittyvät strategia- ja suunnittelutekstit, pääasiassa *Suomenlinnan kestävän matkailun strategia* (Suomenlinnan hoitokunta 2015a). Tämän strategian tavoite on nimensä mukaisesti edistää kestävä matkailua, jonka määrittelyssä strategia viittaa Unescon määritelmään: kyseessä on ”matkailu, joka ottaa huomioon niin nykyiset kuin tulevat taloudelliset, sosiaaliset ja ekologiset vaikutukset keskittyen kävijöiden, elinkeinon, ympäristön ja paikallisyhteisön tarpeisiin.” (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 8.) Strategia määrittelee viisi painopistealuetta, joilla matkailua pyritään kehittämään. Näitä ovat vaikutusten hallinta ja hyötyjen kotiuttaminen, laadukkaan kävijäkokemuksen ylläpitäminen, ympärivuotisuuden lisääminen, verkostomaisen toiminnan kehittäminen ja maailmanperintöarvoista viestiminen (2015a: 31). Kuten mainittu, näihin painopistealueisiin liittyviä konkreettiset toimenpiteet kuvataan myöhemmin julkaistussa toimenpideohjelmissa (Suomenlinnan hoitokunta 2016b).

Koska kysymyksenasetteluni punoutui jo lähtökohtaisesti kiinteästi yhteen tällaisen hallinnollisen tekstin ja sen käyttämän käsitteen kanssa, pidin strategian ottamista mukaan analyysin taustalle välttämättömänä maailmanperinnön ja sen arvojen holistisen kontekstin ymmärtämiseksi. Erilaiset dokumentit ja maailmanperinnön merkityksellistäminen henkilökohtaisella tasolla ovat toisiinsa kietoutuneita asioita, mistä hyvänä esimerkkinä toimii jo aiemmin mainittu Vanhan Rauman merkityksellistäminen elävänä puukaupunkina – kyseinen kiteymä kun on lähtöisin nimenomaan maailmanperintöluetteloon ottamista edeltäneestä kansallisen tason arvolausunnosta, ja sitä on sittemmin käytetty argumenttina monissa eri yhteyksissä (Vahtikari 2013: 256–257, 341). Toinen vastaava esimerkki on kestävän kehityksen käsite, joka alkoi kehittyä ympäristöhuolen kasvamisen myötä korkean tason poliittisissa teksteissä 1970-luvulta alkaen (Mebratu 1998: 501). Varsinaisen läpimurtonsa käsite teki niin sanotun Brundtlandin raportin (oikealta nimeltään *Our Common Future*; World Commission on Economics and Development 1987) ja vuoden 1992 Rion YK:n

huippukokouksen ansiosta ja tuli osaksi globaalin poliittisen päätöksenteon käsitteistöä (Cicerchia 2016: 125). Sittenkin kestävä kehitys on vakiintunut strategia- ja ohjelmanpuheeseen ja ainakin jossain määrin myös arkiseen kieleen. Perustelenkin folkloristiikassa epätyypillisten sekundääriaineistojen käyttöä juuri tällaisella instituution voimalla levittäytyä oman kontekstinsa ulkopuolelle. Poliitikkojen, viranomaisten, median ja asiantuntijoiden kieli ja käsitteistö ottavat haltuun asioita ja muuttavat ne sitten osaksi kulttuuripoliittista agendaansa (Kangas 1999: 157–158). Maailmanperinnöstä ei puhuttaisi ilman sen luonutta, jo valistuksesta lähtenyt prosessia, joka huipentui vuoden 1972 sopimukseen perustuvaan luettelointiin; voi myös olla, ettei maailmanperintöarvoista puhuttaisi ilman arvolähtöistä kulttuuriperintöhallintomallia ja sen levittämää käsitteistöä.

Alkuperäinen tarkoitukseni oli ottaa sekundääriaineistoksi vain jo mainittu *Kestävän matkailun strategia*. Koska instituutioiden tuottamat dokumentit kuitenkin ketjuuntuvat toisiinsa, olen päättänyt tarkastelemaan niitä laajemmin maailmanperintöinstituution dokumentaarisenä todellisuutena eli sosiaalisen todellisuuden rakentumisen tyyppinä, joka on erottamattomasti yhteydessä muuhun instituution toimintaan. Dokumentit pyrkivät muun vuorovaikutuksen tavoin aina saamaan aikaan erilaisia asioita, vaikka usein niiden tavoitteet ovatkin piilossa näennäisen toteavan tyylin alla. (Atkinson & Coffey 2010: 82–87.) Yhdessä muiden kulttuuripolitiikan hallintoon liittyvien tekstityyppien kuten lakien, tulossuunnitelmien, ohjelmien ja asetusten kanssa strategiat ohjaavat asiantuntijoiden ja luottamuselinten toimintaa sekä toistavat kirjoitushetkellä vallitsevaa kulttuuripolitiikan johtoajatusta omasta erityisnäkökulmastaan. Tällaisella tekstuaalisessa hierarkiassa ylempänä olevien tekstien osittaisella toistamisella pyritään myös luomaan uskottavuutta sekä tekstile että sen kirjoittajalle. Tekstien välisiä hierarkkisia suhteita voi pitää näin jopa oppinäytetyömäisenä. (Häyrynen 2015: 63.)

Viitataan käytännössä myös muihin Suomenlinnan hoitokunnan tai muiden tahojen kuten Unescon tuottamiin kulttuuripoliittisiin teksteihin. Tiedostan kuitenkin, että maailmanperintöinstituution dokumentaarinen todellisuus on niin laaja, ettei sitä voi ottaa huomioon kuin rajallisesti. Lisäksi tulkitsijan kompetenssi näiden kulttuuripoliittisten tekstien lukijana vaikuttaa suuresti siihen, millaiset asiat kiinnittävät huomion. Toivon kuitenkin, että ratkaisuni kautta onnistun purkamaan institutionaalisten tekstien yleistä tapaa näyttää asioita näennäisen neturaaleina tosiasioiden kuvauksina [*showing*], mikä tapahtuu esimerkiksi passiivin ja toteavan tyylin avulla (vrt. Taylor 2008). Tämä tavoite

vastaa koko tutkielman tavoitetta, maailmanperinnön ja siihen liittyvien arvojen rakentumisen kuvaamista.

Vaikka osoitan analyysissäni yhteyksiä maailmanperintöön liittyvien suunnittelu- ja strategiatekstien ja haastatteluaineiston välillä, en pyri selittämään niiden välille mitään yksinkertaista kausaalisuhdetta. Kulttuuripoliittinen käsitteistö on kulttuuriviestintää, joka elää monimutkaisissa vuorovaikutusverkostoissa. Kuten perinteen leviämisen eli diffuusion parissa Tekemällä havaintoja myös haastatteluaineiston ulkopuolisesta, tässä tapauksessa dokumentaarista todellisuudesta tarkoitukseni on selvittää laaja-alaisesti sitä toimintaa – jonka piiriin myös kieli selontekoineen ja käsitteineen kuuluu – jolla Suomenlinnaa rakennetaan maailmanperintökohteena. Käsitteiden seuraavaksi tutkielmani keskeisiä käsitteitä, teoriaa ja metodologista taustaa, joiden kannalta kysymys moniaineistoisuuden funktiosta on keskeinen.

6. Teorettinen tausta ja keskeiset käsitteet

Tutkimukseeni liikkuu teorettisesti melko poikkitieteellisellä alueella kuten jo aiemmin tehtyä tutkimusta esittelevästä luvusta käy ilmi. Kulttuuriperintö on yksi keskeisimmistä aiheeseen liittyvistä käsitteistä. Englannin kielessä käsitteellä *heritage* viitataan erilaisiin perintöihin kuten kulttuuriperintöön, luonnonperintöön, rakennusperintöön ja arkeologiseen perintöön (Aarnipuu 2008: 17; Enqvist 2016: 13). Oman näkökulmani, yleisen käsitteellisen selvyyden ja folkloristiikassa vakiintuneen terminologian vuoksi olen päättänyt kattamaan kulttuuriperinnön käsitteellä kaikki edellä mainitut perinnön muodot. Valintaan liittyy myös käsitys kulttuuriperinnöstä aktiivisesti tuotettuna ilmiönä: perintö pitää tietoisesti tuottaa nimenomaan kulttuuristen merkityksenantojen kautta. Kuten mainitsin johdannossa, käsitän kulttuuriperinnön syntyvän kulttuuriperintöprosessiksi nimetyn tapahtumaketjun kautta. Kyseessä on tapahtumasarja, jossa yksilöt, yhteisöt ja instituutiot tuottavat menneisyyden jättämiä aineettomia tai aineellisia jälkiä tietoisesti ja aktiivisesti kulttuuriperinnökseen (Tuomi-Nikula & Haanpää & Kivilaakso 2013: 13).

Perinne eli jatkuvuuden leimaa kantava kulttuuri-ilmiö voi konkretisoitua eri muodoissa kuten esineinä, tapoina tai sanoina. Yhteydestä riippuen siihen liittyvä toiminta voi olla säilyttämistä, muuttamista tai vaikkapa perinteen arvon kiistämistä (Siivonen 2013: 322–324). Perinne liittyy näin kulttuuriperintöä vahvemmin omaehtoiseen toimintaan, joka voi

olla uusintamisen ja toistamisen lisäksi myös uuden perinteen tuottamista (Tieteen termipankki 2016). Myös kulttuuriperintö syntyy aktiivisesta toiminnasta, mutta siihen liittyvä toiminta on erilaista. Valdimar T. Hafstein on verrannut kulttuuriperintöä ympäristön käsitteeseen. Kummassakin on hänen mukaansa kyse ihmisten ajattelua ja toimintaa ohjaavasta käsitteellisestä kategoriasta, joka yhdistää ajattelussamme esimerkiksi tietynlaisia rakennuksia, taideteoksia, perinteisinä pidettyjä taitoja ja niin edelleen. Tällaisten kategorioiden voima ei ole määrittelyissä itsessään vaan siinä, miten niiden avulla pyritään saamaan aikaan haluttua toimintaa. Kulttuuriperinnön kohdalla tämä toiminta on moraaliseen velvoitteeseen perustuvaa kulttuuriperinnön konservointia ja säilyttämistä. (2012: 501–502.) Ympäristöliike pyrkii samoin lisäämään ihmisten tietoisuutta omasta roolistaan ympäröivän ekosysteemin osana ja vaikuttamaan näin heidän toimintaansa.

Kulttuuriperinnön voi ajatella rinnastuvan ympäristöön myös siinä, että kyse on yhdessä modernin yhteiskunnan kanssa kehittyneistä käsitteistä, jotka ovat kehittyneet erilaisten sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten ideoiden ja liikkeiden myötä (vrt. Harrison 2013: 23–24). Rodney Harrison näkee sosiologi Zygmunt Baumanin teoriaa mukaillen kulttuuriperinnön historiassa kolme vaihetta, jotka ovat rinnastettavissa siihen, miten kulttuuri ymmärretään laajassa yhteiskunnallisessa merkityksessä. Bauman sijoittaa ensimmäisen vaiheen valistuksen aikaan. Harrison yhdistää tämän vaiheen kulttuuriperintöajattelun filantrooppisiin suojelupyrkimyksiin ja positivistiseen uskoon tunnustettavien, koko ihmiskunnan jakamien arvojen olemassaolosta. Esimerkiksi maailmanperintöluettelon voi nähdä syntyneen juuri tällaisen ajattelun seurauksena. Kulttuurin käsitteen toinen vaihe on Baumanin mukaan vahvojen kansallisvaltioiden aikaa. Tällöin kulttuuriperinnön rooli on toimia ennen kaikkea kuvitellun yhteisön eli kansan luomisen ja sen identiteetin uusintamisen työkaluna. Kolmannessa vaiheessa kulttuuri toimii ennen kaikkea kulutuksen kautta. Pääomien, tekniikoiden ja ihmisten liikkuvuus on heikentänyt kansallisvaltion roolia, jolloin identiteetit muodostuvat ennen kaikkea paikallistasolla. Harrison vertaa tämän vaiheen tarkoittavan kulttuuriperinnön osalta elämysten, kaupallisuuden ja moninaisuuden korostumista. Hän tulkitsee tämän palvelevan sekä kulttuuriperinnön yhteisöllistä edustavuutta että sen myyntipotentialia, sillä jälkimodernissa yhteiskunnassa erilaiset yleisöt tarvitsevat makuaan miellyttäviä kulutuskohteita. (Bauman 2011; *ibid.*: 145–147.)

Arkisesta itsestäänselvyydestään huolimatta kulttuuriperintö on siis ajasta riippuva käsite, jota tulkitaan uudelleen eri konteksteissa. Oma mikrotason analyysini lähtee varsin erilaisista lähtökohdista kuin suuria yhteiskunnallisia kehityskulkuja tarkasteleva sosiologia. Kaikki edellä kuvatut kulttuuriperinnön vaiheet – universaaleihin arvoihin perustuva valistusajattelu, kansallisen identiteetin kanssa yhteen nivoutunut kulttuuriperintö ja viimein moninaisuutta korostava elämys- ja kulutuslähtöinen ajattelu – näkyvät erilaisissa yhteyksissä. Säilyttämisen lisäksi kulttuuriperintö voi näin toimia erilaisten intressien ja niihin liittyvien toimintojen välineenä. Kulttuuriperintö on siis jollekin objektille tai ilmiölle annettu merkitys, jolla tosin on myös materiaallinen ja vuorovaikutuksessa näkyväksi tuleva ulottuvuutensa (Vahtikari 2013: 12–16.) Historian jäljen luokittelu kulttuuriperinnöksi voi myös tuoda sille täysin uuden elämän: käyttökkelvottomat rakennukset tai vanhat tavat muuttuvat uudelleen valideiksi, kun niille annetaan uusi elämä kulttuuriperintönä (Kirshenblatt-Gimblett 1998: 149–150).

Kun kulttuuri-ilmiö tulkitaan perityksi, rakennetaan samalla silta menneisyyteen ja johonkin ryhmään. Kulttuuriperintöön liittyikin oleellisesti kulttuurisen erityisyyden avulla tehty eronteko erilaisten ryhmien välillä (Siivonen 2013: 329–330). Hafsteinin mukaan kulttuuriperinnön avulla voidaankin häivyttää luokkaeroja luomalla kollektiivinen omistajasubjekti, joka vuorostaan on erillinen muista kulttuurisista ryhmistä (2012: 505–506). Anna Sivula on eritellyt kolme kulttuuriperintöön liittyvän identiteettityön muotoa, joita ryhmät käyttävät sisäisen identiteettityönsä välineinä. Ensimmäinen identiteettityön muoto on jaettu historia, mikä merkitsee yhteisön kollektiivisen historian tulkintaa ja jakamista. Tämän työn tarkoituksena on sijoittaa yhteisö kollektiiviseen aikajatkumoon sekä hahmottaa nykypäivän suhdetta menneeseen ja tulevaan. Toinen muoto on osallisuuskokemus, jolla vahvistetaan yhteisön omistusoikeutta suhteessa jaettuun historiaan ja menneen symboleihin. Kolmas tapa työstää identiteettiä on monumentalisoiva identiteettityö, jossa yhteistä historiaa käytetään jonkin menneisyyden jäljen tulkitsemiseen, suojelemiseen, säilyttämiseen ja arvottamiseen. Tässä prosessissa menneisyyden jälki saa symbolisia piirteitä. Kaikki nämä kolme muotoa on siis Sivulan mukaan suunnattu ennen kaikkea yhteisön sisäiseen identiteettityöhön, kun taas ulkoista identiteettityötä voidaan kutsua imagotyöksi. (Sivula 2015.)

Maailmanperintö eroaa monista muista kulttuuriperinnöksi mielletyistä asioista siinä, että siihen liittyy poikkeuksellisen paljon institutionaalista valtaa. Kansalliset ja ylijaraiset

organisaatiot muodostavat globaalin maailmanperintöinstituution, jonka aktiivisimpia ja näkyvimpiä toimijoita ovat sitä ylläpitävät asiantuntijoiden ja suunnittelijoiden verkostot. Maailmanperintöinstituutioon liittyvillä toimijoilla voi olla erilaisia tavoitteita ja intressejä, mutta luettelointi näyttää esimerkiksi dokumenttien valossa tarkasteltuna yhteisymmärryksessä suoritetulta objektiiviselta yleismaailmallisen erityisarvon havainnoinnilta (ks. luku 3). Maailmanperinnön tapauksessa kulttuuriperintöön liittyvät taloudelliset ja poliittiset tavoitteet ovat poikkeuksellisen vahvasti läsnä: luettelo voi esimerkiksi tukea sitä ylläpitävien asiantuntijoiden asemaa arvojen tunnistajana, tehdä kohteista identiteettisymboleita tai lujittaa niiden asemaa sellaisina sekä toimia argumenttina alueelliselle rahoitukselle (Askew 2010: 40).

Kulttuuriperintöön liittyvää asiantuntijavaltaa on tutkinut ja purkanut erityisesti kriittinen kulttuuriperinnöntutkimus. Yksi suuntauksen käytetyimpiä käsitteitä lienee Laurajane Smithin auktorisoitu perintödiskurssi [*authorized heritage discourse*]. Tämä diskurssi – siis kieleen pohjautuva sosiaalisten käytäntöjen rakentamisen, säätelyn ja välittämisen väline – keskittyy ennen kaikkea esineiden, paikkojen ja maisemien arvottamiseen niiden aineellisten ominaisuuksien ja niistä huolellisella tarkastelulla tunnistettavan itseisarvon kautta. Tällöin arvojen tunnistaminen vaatii koulutusta ja asiantuntemusta, jota maallikkotarkastelijalla ei olisi. (2006: 4, 29.) Vahvistamalla kulttuuriperintöasiantuntijoiden asemaa kyseinen diskurssi myös oikeuttaa Smithin mukaan vallalla olevia suuria länsimaisia kertomuksia kansasta, luokasta ja kulttuurista (2006: 299–300). Asiantuntijuus ilmenee esimerkiksi kielessä ja kulttuuriperintöön kytkeytyvässä laajassa käsitteistössä. Suomalaista auktorisoitua perintödiskurssia (APD) tutkinut Johanna Enqvist kirjoittaa tästä asiantuntijoiden luokitteluista näin:

Kielessä ilmaistujen sosiaalisen todellisuuden rajojen ja jäsenysten kautta APD vaikuttaa ihmisten toimintaan ja luo todellisuutta. Perinnön hallintaan kietoutuva diskursiivinen vallankäyttö ilmenee, toimii ja saa oikeutuksensa APD:ssa rakentuvassa maailmankuvassa, joka kääntää todellisuuden itsestään selviksi ja luonnollisiksi kategorioiksi sekä luonnontieteellistä täsmällisyyttä tavoitteleviksi mittaustuloksiksi ja numeroiksi. APD paloittelee maailman erilaisin jaotteluin esimerkiksi luonnon- ja kulttuuriympäristöksi, joista jälkimmäisen elementeiksi se määrittelee rakennusperinnön, kulttuurimaiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön. Näiden luokittelujen päälle perintödiskurssi rakentaa monimutkaisia arvoluokkia, jotka kuvaavat materiaalisesta todellisuudesta erotettujen ja rajattujen ”kohteiden” suojelun tapaa ja ”merkittävyyttä”. (2016: 361–362.)

Luokittelun osalta kritiikin voi nähdä sopivan erittäin hyvin myös maailmanperintöön, joka perustuu täysin asiantuntijoiden laatiin kriteereihin ja arvotuksiin. Marc Askew

on kuitenkin huomauttanut vastineeksi Laurajane Smithin diskurssianalyttiselle teorialle myös Unescon pyrkineen laaventamaan käsitystään kulttuuriperinnöstä. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi luettelointikriteerien muutoksina, globaalin edustavuuden painottamisena ja aineettoman kulttuuriperinnön ottamisella mukaan luetteloinnin kohteeksi. Askew näkeekin maailmanperintöjärjestelmän ongelmien liittyvän asiantuntijavetoisuuden sijaan siihen, miten luettelo toimii juhlapuheista huolimatta ennen kaikkea kansallisen tason lakien ja hallinnon kautta. Tämän vuoksi maailmanperintöinstituutiota ja sen tuomaa arvovaltaa voidaan käyttää esimerkiksi valtiollisten intressien ajamiseen. (2010: 31–41.)

Globaali asiantuntijaverkosto ja luetteloinnin valtiollinen ulottuvuus ovat tärkeitä lähtökohkia analyysilleni, jotka esiintyvät aineistossani eri tavoin. Ne havainnollistavat myös sitä, miten Harrisonin ja Baumanin hahmottelemat kulttuurin ja kulttuuriperinnön vaiheet elävät maailmanperintöinstituutiossa limittäisinä. Asiantuntijoiden voi ajatella edustavan ensimmäistä vaihetta, johon yhdistyy mahdollisuus tunnistaa ja arvottaa ilmiöitä ikään kuin yhden, kaikkien jakaman mittatikun mukaisesti. Toinen, kansallisvaltioon tiukasti kytkeytyvä vaihe heijastuu edelleen Askew'n kritisoimissa poliittisten tavoitteiden ajamisessa. Nostan analyysissäni näiden rinnalle myös Harrisonin ja Baumanin esittämän kolmannen vaiheen, jota luonnehtii elämyksellistyminen, kaupallistuminen ja paikallisyhteisöjen korostuminen. Näen kaikki kolme aineistoni perusteella myös enemmän rinnakkaisina ulottuvuuksina kuin vaiheina, jotka seuraisivat toisiaan lineaarisesti.

Esimerkiksi Rodney Harrisonin ja Laurajane Smithin edustama kriittinen kulttuuriperinnöntutkimus on tieteellisiltä lähtökohdiltaan emansipatorista. Toisin sanoen siihen liittyy siis ajatus siitä, että kulttuuriperinnön tulisi olla inklusiivisempaa ja kansalaislähtöisempää. (vrt. Enqvist 2016: 51.) En ole kuitenkaan itse ottanut tutkielmani lähtökohdaksi tällaisia arvoperusteisia väittämiä. Nostan kyllä soveltavassa tutkielmassani esiin teemoja, jotka voivat muodostaa haasteen hoitokunnan tavoitteelle maailmanperintöarvojen tuomisesta laajemmin ihmisten tietoisuuteen; en kuitenkaan ota kantaa siihen, millaista maailmanperinnön tai kulttuuriperinnön tulisi olla. Niin sanotun Humen giljotiinin periaatteen mukaisesti tosiasioista ei voida johtaa väittämiä siitä, miten asioiden tulisi olla. Näin ajateltuna tutkimuksessa esitetyt havainnot voivat kyllä palvella myöhempiä arvovalintoja, mutta haluttavien asioiden määrittelemisen ei voi olla varsinaisen tutkimuksen tulos. (Raatikainen 2004: 153–154.)

7. Metodologinen tausta ja tutkimusmenetelmät

Metodologinen viitekehyseni muotoutuu kategoria-analyysin ja retorisen analyysin yhdistelmästä, jonka koin käyttökelpoiseksi tavaksi lähestyä maailmanperintöä instituutiona. Käsitän tämän instituution sisältävän luetteloon kuuluvat fyysiset paikat sekä institutionaaliset käytännöt, joiden kautta se rakentuu. Kategoria-analyysille on ominaista tutkia instituutioiden rakentumista sisältä päin erilaisten käytäntöjen, tekstien ja ihmisten välisten tilanteiden kautta (Jokinen 2012: 227). Sosiaaliseen vuorovaikutukseen painottuva kategoria-analyysi ei pyri selittämään ihmisten käyttäytymistä korrelaatioilla tai oletta instituutioiden luomien valta-asetelmien pakottavan yksilöitä yksisuuntaisesti (Maynard 1988: 317). Lähdin analysoimaan maailmanperinnön esiintymistä aineistoissani nimenomaan tästä näkökulmasta. Tutkimalla toistuvia ilmauksia käyttöyhteydessään pyrin hahmottamaan sitä vuorovaikutusta, joka tapahtuu maailmanperintöinstituution tekstien ja Suomenlinnan toimijoiden välillä. Lisäksi nostan erillisten analyysilukujen aiheeksi teemoja, joissa maailmanperintöön liittyvä toiminnallisuus näkyy poikkeuksellisen vahvasti.

Kategoria-analyysi perustuu sekä Harold Garfinkelin perustamaan etnometodologiaan että Harvey Saksin kategorioita käsitteleviin kirjoituksiin (Juhila et al. 2012a: 17–18). Etnometodologinen tutkimus on erityisen kiinnostunut siitä, miten sosiaalisia tosiasioita ja järjestystä luodaan. Se ei pyri selittämään toiminnalle kontekstista riippumattomia syy-seuraussuhteita vaan tutkii todellisuudesta tehtyjä selontekoja itsessään. (ten Have 2004: 16–17.) Garfinkel erottaa arkitiedon ja tieteellis-teoreettisen tiedonmuodostuksen toisistaan. Jälkimmäisessä ajattelu on ikään kuin jäykkää: sen puitteissa tehtyjen päätelmien pitää sopia yhteen aiemman tiedon kanssa ja väittämien päteä kaikissa tilanteissa. Arkitieto on sen sijaan kontekstisidonnaista. Päätelmien ei tarvitse sopia yhteen kuin kyseisessä yhteydessä relevantin tiedon kanssa. (Garfinkel 1984: 262–283.) Etenkin maailmanperintöön liittyvät dokumentit ja asiantuntijakäytännöt sisältävät toisaalta piirteitä molemmista. Esimerkiksi maailmanperintöluetteloon liittyvä kriteeristö on yhtäältä merkki yrityksestä luoda luettelolle tieteellis-teoreettinen, kaikkiin tilanteisiin sopiva mittari. Koska tällaisen jokaisen kohteen arvon määrittävän mittarin luominen on käytännössä mahdotonta ja luettelon kontrolloimisen kannalta epätoivottavaa, joutuvat

asiantuntijatkin käytännössä operoimaan kontekstisidonnaisen arkitiedon varassa, jossa merkitykselliset ominaisuudet arvioidaan tilannekohtaisesti.

Toisen kategoria-analyysin keskeisen teoreetikon Harvey Sacksin 1960- ja 1970-lukujen jäsenyysskategorisointia käsittelevissä teksteissä fokuksessa on puolestaan erilaisten kategorioiden tuottaminen kuvausten ja kielen avulla. Kategoria merkitsee Sacksilla itseä tai muita ihmisiä kuvaavaa ilmausta, jota käytetään tilannekohtaisesti toiminnan orientoimiseksi. Myöhemmin Emanuel A. Schegloff on laajentanut menetelmää myös paikkakategorioihin, jotka kantavat ihmisiin liittyvien kategorioiden tapaan paljon merkityksellistä tietoa (Schegloff 1972 sit. Nikander 2010: 247). Oman tutkielmani kannalta keskeinen työkalu on etenkin paikkakategorioihin liittyvät kategoriasidonnaiset toiminnot. (Juhila et al. 2012a: 24–28). Esimerkiksi Suomenlinna voidaan tulkita kontekstista riippuen Helsingin kaupunginosaksi, maailmanperintökohteeksi, entiseksi vankileiriksi tai biologisesti kiinnostavaksi saariryhmäksi.

Sacks kehitti myös puheen analyysiin soveltuvia jäsenyysskategoriavälineitä [*membership category devices*] ja niihin sovellettavia sääntöjä (Schegloff 2007: 466–467), joita en kuitenkaan ole hyödyntänyt tutkielmassa. Perustelen tätä poisjättöä sillä, että nämä välineet ovat nimenomaan yksityiskohtaista keskusteluanalyysia varten kehitettyjä. Lisäksi katson niiden soveltuvan erityisesti sellaiseen aineistoon, jossa ihmiset tuottavat itseensä liittyviä kategorioita ja fokus on puheen järjestyksen tasolla. Omassa haastatteluaineistossani maailmanperintö olen nostanut esiin maailmanperintökategorian jo haastattelupyynnön ja kysymysten kautta. Esimerkiksi kysyessäni maailmanperintöarvojen merkityksestä Suomenlinnassa tulen määritelleeksi paikan maailmanperintöinstituution kautta; tällöin varsinainen mielenkiinnonkohteeni onkin, mitä seurauksia tällaisen kategorian herättämisellä on. Juuri tämä toiminnan ja sen seurauksellisuuden painottaminen on laajemmin ominaista kategoria-analyysille. Luokittelut ovat aina valinnanvaraisia, mutta asioiden kuvaaminen jää epätäydelliseksi ilman niitä ja niiden sisältämän arkisen tiedon käyttöönottoa (Juhila et al. 2012b: 52). Tämä arkinen tieto tuo niille myös voiman viitata ikään kuin itsensä ulkopuolelle.

Olen käyttänyt konkreettisena työkaluna Kirsi Juhilan, Arja Jokisen ja Eero Suonisen laatimaa koontia kategoria-analyysissä yleisesti käytetyistä määreistä. Nämä määreet ovat osa kategorioihin liittyvää kulttuurista tietoa. Edellä mainitut kirjoittajat ovat maininneet tällaisiksi ominaisuuksiksi toiminnot, luonnolliset ominaisuudet, motiivit,

oikeudet, velvollisuudet, tiedot ja kompetenssit (2012b: 61). Sovellan näitä määreitä ihmistoimijoiden lisäksi myös paikkoihin ja instituutioihin, jotka ovat tietenkin osittain yhteen kietoutuneita inhimillisten toimijakategorioiden kanssa. Esimerkiksi maailmanperintöluettelon institutionaalinen voima on erottamattomasti yhteydessä kulttuuriperintöammattilaisiin yhdistetyn kompetenssin kanssa.

On myös huomionarvoista, että sovellukseni kategoria-analyysistä hyödyntää esimerkiksi kulttuuriperintöprosessin teoreettista käsitettä ja myös muiden tutkimusten tietoa. Täysin Sacksin ja Garfinkelin ajattelua noudattavan tutkimuksen tulisi operoida irrallaan aineiston ulkopuolisesta teoriasta ja pysyä haastateltavien tiedon tasolla (Juhila et al. 2012a: 23). En ota kuitenkaan näin jyrkän ymmärtävää tietokäsitystä tutkielmani lähtökohdaksi. Ajattelen pelkästään tutkittavien tietämissä asioissa pitäytymisen voivan olla hyvin rajoittavaa, jos tämä merkitsee myös toiminnan arvaamattomien seurausten sulkemista ulos tutkimuksesta (vrt. Raatikainen 2004: 117–118). Satu Apon ajatusta mukaillen en näe negatiivisena sitä, että eri lähteistä tietoa hankkinut tutkija tietää informanttia enemmän ja osaa siis esimerkiksi tulkita yhteyksiä eri aineistojen välillä; tutkijan tehtävä on kuitenkin osoittaa tulkintansa pätevyys aineiston ja perustellun argumentoinnin avulla (Apo 2001: 33–34). Ajattelen samoin, että käsitteitä ja teoriaa voidaan soveltaa kategoria-analyysissäkin aineistoihin, mikäli niiden läsnäolo ja käyttötapa kirjoitetaan auki eikä niiden avulla pyritä redusoimaan toimintaa yleistäviksi malleiksi tai luomaan makrotason selityksiä. Pyrkimykseni on siten kuvata maailmanperintöinstituution toimintaa lokaalissa kontekstissa ja melko matalalla abstraktiotasolla, joka ei pyri häivyttämään paikka- ja tilannekohtaisia ulottuvuuksia pois analyysistä.

Jo mainittu eronteko arkiajattelun ja tieteellis-teoreettisen ajattelun välillä yhdistää kategoria-analyysiä myös uuteen retoriikkaan, joka on toinen tutkimusmetodini. Uusi retoriikka tutkii dialektisia väitteitä, jotka ovat suunnattu kaikenlaisille yleisöille. Näin se hylkää normatiiviset käsitykset argumentaatiosta muodolliseen logiikkaan perustuvana matemaattisena toimintana, jonka tehtävä olisi esittää universaaleja, kaikkien yleisöjen hyväksymiä tosiasioita. Uusi retoriikka nostaa näin yleisöt eli kaikki ne, joihin puhuja pyrkii vaikuttamaan, keskeiseen asemaan ja tarkastelee keinoja, joilla juuri tuolle kyseiselle yleisölle argumentoidaan. (Perelman 1996.) Juuri tällaista on myös kategoria-analyysille ominainen kontekstuaalisuuden korostaminen, johon esimerkiksi Harold Garfinkel viittaa indeksikaalisuuden käsitteellä (Juhila et al. 2012: 22). Sacks puolestaan

huomauttaa, ettemme toimi orjallisesti sääntöjen ja normien mukaan vaan valitsemme kulloisenkiin kontekstiin sopivat toimintatavat. Esimerkiksi valehtelua voidaan pitää yleisesti tuomittavana toimintana, mutta toisissa yhteyksissä – kuten vieraan ihmisen kysellessä kuulumisia – se on kuitenkin jopa odotuksenmukainen käyttäytymistapa. (Sacks 1992 sit. Silverman 1998: 7–8.) Tällaiset arkiajatteluun liittyvät selonteot tulevat jo hyvin lähelle folkloristiikalle ominaista kansanretoriikan tutkimista, jossa tosin tutkimuskohteena toimineet aineistot ovat nykypäivää useammin sijoittuneet menneeseen (esim. Apo 1995; Stark & Stark 2007; Latvala 2013). Douglas Maynard onkin kutsunut jäsenkategorioiden ja vuorovaikutuksessa muodostuvien identiteettien tutkimista vernakulaariksi puheeksi (1988: 325).

Käytän uuden retoriikan tutkimusta ennen muuta välineenä siihen, miten maailmanperintö aktualistuu määreiden ja toimintojen kautta (vrt. Potter 1996; Jokinen 1999). Kulttuuriperintöprosessin käsitteeseen liittyy kiinteästi ajatus siitä, että jonkin toimijan täytyy aktiivisesti tuottaa menneisyyden jälki kulttuuriperinnökseen: kulttuuriperintö ei synny tai elä ilman aktiivista toimintaa (Tuomi-Nikula et al. 2013: 13). Laajennan ajatusta edelleen siihen, ettei kulttuuriperintöprosessi ole kerran loppuun saatu lineaarinen jatkumo vaan vaatii jatkuvaa työtä. Tätä työtä tekevät organisaatiot tuottavat maailmanperintöä jatkuvasti esimerkiksi historiallisilla narratiiveilla, suunnitteluteksteillä ja asiantuntijalausunnoilla. Näissä – samoin kuin haastatteluaineistoissa – esitetään väistämättä joitain vaihtoehtoja ja valintoja haluttavampina kuin toisia. Katteeriana-analyyttisen analyysitavan johdosta kiinnitän erityistä huomiota siihen, mihin kategoriaan kuuluvana paikkoja ja ihmisiä kuvataan ja mitä tästä seuraa. Asioiden kuvailu ei ole neutraalia tosiasioiden toistoa vaan sillä herätetään aktiivisesti merkityksiä ja viitataan erilaisiin toimintoihin (Potter 1996: 177–178). Siksi sanavalinnat ja niillä kuvaaminen liittyvät erottamattomasti myös arvoihin. Olen myös kiinnittänyt erityistä huomiota adjektiiveihin, jotka paljastavat suhteellisen suoraan puhujan hyvänä tai huonona pitämät asiat. Olen myös ottanut huomioon aineistoon liittyviä taustaoletuksia silloin, kun olen pystynyt esittämään niitä perustellusti. (vrt. Hallamaa 2015: 227–228.) Pyrin tällöin tuomaan koko tulkintaprosessin esiin analyysissä tulkinnan validiuden parantamiseksi.

Käytännössä analyysiprosessini alkoi aineiston huolellisesta lukemisesta ja sen koodaamisesta useisiin aiheyksiköihin. Pian aloin yhdistellä näistä suurempia yksiköitä, jotka liittyivät samoihin konkreettisiin teemoihin kuten ”maailmanperintö ja

taloudellinen arvo” tai ”maailmanperinnön aitous”. Osasta näistä teemoista muodostui analyysilukujeni kehikkoja, joiden sisällä varsinainen analyysi tapahtuu. Samalla tutustuin sekundääriaineistoon esimerkiksi aina kohdatessani viittauksen ulkopuoliseen dokumenttiin tai havaitessani arkiymmärrykselleni vieraita toistuvia elementtejä kuten arkikielen tajulleni vieraan maininnan historian kerroksellisuudesta. Pysin näin yhdistämään dokumenttiaineistoja primääriaineiston luentaan ja tuottamaan yhä monipuolisempaa kuvaa sekä maailmanperintöinstituution toiminnasta että Suomenlinnasta tutkimuksen paikallisena kontekstina. Varsinainen edellä kuvattuihin kategoria-analyysiin ja uuteen retoriikkaan perustuva analyysi sijoittuu edellä mainittujen aihekehikkojen sisään. Kukaan alaluvuista paljastaa kuitenkin enemmän maailmanperintöinstituutioon liittyvien äänien ristiriitaisuuden ja monitasoisuuden kuin niiden staattisuuden. Näin analyysi pyrkii kuvaamaan näkökulmia maailmanperintöinstituution toimimiseen lokaalilla tasolla, mihin tutkimuskohdetta ylhäältä päin lähestyvä tutkimus ei pystyisi.

8. Analyysi

8.1 Maailmanperintöarvojen monet tulkinnat

Kuten mainittu aiemmin, *Kestävän matkailun strategia* ei määrittele maailmanperintöarvojen merkitystä eksplisiittisesti. Lisäksi se käyttää tätä sanaa hyvin erilaisissa merkityksissä: maailmanperintöarvot voidaan esimerkiksi ”tehdä näkyviksi ja ymmärrettäviksi” (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 38) ja strategia ”kasvattaa tietoisuutta Suomenlinnan maailmanperintöarvoista ja sitä kautta tuottaa lisäarvoa kohteessa toimiville yrityksille, yhteisöille, asukkaille ja muille sidosryhmille” (ibid. 8–9). Käsittelin Unescon yhteydessä lyhyesti yleismaailmallisen erityisarvon (OUV) käsitettä, joka on tärkeä etenkin maailmanperintöarvojen määrittelyn kannalta, sillä ainakin joissain yhteyksissä maailmanperintöarvot näyttävät olevan synonyymisiä tämän käsitteen kanssa. En kuitenkaan ole olettanut analyysissäni sanan viittaavan tähän maailmanperintöluettelon luomaan arvottamisen välineeseen vaan olen aiemmat aiheesta tehdyt tutkimukset mielessä pitäen olettanut jo lähtökohtaisesti sanan saavan haastatteluissa erilaisia merkityksiä.

Maija Karasvaara huomasi pro gradu -tutkielmassaan asiantuntijakeskeisyyden purkamisen olevan tyypillistä kulttuuriperintöpoliittisille suunnitteluteksteille. Tekstit pyrkivät näin tulemaan vastaan sitä teoreettista keskustelua, jossa on peräänkuulutettu kansalaisille entistä laajempia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriperintöön liittyviin prosesseihin. Nämä ohjelmien ja suunnitelmien tavoitteet ja pyrkimykset eivät kuitenkaan heijastuneet hänen aineistossaan käytännön toimenpiteisiin eikä konkreettisia ehdotuksia kansalaislähtöisyyden toteuttamiseksi lopulta juuri esitetty. (2015: 66.) Myös maailmanperintöarvoista puhuminen yleismaailmallisen erityisarvon sijaan on mahdollista tulkita tällaisena asiantuntijalähtöisyyttä väistävänä käsitteenä. Näin tulkittuna se pyrkii korostamaan asiantuntijoiden arvokkaiksi määrittelemien, tyypillisesti esteettisten tai teknisten ominaisuuksien sijaan laajemmin maailmanperintösopimukseen ja -luetteloon liittyvää ajatusta ihmiskunnan yhteisestä kulttuuriperinnöstä ja tämän yhteisyyden kautta lisääntyvästä ymmärryksestä ja solidaarisuudesta. Toisaalta maailmanperintöarvot ovat samanaikaisesti kutsu tulkita ja arvostaa Suomenlinnaa nimenomaan tämän ulottuvuuden kautta.

Maailmanperintöarvojen viestinnällä on strategiassa selkeästi määritelty tehtävä: niiden korostamisella ajatellaan olevan mahdollista muuttaa kävijöiden toimintaa entistä kestävämpään suuntaan. Viestinnän ja toiminnan suhde käsitetään tässä ajatuksessa siis hyvin suorasukaisena merkityksen siirtona. Viestin vastaanottajan ajatellaan tulkitsevan viestin toivotulla tavalla ja tämän vaikuttavan suoraan hänen toimintaansa. Hoitokunnan maailmanperintöyksikössä työskentelevä haastateltava kiteytti prosessin näin:

Mitä enemmän ne [kävijät] tietenkint tietää mitä maailmanperintö on, niin sitä enemmän ne tavallaan kunnioittaa sitä. Mut ylipäättänsä se, et kyl kaikki varmaan kun tietää et joku on maailmanperintökohde, niin sitä ehkä muuttaa omaa käyttäytymistään sen mukaan. Et me tietenkint toivotaan että ihmiset arvostaa tätä enemmän kun ne tietää että kyseessä on maailmanperintökohde. Ja sit kun ne arvostaa, niin ne myöskin käyttäytyy sitä kunnioittavasti, mikä taas lisää sitä että tää pysyy parempana, tänne voi jatkossakin tulla ihmisiä ja me voidaan edelleenkin kehittää tätä. (H3: 7.)

Tämän prosessin ilmeisyyttä vahvistetaan retorisesti takauksilla (vrt. Kakkuri-Knuutila 1998: 256) ”mitä enemmän ne tietenkint tietää ” ja ”kyl kaikki varmaan”. Koko tapahtumasarja esitetään muutenkin strategian tavoin hyvin kausaalisena: ”sit kun ne arvostaa, niin ne myöskin käyttäytyy”. Ajatus perustuu suoraan kategoria-analyysin perusajatukseen siitä, että kategorioiden läsnäoloon liittyy myös aina joitain toimintoja: esimerkiksi kategoriaan ”maailmanperintö” liitetään näin ”kunnioittava käyttäytyminen”. Kunnioittava käyttäytyminen on väline maailmanperinnön säilyttämiseen eli ”parempana

pysymiseen”, jatkuvuuteen ja edelleen kehittämiseen. Strategian ja edellä lainatun haastateltavan näkökulmasta moraalinen velvoite arvostaa maailmanperintöä tukee siis hyvin käytännöllisiä säilyttämiseen liittyviä tavoitteita. Haastateltava ilmaisee edelleen puhuvansa nimenomaan institutionaalisesta näkökulmasta käyttäessään me-muotoa ja vastaavasti tekee eroa kävijöihin ne-pronominilla. Tällainen me-retoriikka on tyypillistä instituutionaaliselle puheelle, jossa väitteen esittäjäksi esitetään näin yksittäistä henkilöä laajempi joukko (Jokinen 1999: 139).

Kyseinen haastateltava käytti maailmanperintöarvojen käsitettä myös viitatessaan ”paikallisiin” kävijäryhmänä, jotka eivät välttämättä arvosta maailmanperintöä sen tuttuuden vuoksi:

OS: Mitä sit jos mietitään suomalaisia kävijöitä, luuletko et se [maailmanperintö] on heille...

H3: [puhuu päälle] No, mä luulen että ulkomaalaiset... Tää on nyt ihan siis omaa tuntumaa. Mut ulkomaalaiset on ehkä enemmän kulttuuriorientoituneita, jotka tulee tänne. Haluaa nimenomaan nähdä tätä nähtävyytenä ja kulttuuriperintökohteena, maailmanperintökohteena. Kun taas sit suomalaiset... Täytyy melkein sanoo, että paikalliset ei aina ajattele sitä maailmanperintöarvoa kun he tulee tänne. Vaan koska se on aina ollut siinä ja siihen on tottunut, et se on se virkistysalue, että Suomenlinna on virkistysalue, niin sitä ei ehkä sillä lailla jotenkin ajattele. Se on sama ehkä jos suomalainen menee jonnekin Egyptin pyramideille, niin sitä ehkä käyttäytyy siellä vähän eri lailla kun täällä niin sanotusti omassa Suomenlinnassa. Sit kyllä suomalaisetkin monet sitten varsinkin ulkopaikkakuntalaiset tulee ihan varta vasten kulttuuriperintökohdetta katsoo. (H3: 4.)

Kysymykseni johdosta haastateltava jakaa kävijät kategorioihin, joihin liittyy erilaisia määreitä ja ominaisuuksia: ulkomaalaiset hahmotetaan ”kulttuuriorientoituneiksi”, joihin liittyvä toiminto on ”nähtävyyden näkeminen”. Tässä suomalaisiin ja etenkin pääkaupunkiseudulta yhdistetään vuorostaan tottumus pitää Suomenlinnaa virkistysalueena. Virkistyskäyttö esitetään näin vastakohtaiseksi kulttuuriperintöön ja maailmanperintöön nähden. Visuaalisuuteen painottuva kulttuuriperintökohteen katsominen tai sen käsittäminen nähtävyytenä on hyvä esimerkki kulttuuriperintöprosessiin kuuluvasta monumentalisoivasta identiteettityöstä. Tämä tarkoittaa toimintaa, jossa yhteisö valitsee, tuottaa, suojelee, säilyttää ja arvottaa historiallisia todisteita tai symboleja todisteeksi kollektiivisesta menneisyydestään (Sivula 2015: 65–66). Suomenlinnan tapauksessa koko kävijäkunnan toivottaisiin osallistuvan tähän kollektiiviseen identiteettityöhön, joka ilmenee nähtävyyksien katseluna, kunnioittava käyttäytymisenä ja ”maailmanperintöarvojen ajattelemisena” – siis hyvin passiivisena toimintana esimerkiksi mainittuun virkistyskäyttöön nähden.

Maailmanperintöarvojen määrittelyyn liittyi myös muulloin passiivinen säilymisen tai säilyttämisen toiminto. Yhdessä haastattelussa säilyminen nostettiin esiin Suomenlinnan maailmanperintöarvojen pääasiallisena sisältönä:

OS: Mikä sun tulkinta on, mitä se vois tarkoittaa, maailmanperintöarvot...

H1: Niinku täällä vai?

OS: Täällä, Suomenlinnassa.

H1: No, se mitä mä nyt tiedän niin että kun tämä on kulttuurihistoriallisesti ja sitten sotilasarkkitehtuurillisesti merkittävä. Niinku muistomerkki tavallaan tämä koko alue ja nämä rakennukset ja muut. Niin sitä niitten säilymistä. (H1: 3.)

Aloitus ”no, se mitä mä nyt tiedän” ja haastateltavan esittämä lyhyt määritelmä viittaavat siihen, että haastateltava ajattelee maailmanperintöarvoilla olevan valmiiksi määritelty sisältö, jota hän toistaa parhaansa mukaan. Retorisesti kyse on suojauksesta: haastateltava esittää tuntevansa sisällön vain osittain, ehkä välttyäkseen liian tarkoilta jatkokysymyksiltä (vrt. Kakkuri-Knuuttila 1998: 256). Myös tässä maailmanperintöarvoihin yhdistetään monumentaalisuus yhdistämällä ne muistomerkkin kategoriaan: maailmanperintö viittaa tällöin johonkin kollektiivisesti muistettavan arvoisena pidettyyn menneeseen asiaan ja tämän säilyttämiseen. Myös toinen haastateltava, ammatiltaan museon näyttelysuunnittelija, käsitti maailmanperintöarvot ennen muuta säilyttämisen kautta:

OS: Jos maailmanperintöarvot on yksi niistä strategian viidestä painopistealueesta niin mitä se sana sun mielestä pitää sisällään?

H2: Se pitää sen, että mun olisi pitänyt prepata paremmin tähän haastatteluun [Kumpikin nauraa]

H2: ... Paremmin. Mutta odotas nyt. Maailmanperintöarvot...

OS: Mut siis, sitähan ei nimenomaan siinä strategiassa avata. Et mitä se kellekin merkitsee.

H2: Niin, niin. [...] Nyt täs tulee toistoa mitä mä sanon, mut että se on semmoinen niin uniikki kohde, että se halutaan säilyttää ihmiskunnalle. Myös tulevaisuudessa, että se on semmoinen maailmanperintökohde, että sitten pitää myös käsitellä kautta kontrolloida turistivirtoja, muutoksia siellä ja muita. [...] Ja sillain suunnitella, että se kestää käytössä se kohde. Että mä en tiedä, no just maailmanperintöarvo, mä ajattelen esimerkiksi Jenkeissä on tämä, onko se Kongressin kirjasto, joka tallentaa esimerkiksi elokuvia, jotka katsotaan että ne on niin tärkeitä että ne pääsee sinne tallennettavaksi. Niin tavallaan mä näkisin tätä samaa tehtävää, että tässä tallennetaan tuleville sukupolville. Vähän niinku maailmanmuseo, et me tallennetaan tällöisiä kohteita tai kokonaisuuksia sit tuleville sukupolville. Mutta myös sillä tavalla tietysti, että ne on esillä, käytettävissä ja nähtävissä. (H2: 5.)

Verbit ovat jälleen voittopuolisesti staattisuutta painottavia: säilyttää ja tallentaa ovat vahvasti menneisyyden ja nykyhetken suhdetta kuvaavia verbejä, joissa muutos esitetään negatiivisena. Säilyttämistä korostavan monumentaalisen merkityksen lisäksi haastateltava korostaa suunnittelua ja kontrollointia, mikä tulee esiin myös vertauksissa

Kongressin kirjastoon ja maailmanmuseoon. Tämän näkökulman esiin nostamiseen ja monikkomuodon käyttämiseen (”me tallennetaan”) voi vaikuttaa hänen toimenkuvansa museoalan ammattilaisena, mutta toisaalta monikko voi viitata kollektiivisesti koko ihmiskunnan yhteiseen tehtävään säilyttää kohteet. Maailmanperintöinstituution tehtävä on tässä käsityksessä hyvin historiatietoinen: nykyihmisen tehtävä on tunnistaa menneisyyden arvokkaita jälkiä ja suunnitella niiden käyttöä niin, että ne säilyvät (vrt. Sivula 2015: 67).

Haastateltava nostaa myös säilyttämisen yhteydessä kahteen otteeseen esiin tulevat sukupolvet. Myös toisessa haastattelussa säilyttämistä argumentoitiin tämän kielikuvan kautta. Sama tulevien sukupolvien kiteymä toistuu myös usein kestäväen kehityksen kontekstissa erilaisten toimenpiteiden oikeuttajana. Tulevat sukupolvet ovat tällaisena moraalista velvoitetta luovana kielikuvana kiinnostava toimijakategoria. Kun puhutaan kestävydestä rajallisten resurssien kuten luonnonvarojen suhteen, nykysukupolvien moraalisen velvoitteen voi ajatella olevan samanveroisten mahdollisuuksien jättäminen tuleville sukupolville kuin mitä on itse saanut (Salonen 2010: 58). Kulttuuriperinnön suhteen tilanne on kuitenkin kompleksisempi. Mitä ja kuinka paljon tuleville sukupolville tulee tallentaa ja miten ajassa muuttuvat merkitykset ja arvot voidaan huomioida tässä prosessissa? Esimerkiksi kriittistä kulttuuriperinnöntutkimusta edustavan Rodney Harrisonin mukaan kulttuuriperinnön tulisi perustua aktiiviseen, kannatettavina pidettyjen arvojen muistamiseen, ei passiiviseen arkistointiin – muutoin se ei voi olla merkityksellistä tulevaisuuden sukupolvillekaan (2013a: 231).

Tulevat sukupolvet nostettiin esiin myös toisessa maailmanperintöarvojen määritelmässä: ”No se arvohan on näiden, näiden kohteiden vaaliminen tuleville sukupolville. Et näitä ei vedetä tähän... Toimistotaloa tai muuta, jyrätä näitä näin nyt vähän karrikoiden. Et vaalitaan sitä autenttisuutta. Sehän on tärkeä arvo.” (H4: 7.) Tässäkin kuvauksessa maailmanperintöarvot siis kytkeytyvät säästämiseen ja vaalimiseen, joiden perusteluna tulevat sukupolvet toimivat. Samalla kuvaus nojaa kestäväen kehityksen retoriikkaan, jossa nykysukupolvilla on moraalinen velvollisuus tulevia sukupolvia kohtaan myös kulttuuriperinnön kaltaisten identiteettiresurssien osalta.

Palaan vielä hetkeksi aiemmin esittämäni näyttelysuunnittelijan esittämään kuvaukseen, jossa hän sanoo maailmanperintöarvoihin liittyvän tallentamisen sellaisella tavalla, että ”ne on esillä, käytettävissä ja nähtävissä”. Tällainen avoimuuden korostaminen on

kansalaislähtöisyyden ohella yksi tämän hetken keskeisimmistä kulttuuripolitiikassa toistuvista linjauksista, joka pyritään huomioimaan eri tasojen kulttuuripoliittisten tekstien tavoitteissa (Karasvaara 2015: 63). Mainittuaan tämän avoimuusnäkökulman haastateltava jatkaa kuitenkin välittömästi käytettävyyden ongelmallisuuteen: ”Mut se on aika vaikea dilemma. Missä tahansa missä kävijäluvut on vuosi... Tai turismin, massaturismin myötä noussut, niin se on aika vaikeeta. Varmasti hoitokunta painii sen kanssa.” (H2: 5). Haastateltava korostaa avoimuuden problematiikkaa käyttämällä negatiivisesti latautunutta sanaa ”massaturismi”, jolla viitataan matkailuun liittyviin negatiivisiin ilmiöihin. Avoimuuden ongelmien esitetään implisiittisesti liittyvän suurten kävijämäärien myötä syntyvään kulumiseen, joka on näin ristiriidassa ongelmattomana esitetyn säilyttämisen kanssa. Latautuneen sanaston, näiden kahden saaman käsittelylaajuuden ja näiden kahden asian välisen suhteen vuoksi tulkitseen nimenomaan säilyttämisen olevan siis tässä tärkeämmäksi argumentoitu arvo (vrt. Kakkuri-Knuuttila 1998: 264–265). Kuten on jo tullut ilmi, asiantuntijoiden säilyttämistä ja visuaalisia arvoja painottavaan hallintotapaan on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota kaikilla kulttuuriperintöhallinnon tasoilla, mutta toistaiseksi käytännön menetelmät kansalaisten laajempaan osallistamiseen ovat puutteellisia. Osallistaminen typistyykin usein käytännössä vain veloitteeksi tiedottaa eri sidosryhmiä ja kohdella heitä päätöksenteossa tasavertaisesti (Karhunen 2014: 239–241). Kulttuuripoliittisia tekstejä leimaa siis ainakin toistaiseksi juuri edellä kuvatun kaltaiset ristiriidat osallistavasta kansalaisyhteiskunnasta kumpuavien tavoitteiden ja asiantuntijalähtöiseen suojeluun perustuvan järjestelmän välillä.

Edellä kuvattujen, säilyttämistä painottavien määritelmien sijaan kolme haastateltavaa määritteli maailmanperintöarvot nykypäivään liittyvän arvottamisen kautta. Kaikki heistä henkilöä työskentelivät haastatteluhetkellä Ehrensverd-seuran palveluksessa, kaksi oppaina ja yksi seuran kehityspäällikkönä. Toinen oppaista määritteli sanan sisällön näin:

OS: Mitä sä ylipäättään ajattelet et se maailmanperintöarvot tarkoittaa? Siitä puhutaan siinä strategiassa kovasti, mut mitä se meinaa?

H9: No, olisikohan se vähän semmoinen muistutus siitä paikan ainutlaatuisuudesta. Ja sitten se auttaa ehkä ihmisiä jäsentämään. Varmaan tarvitaan, vähän samalla tavalla ehkä ku joku kirja saa Finlandia-palkinnon tai Runeberg-palkinnon niin... Se toisaalta on semmoinen mittari meille tavallisille pulliaisille, että toi nyt on varmaan hyvä kirja. Kannattaa lukee. Et niinhän sitä Finlandia-voittajaa aina myydäänkin, riippumati... Se on myynnin buustaus. Mut sit se on ehkä semmoinen yleinen, tai ainakin mä voisin kuvitella et monet kirjallisuuspalkintojen antajat haluaa siitä alan tärkeydestä ylipäättään. Tai kirjallisuuden. Niin ehkä maailmanperintökohteeksi valitseminen samalla lailla, se antaa semmoisen lukuavaimen tavallisille ihmisille tai satunnaiselle kävijälle. Et kyl tää on... Ja

auttaa, lisää ehkä sitä kiinnostusta juurikin, että miksi tämä on niin tärkeä, että mikä täs on niin hienoa. Ja samalla lailla ku Helsingissä nyt muutenkin, et on niitä tiettyjä etabloituneita paikkoja että mihin pitää mennä. [...] Mut että Suokin tapauksessa se samaan aikaan ylipäättään ehkä muistuttaa ihmisiä tällöisen rakennusperinnön ja tällöisten kohteiden merkityksestä.
(H9: 8–9.)

Maailmanperintöarvoihin liittyy tässä määritelmässä ammattilaisten takaaman laadun leima: maailmanperintöarvo on tavallisille ihmisille suunnattu paikkoja ja ympäristöjä arvottava kategoria, mittari ”tavallisille ihmisille”, ”satunnaiselle kävijälle” tai ”meille tavallisille pulliaisille”. Haastateltava asemoi itsensä kiinnostavasti tähän viimeiseen kategoriaan viittaamalla kollektiivisesti meihin. Maailmanperintö toimii näin välineenä, joka luo kiinnostusta sekä yksittäisiä kohteita että yleisesti kulttuuriperintöä kohtaan. Tällöin maailmanperintöinstituutio asiantuntijoineen luo ikään kuin kehämäisesti kategoriaan kuuluvaa oikeutusta asettaa kohteita arvojärjestykseen: koska kulttuuriperintö on tärkeää, he valikoivat sitä luetteloon, ja tällaisen luettelon olemassaolo on vuorostaan todiste kulttuuriperinnön tärkeydestä. Monille maailmanperintöön sen enempää perehtymättömille kävijöille kuulumisen luetteloon merkitseekin varmasti lähinnä tällaista laatusuositusta. Matkailuun liittyvien verkkosivujen, opaskirjojen ja toisten kävijöiden käyntien myötä tiettyjen nähtävyyksien maine ikään kuin kumuloituu, ja ne houkuttelevat yhä suurempia määriä toisia matkailijoita – niistä tulee siis monumentaalisia ”etabloituneita paikkoja”. Kävijän osa tällaisessa paikassa on melko passiivinen: maailmanperintöarvot ymmärretään ylhäältä päin annettavaksi ”lukuohjeeksi”, ja matkailijan rooliksi jää edellä tunnustaa maailmanperintöinstituution määrittelemien ominaisuuksien arvokkuus.

Haastateltava arvelee myös maailmanperintökategorian lisäävän kiinnostusta luettelointikriteereinä toimineita Suomenlinnan ominaisuuksia kohtaan (”mikä täs on niin hienoa”, ”miksi tää on niin tärkeä”). Tähän nähden pidin kiinnostavana, että maailmanperintöluetteloon kuulumisen ja Unesco näkyivät hänen mukaansa vain vähän hänen opastetuilla kierroksillaan: ”Lähinnä mä käyn siis tän läpi siinä kohtaa kun mä puhun siitä linnoituksen rakentamisesta, et mitä tarkoittaa bastionimuuri. Niin siinä kohtaa myös kerron siitä, et mikä on tehnyt tästä niin ainutlaatuisen.” (H9: 9.) Opastuksen yhteydessä koko maailmanperintöinstituutio tuodaan esiin siis nimenomaan Unescon määrittelemien yleismaailmallisten erityisarvojen kautta.

Toinen haastattelemistani oppaista käsitti maailmanperintöarvot vahvemmin historiaan ja kulttuurienväliseen kanssakäymiseen liittyviksi asioiksi:

OS: Mitä sä ajattelisit, että se maailmanperintöarvot tarkoittaa ylipäätään?

H8: Siis ensinnäkin siinä on kyse ihmiskunnan yhteisestä muistista. Et jos kaikki nämä Unescon maailmanperintökohteet olisi aikoinaan jossain sodassa tuhottu maan tasalle, niin maailma olisi aika paljon köyhempi paikka tällä hetkellä. Ja tietenkin nämä perintökohteet niin ne on vaikuttaneet siihen omaan vaikutuspiiriinsä, mutta sen lisäksi sitten kun matkustellaan eri mantereilla... Niin näidenkin kautta pääsee sitten tutustumaan siihen paikalliseen elämään ja paikalliseen historiaan ja kenties ymmärtämään, oppii ymmärtämään sitä paikallista väkeä hiukan.

(H8: 8.)

Tässä näkemyksessä maailmanperintöarvot toimivat enemmän välinearvona, jonka syvempi päämäärä on historian, nykypäivän ja toisten ihmisten ymmärtäminen. Mahdollisuus ymmärtää kulttuuriperinnön kautta toisia ihmisiä perustuu ajatukseen kulttuuriperinnöstä yhteisön symbolina. Kuten aiemmin mainittu, samanlainen ajatus kulttuuriperinnön siltoja rakentavasta vaikutuksesta on ollut myös Unescon perustamisen taustalla. Näin ajateltuna maailmanperintöarvoihin liittyy myös kansallinen tai paikallinen ulottuvuus eli ne toimivat ikään kuin ikkunoina Toisiin kulttuureihin ja yhteisöihin. Toisaalta samanaikaisesti kiteymä ”ihmiskunnan yhteinen muisti”, joka esiintyy myös esimerkiksi Unescon 1994 julkaisemassa Naran dokumentissa muodossa (*[the collective memory of humanity]*; World Heritage Committee 1994), korostaa maailmanperinnön kuulumista globaaliin, yhteisesti omistettuun henkiseen pääomaan. Jos aiemmin mainittu instituutioon liitetty tehtävä säilyttää ja pitää kohteita avoimina oli ristiriitainen, on sitä yhtä lailla maailmanperinnön merkitys sekä rajatun yhteisön representaationa että yleisesti omistettuna kulttuuripääomana.

Tätä globaalien tason tehtävää ja samanaikaista paikallisen historian merkitystä korosti myös Ehrensverd-seuran kehittämisjohtaja, joka myös asui haastatteluhetkellä Suomenlinnassa:

OS: Niin mitä se [maailmanperintöarvo] sun mielestä tarkoittaa?

H9: No, kyllä se on semmoinen aito ja autenttisuus. Ja joku tällainen, mikä... Yhdessä jaetaan. Tai että pyritään ainakin jakamaan. Ihan tälle korkealla tasolla just, että maailman ihmiset ymmärtää että näitä pitää varjella. Ja sitten voi tietysti jakaantua hienovarasemmin, että mitkä ne on ne eri paikkojen yhteiset arvot mihin me pyritään. Mut kyl se on joku semmoinen. Kyllä se aito ja autenttisuus siihen kuuluu. Vahvasti.

OS: Mitä ne on sun mielestä Suomenlinnan tapauksessa?

H9: [Naurahtaa] Mulla tulee vaan ne kirjatut jotkut arvot mieleen. [...] Mut kyllähän ne arvot ammentaa tuolta historiasta ja semmoisen oman historian tunteminen ja sitä kautta ymmärtäminen, vaikka ihan että miten Suomi on syntynyt ja Suomi on rakentunut. Ja kuinka kansainvälinen paikka tämä on ollut alusta asti. Ja tietysti, sotahistoria ei nyt ehkä ole niin hottista, mutta kyllä mun mielestä se kanssa kuuluu Suomenlinnan arvoihin että tää

on ollut sotilaallinen kohde eikä sitäkään pitäisi unohtaa. [...] Ja sit toinen on, mun mielestä Suomenlinnan arvo on tällöinen elävä paikka. Että vaikka tämä usein [nähdään] tällöisenä museaalisenä kohteena, niin tämä on kuitenkin elävä yhteisö, jossa on asukkaita. [...] Et se on kans, se semmoinen jatkuvuus ja elävyys... Semmoinen tärkeä arvo. (H9: 8.)

Maailmanperintöarvot jakaantuvat siis toisaalta maailmanperintöinstituution laajemmin edustamiin ideologisiin arvoihin, jotka ilmenevät latautuneissa ilmaisuihin kuten aitous, autenttisuus ja maailman ihmiset. Tämä puolestaan johtaa moraaliseen velvoitteeseen varjella näitä kohteita. Toisin kuin muissa haastatteluissa, Suomenlinnan paikallisiin maailmanperintöarvoihin yhdistetään tässä sekä kansallisia että paikallisia tasoja: Suomen kansallisvaltion historia, Suomenlinnan menneisyys sotilaskohteena ja edelleen asukasnäkökulma. Yhdessä kansallisen historian kanssa halutaan myös tuoda esiin Suomen kansainvälisyys ”alusta asti”, millä tulkintani mukaan halutaan tehdä eroa Suomen historian ja suomalaisen identiteetin välille. Edelleen huomion kiinnittää ”elävän paikan” ja ”elävän yhteisön” korostaminen arvojen yhteydessä, sillä tämä kiteymä toistuu myös Vanhalla Raumalla monessa yhteydessä. Samaan tapaan kuin haastateltava mainitsee ”museaalisen kohteen” elävän yhteisön vastakohtana, yksi Tanja Vahtikarin haastattelemista Vanhan Rauman kauppiaista kritisoi maailmanperintöluetteloon kuulumisen vähentäneen alueen elävyyttä. Hän toteaa edelleen rakennusten olevan arvossaan, mutta ihmisten kokemusten jäävän unohduksiin. (Vahtikari 2013: 260–261.) Myös Suomenlinnan hoitokunta korostaa viestinnässään paikan olevan yksi Helsingin kaupunginosista. Tulkitsen tämän tarkoituksen olevan juuri elävyyden ja asukkaiden huomioiminen vastapainona staattiselle ja kohteen säilyttämistä korostavalle maailmanperintöinstituutiolle.

Palaan vielä hetkeksi kysymykseen siitä, kuinka selkeä käsite maailmanperintöarvot lopulta on. Kuten analyysistä huomaa, haastateltavat nostivat esiin varsin erilaisia asioita määrittelyissään. Välillä maailmanperintöarvo näyttää merkitsevän yksinkertaisesti Unescon luetteloon kuulumista, välillä se taas käsitetään filosofisemmin toimintaa ohjaavien, hyvänä ja haluttavana pidettävien asioiden kautta. Jotkut näyttivät ajattelevan käsitteellä olevan jokin valmis, hyvin yksitulkintainen sisältö, joka heidän tulisi osata ulkoa; toiset taas pohdiskelivat asiaa tulkiten. Esimerkiksi yllä esittelemäni yrittäjä piti käsitteen sisältöä hyvin selkeänä. Kysyessäni asiasta hän totesi: ”No omasta mielestä... Mun mielestä aika helposti tajuttavissa oleva asia. Mitä tarkoitetaan sillä.” (H4: 6–7.) Retorisesti tarkasteltuna kyseessä on suostutteleva määritelmä, joka korostaa

yksitulkintaisuutta (vrt. Kakkuri-Knuutila 2002: 258). Toisaalta kyse voi olla myös käsitteen vieraudesta: Chaim Perelmania mukaillen tieto on omiaan lisäämään myös vaihtoehtoisten tulkintojen määrää (1996: 51). Tämä tulkintavaihtoehtojen lisääntyminen ilmenee myös hoitokunnan maailmanperintöyksikössä työskentelevän henkilön pohdinnasta:

OS: Ajatteletko sä, että se sana arvo, miten sä näet sen tässä tapauksessa? Selkeyttäkö se vai hankaloittaako se viestintää?

H3: Niinku versus että se olisi vaan maailmanperintö?

OS: Mm, niin, esimerkiksi käytettäisiin sitä Unescon OUV tai tätä mikä yksilöisi sen tavallaan...

H3: Niin, niin.

OS: Siihen Unescon määrittelemään?

H3: No ei, mun mielestä se maailmanperintöarvo nyt on ihan ok sana. Mut mä aloin just miettii sitä tavallaan että musta tuntuu, et mä oon tavallaan jotenkin niin sisässä tässä, että sit tavallaan... Että mä yritin tuossa miettiä sitä, et se miten mä sen koen ja sit joku, joka ei ole tavallaan yhtään sillain perehtynyt. [...] Et se on tavallaan ihan mielenkiintoistakin. Että musta tuntuu, että tavallaan oma näkemys voi olla ehkä vähän puolueellinen, koska just niitä tässä pyöritellään koko ajan. Et on tavallaan sisäistänyt sen mitä se tarkoittaa ja näin.

(H3: 8.)

Kiinnostava kyllä, kyseisessä haastattelussa ei kuitenkaan tullut ilmi eksplisiittistä määritelmää maailmanperintöarvoille: haastateltava vastasi ettei ”ihan tarkalleen muista miten se siinä oli ilmaistu” (H3: 8). Mielestäni tämä kuvaa hyvin sitä, miten monenlaisissa yhteyksissä suunnittelukielessä tavataan puhua arvoista ja yleensä erittelemättä, mihin arvoihin milloinkin viitataan. Sanojen ”pyörittäminen” ja merkityksen ”sisäistäminen” viittaa tulkintani mukaan instituution omaan, erityiseen kielenkäyttöön, jonka avulla haastateltava asemoi itsensä osaksi hoitokuntaa. Tällaisen asiantuntijakielen käyttäminen on instituutioille ominaista, mutta toisaalta se voi heikentää viranomaisten ja kansalaisten mahdollisuuksia ymmärtää toisiaan (Karhunen 2014: 241).

8.2 Kerroksellinen, autenttinen – ja liian erikoinen

Historiallinen kerroksellisuus on yksi Suomenlinnaan useissa suunnitteluteksteissä ja julkisissa kuvauksissa liitetty ominaisuus, joka löytyy myös Unescon hyväksymästä retrospektiivisestä kuvauksesta (Unesco World Heritage Committee 2014). *Suomenlinnan hoitosuunnitelmassa* kirjoitetaan historian kerroksellisuudesta näin:

Historian eri vaiheiden arvostus on muuttunut viime vuosikymmeninä. 1970-luvulla arvostettiin ennen kaikkea ”alkuperäistä ruotsalaista” linnoitusta. 1980- ja 90-lukujen aikana kaikkien historian vaiheiden kerroksellisuutta alettiin pitää yhä selvemmin tärkeänä

arvona.
(2014: 11.)

Tekstissä käytetään strategia- ja suunnitteluteksteille ominaista etäännyttävää kielenkäyttöä, joka esittää arvostuksen kohteet muutoksineen neutraaleina ja itsestään tapahtuneina prosesseina (vrt. Potter 1996: 150–158). Näin historian tulkintojen esitetään olevan myös yhteisesti jaettuja. Pidän tätä historian kolmijakoa Venäjän, Ruotsin ja Suomen hallintojen aikaan jo itsessään historioivana identiteettityönä, joka hahmottaa subjektin paikkaa menneen, nykyisen ja tulevan jatkumolla nimenomaan kansallisvaltioiden kautta. (Sivula 2015: 66). Tämä eri valtioihin perustuva esittelytapa on valittu myös hoitokunnan verkkosivuille, jossa historian esittely on jaettu ruotsalaiseen ja venäläiseen kauteen ja suomalaiseen aikaan (Suomenlinnan hoitokunta 2016d). Kansallisvaltiot ovat toki niin keskeinen modernin yhteiskunnan instituutio, että tämä jako voi tuntua itsestään selvältä. Myös se on kuitenkin tietoinen valinta – voitaisiinhan Suomenlinnan historiaa jakaa vaikka sen eri aikojen pääasiallisten käyttötarkoitusten mukaan. Lisäksi tämä kolmijako on esimerkki siitä, miten ihmiskunnan yhteisestä maailmanperinnöstä puhuva maailmanperintöinstituutio toimii ainakin historian tulkinnan suhteen kansallisella tasolla Suomen valtion itsenäistymisnarratiivin jatkajana (vrt. Askew 2010).

Edellä kuvattu kolmen valtion historiaan liittyvä kerroksellisuus nousi haastattelussa esiin esimerkiksi pyytäessäni haastateltavaa vertailemaan Suomenlinnaa Vanhaan Raumaan:

OS: Onko niissä jotain, ajattelee vaikka, Vanha Rauma nyt on toinen mikä tulee mieleen Suomen kohteista, niin onko näissä sun mielestä jotain samaa tai näetkö sä yhtäläisyyksiä?
H1: No kyllähän aikakausien ne kerrostumat voi nähdä täällä. Että kun on venäläisten aika ja sit on se Ruotsin vallan aika ja nykyaika.
OS: Joo, ihan totta.
H1: Ja että niitäkin pitää sit muistaa säilyttää omanansa.
(H1: 3.)

On kiinnostavaa, että myös Vanhan Rauman arvokkuutta luodaan puhumalla ”eri-ikäisiä rakennuksista” tai ”historiallisia kerroksista” sekä samanaikaisesti näiden muodostamasta kokonaisuudesta tai yhtenäisyydestä (Rauman kaupunki 2016; Museovirasto 2016). Tämä rakennusperinnön kerrostuneisuus ja näistä kerroksista muodostuva kokonaisuus kohteen arvona tuli laajasti ilmi myös rakennuttaja-arkkitehtina työskentelevän hoitokuntalaisen haastattelussa. Hän piti Suomenlinnaa arvokkaana nimenomaan rakennushistorian vuoksi: ”Tämä on rakennushistoriallisesti niin kiinnostava kohde sillä

tavalla, että tässä yhdistyy eri aikakausien rakennuskanta kiinnostavaksi yhdistelmäksi sillä tavalla, että tässä on erilaisia toimintoja, erityyppisiä rakennuksia ja eri aikakausilta” (H7: 5). Eri aikakausien muodostaman kokonaisuuden korostaminen on yhteydessä maailmanperinnölle asetettuun vaateeseen täyttää autenttisuuden, eheyden ja kokonaisuuden kriteerit (Unesco 2005: 54). Kyse on näin myös historian kerronnallistamisesta: kolmen eri kauden rakennukset sidotaan yhdeksi kokonaisuudeksi kansallisvaltion narratiivin avulla (vrt. Aarnipuu 2008).

Edellä kuvattu kolmen valtion narratiivi palvelee hyvin myös kansainvälisten matkailijoiden tarpeita. Yksi haastateltava totesi: ”[T]ää on mun mielestä sillä tavalla hyvä maailmanperintökohde, koska tämä on niin poikkileikkaus Suomen historiasta. Että tässä on hyvin moni aikakausi esiteltynä, ja sitä kautta mun mielestä syntyy semmoinen ymmärrys Suomen historiasta[.]” (H9: 10.) Rakennukset toimivat siis paitsi rakennushistoriallisina muistomerkkeinä, myös Suomen historian aikakausien symboleina. Tällainen objektin ja aikakauden yhteen liittäminen on historiatieteille tyypillistä ja välttämätöntä merkitysten muodostamista (Perelman 1996: 113): rakennusta ei katsota vain yksittäisenä mykkänä objektina vaan jonkin aikakauden tai tyyliuunnan edustajana.

Historian kerroksellisuuden ohella aineistoissa toistuu myös autenttisuuteen tai aitouteen liittyvä problematiikka, josta on Unesco-tasollakin keskusteltu pitkään ja laajasti. Tämän keskustelun yksi ilmentymä on *The Nara Document on Authenticity*, jossa autenttisuuden käsitystä on pyritty laventamaan niin, että se huomioisi paremmin myös eri kulttuurien erilaiset tavat käsittää kulttuuriperinnön autenttisuus. Dokumentissa todetaan autenttisuuden universaalien kriteerien määrittelyn olevan mahdotonta: siksi autenttisuuden toteutuminen tulisi arvioida aina kohteen omasta kulttuurisesta kontekstista käsin. (ICOMOS 1994.) Maailmanperintökeskustelu on siis edennyt periaatteessa kohti relativistisempaa käsitystä, joka pyrkii huomioimaan entistä paremmin autenttisuuteen liittyvät sosiaaliset ja kulttuuriset arvot. Käytännössä kuitenkin esimerkiksi retrospektiivisen kuvauksen luonnoksessa puhutaan autenttisuuden yhteydessä linnoituslaitteista, maisemavyöhykkeistä ja materiaaleista; aineettomat ulottuvuudet on huomioitu perinteisten rakennustapojen suosimisessa sekä tilojen ja alueiden kulttuuriset ja historialliset arvot huomioon ottavassa käytössä (Suomenlinnan hoitokunta 2014: 50). Nämä autenttisuuden ulottuvuudet tulivatkin esiin

rakennuttaja-arkkitehdin haastattelussa. Edellä mainitun kerroksellisuuden lisäksi hän näki materiaalien alkuperäisyyden ja aitouden tekevän Suomenlinnasta arvokkaan:

H7: [...] Tietysti se, että suurin osa rakennuksista on säilynyt hyvin alkuperäisessä, materiaaleiltaan alkuperäisessä tilassa. Että vaikka käyttötarkoitus onkin muuttunut niin niitä ei ole niin hirveen paljon sitten muokattu uusiksi rakenteiltaan. Et se on se aitous on kuitenkin säilynyt hyvin pitkälle. Ja sitten se, että täällä ei ole tehty semmoisia rekonstruktioita, missä olisi joku tuhoutunut rakennus rakennettu uudestaan samannäköiseksi. Vaan jos sodassa on tuhoutunut osia jostain rakennuksesta niin sit niitä ei ole lähdetty palauttamaan samanlaisiksi. Vaan ne on otettu käyttöön, niitä on muokattu jollain tavalla ja sit siinä on säilynyt se viesti, että tälle rakennukselle on tapahtunut jotain. Et se ei ole enää se alkuperäinen. Mut et se on nyt kuitenkin säilyttänyt sen olennaisen olemuksensa, mut et sitä on muutettu.

OS: Toi onkin kiinnostavaa. Tai ei ole ehkä tälle maallikkona ajatellut asiaa, mut kun useinhan on vaikka vanhat kaupungit tai näin niin, pyrkii semmoiseen imitointiin.

H7: Niin, koska silloin siinä hämärtyy se, et mikä sit on aitoo ja mikä onkin uutta, mutta se vaan näyttää vanhalta. Että silloin se menettää aika paljon siitä luonteestaan se ympäristö. [...] Samalla tavalla ku joku kopio jostain vanhasta huonekalusta tai jostain. Siinä on kysymys samasta asiasta, että se menettää sen arvonsa jos se ei olekaan se aito.
(H7: 5.)

Pidän kiinnostavana havaintoa siitä, että vaikka arvo käsitetään tässä alkuperäisyydeksi, aitoudeksi ja ”ympäristön luonteeksi”, ei autenttisuus kuitenkaan tarkoita muuttumattomuutta. Esimerkiksi rakennuksen käyttötarkoitus voidaan muuttaa ja ”olennaisen olemuksensa” säilyttänyt tuhoutunut rakennuskin säilyttää, kunhan vain tehdyt muutokset tunnustetaan avoimesti. Kuten edellä mainittiin, myöskään retrospektiivisessä kuvauksessa (Unesco World Heritage Committee 2014: 59) ja sen luonnoksessa (Suomenlinnan hoitokunta 2014: 50) ”perinteisten rakennustapojen” käyttö nykypäivänä esitetään nimenomaan autenttisuuden lähteenä, ei sitä uhkaavana asiana. Kysymykset alkuperäisyydestä, kopioinnista ja jäljittelystä eivät siis ole pelkästään rakennusteknisistä ominaisuuksista johdettavia ominaisuuksia myöskään institutionaalisissa teksteissä. Suomenlinnan arvojen perustamisessa autenttisuuteen on siis näennäisestä yksinkertaisuudestaan huolimatta kyse hyvin tilannesidonnaisesta säilyttämisen, oikeanlaisen korjaamisen ja perinteiden oikean käytön kokonaisuudesta.

Autenttisuus, aitous ja alkuperäisyys eivät ole kuitenkaan pelkästään asiantuntijoiden määrittelyvallan piiriin kuuluvia aiheita vaan ne nousivat esiin myös muissa haastatteluissa. Autenttisuudesta on kirjoitettu folkloristiikan alalla monissa eri yhteyksissä (ks. esim. Bendix 1997), mutta tutkielmani yhteydessä käsitän autenttisuuden jakautuvan matkailuntutkimuksen piirissä kehitetyn erottelun mukaisesti objekti- ja subjektisidonnaiseen autenttisuuteen. Objektisidonnainen autenttisuus on autenttisuutta

siinä mielessä, kun Unesco tai yllä oleva rakennuttaja-arkkitehti puhuu aiheesta: paikka, esitys tai kohde tulkitaan autenttiseksi ennen kaikkea sen alkuperäisyydestä syntyvän luonteen vuoksi. Ning Wang jakaa matkailuun liittyvän objektisidonnaisen autenttisuuden kokemuksen objektiiviseen ja konstruktiiiviseen autenttisuuteen. Ensimmäisessä oleellista on nimenomaan tiedollinen ulottuvuus: objektin tiedetään olevan tavalla tai toisella alkuperäinen kuten esimerkiksi museoesineiden suhteen usein on. Konstruktiiivinen autenttisuus puolestaan muodostuu objekteille symbolisesti niihin liittyvien mielikuvien, uskomusten, valtasuhteiden ja niiden katsomisen kautta. Kumpikin näistä autenttisuuden muodoista perustuu alkuperäiseksi tulkitun objektin luona vierailuun [*toured object*] (1999: 351–352.) Maailmanperintökohteiden autenttisuuden voi ajatella koostuvan kummastakin objektisidonnaisen autenttisuuden muodosta. Ympäristön fyysisen alkuperäisyyden astetta arvioidaan toki tarkasti, mutta alkuperäisyys ei tietenkään voi koskaan toteutua kirjaimellisesti elävässä ympäristössä, joka vaatii korjaamista ja jonka pitää sopeutua uusiin käyttötarkoituksiin ja kasvaviin kävijämääriin. Maailmanperintöinstituutio määrittelee tällöin samalla sen, millainen tai kuinka laaja-alainen muutos on hyväksyttävää: rajuimmillaan tämä voi ilmetä luettelosta poistamisena, mutta myös pienempinä asioina kuten ”perinteisten rakennustapojen” esiin tuomisella dokumenteissa. Ulkopuoliselle konstruktiiivinen autenttisuus voi näyttäytyä sen sijaan hyvinkin yksinkertaisena asiana: jos Unesco on hyväksynyt asian maailmanperintökohteeksi, sen täytyy olla autenttinen.

Subjektisidonnainen autenttisuus matkailussa on sen sijaan Wangin mukaan luonteeltaan eksistentiaalista ja liittyy erityisesti matkailijoiden harjoittamaan toimintaan. Hän käyttää esimerkkinään rumban tanssimista Kuubassa: kun matkailija katsoo rumbaesitystä, hän voi kokea objektisidonnaista autenttisuutta, jos hän vain tulkitsee esityksen olevan oikein tehty toisinto perinteisestä tanssista. Sen sijaan matkailijan tanssiessa itse rumbaa Kuubassa on kyse subjektisidonnaisesta autenttisuudesta. Wangin mukaan tämä autenttisuus kumpuaa subjektin sisältä vapautuvista emootioista kuten vapaudentunteesta, leikkisyydestä ja luonnonläheisyydestä. Autenttisuus muodostuu toisin sanoen subjektin sisällä silloin, kun hän kokee irtautuvansa arkisista rooleista ja kokee pääsevänsä lähemmäs omaa autenttista itseään. Tämän vuoksi subjektisidonnaisen autenttisuuden kokemus ei myöskään ole Wangin mukaan sidoksissa siihen, onko objekti tai aktiviteetti todella jollain tapaa alkuperäinen. (Wang 1999: 358–360). Jaottelu pyrkii kuvaamaan nimenomaan matkailijoiden elämysten autenttisuutta, mutta mielestäni se on

käyttökelpoinen myös omassa aineistossani. Objektisidonnainen autenttisuus ilmenee vahvasti edellä: se on historian kerroksellisuutta, perinteisiä rakennustapoja ja ”olennaista olemusta” kuten edellä kuvattiin. Objektien alkuperäisyys on kulttuuriperintöammattilaisten sisäisen määrittelyn ja arvottamisprosessin tulosta. Tässä autenttisuuden muodossa matkailijan rooliin kuuluu nimenomaan vierailta objektien luona, käydä todistamassa niiden alkuperäisyyttä. Subjektisidonnaista autenttisuutta etsivä matkailija haluaa sen sijaan kokea jotain muuta: kokonaisvaltaisia elämyksiä ja tekemisen kautta syntyvää yhteyttä itseen. Tällaista autenttisuuden muotoa tulisi tarjota aktiviteetteja ja kokonaisvaltaisia, jopa fyysisiä kokemisen mahdollisuuksia. Maailmanperintökohteessa, jossa autenttisuus perustuu nimenomaan objektien alkuperäisyyden muotoihin, subjektisidonnainen autenttisuus voikin muodostua ongelmalliseksi.

Edellä kuvatun subjektiivisen autenttisuuden voi kuitenkin tulkita ilmenevän monella tapaa haastatteluaineistossani. Ensimmäinen esimerkki siitä on Ehrensverd-seuran ja Viaporin telakkasäätiön rakennuttama tykkisluoppi Diana. Kyseessä on sota-alus, joka ”perustuu laiva-arkkitehti Fredrik Henrik af Chapmanin laatimiin piirustuksiin ja Ruotsin laivaston piirustuskonttorin vanhoihin asiakirjoihin”. Myös tykkisluopin rakentamisessa kerrotaan Suomenlinnan retrospektiivistä kuvausta mukaillen käytetyn ”perinteisiä rakennusmateriaaleja ja -menetelmiä”. (Suomenlinnan hoitokunta 2016f). Ehrensverd-seuran verkkosivuilla kerrotaan edelleen vastaavilla aluksilla olleen ratkaiseva merkitys Ruotsinsalmen taistelussa, joka ”päättyi Ruotsin laivaston loistavaan voittoon” (Ehrensverd-seura 2016). Tykkisluopin rakentaminen on jo itsessään kiinnostava viittaus Suomenlinnan sotahistoriaan ja osallistuu sinällään myös historian tulkitsemiseen tuomalla esiin Ruotsin aikaista historiaa. Konflikteihin, sotiin ja taisteluihin viittaamista ja ylipäättään kansallisen tason historian korostamista voi pitää ristiriitaisena Unescon rauhanaatetta korostavaan alkuperäiseen toimintatavoitteeseen nähden. Sotahistoriallisilla kohteilla kuten linnoituksia ja muurien ympäröimiä vanhoja kaupunkeja onkin kutsuttu riitasointuisiksi [*dissonant*] maailmanperintöjärjestelmän virallisiin johtajatuksiin nähden (vrt. Creighton 2007: 351). Suomenlinnan tapauksessa käsitys kolmesta valtiosta ja niihin liittyvät sotahistoria näyttäisi vakiintuneen jonkinlaiseksi yleiseksi historiaksi, jossa valtiollisen historian korostamista taisteluineen ei kuitenkaan pidetä ristiriitaisena tai sopimattomana. Näin sitä voidaan käsitellä ”loistavana voittona” ja se muodostaa myös opastuksien tulkinnallisen rungon.

Poikkeuksen tähän näyttäisi muodostavan kuitenkin Suomen sisällissotaan liittyvä vankileirin aika, jota ei ole esimerkiksi haluttu yhdistää Suomenlinnan historian käänteisiä puolia esittelevään Kurja Viapori -opastustuotteeseen (ks. luku 8.3.).

Yksi haastateltavista otti puheeksi tykkisluopin ja äkseeraukset eli Suomenlinnassa järjestettävät 1700-luvun tyyliin esitetyt sotilasharjoitukset puhuessaan Suomenlinnan elävyydestä:

Telakalla korjataan vielä vanhoja puualuksia. Nyt rakennettiin jopa semmoinen... Jota mä en kyllä ymmärrä, sitä tykkisluoppia, sit se palloilee tuossa. Se vähän menee... Se vähän karnevalisoi mun mielestä sen tyyppinen asia. No, sit on kyllä sekini näitä, tämä vanha varuskunta. Se käy aina silloin tällöin paukuttelemassa täällä. Niin siinäkin alkaa olla mun mielestä semmoinen maku. Jotenkin se tuntuu vähän mulle vieraalta. Mut jotkut ihmiset katsoo, että kun tämä on tämmöinen alue, niin siihen kuuluu tämä. Mut se tarkoittaa myös silloin sitä, että kun täällä on tämmöisiä ihme äkseerauksia ja paukutetaan ja ihmeellisiä juttuja tulee, niin sit se ihminen kun se tulee tänne, niin sil on semmoinen kuva, et sehän on semmoinen paikka, missä on tunneleita ja kakarat pääsee juoksee tunneleihin ja sinne. Ja siellä ammutaan, mut hei isä ostaakin tuosta Siwasta heti kopan kaljaa ja rupee juomaan sitä. Ja kusee vaan pitkin. Niin tiedät sä, siinä on vähän semmoinen. Mutta kun se tehtäis hienotunteisemmin.

(H6: 9.)

Vanhaa alustyyppiä esittävä tykkisluoppi tulkitaan siis karnevalistiseksi samoin kuin äkseerausta harjoittavan Helsingin Wanha Waruswäci -yhdistyksen toiminta. 1700-luvun historian elävöittämistä harjoittava yhdistys ampuu toisinaan näytöksissään tykeillä, ja tällainen äänekäs toiminta ja historialliset asut ovat kyseisen haastateltavan mielestä tyyliiltään sopimattomia. Niin tykkisluupissa kuin Warusväen toiminnassa kyse on tietenkin historian esittämisestä, mikä edustaa haastateltavalle hienotunteisuuden puutetta.

Tällaiset toiminnalliset ulottuvuudet edustavat tulkintani mukaan yrityksiä luoda kokijalle subjektisidonnaisia aitouden kokemuksia: niihin liittyy objektien alkuperäisyyden sijaan konkreettinen tekeminen, toiminnallisuus ja kokonaisvaltaisuus äänineen ja visuaalisuutta korostava esittäminen. Tällainen autenttisuuden muoto yhdistetään herkästi makuun liittyviin kysymyksiin. Ruumiilliset toiminnot ja nautinnot sekä hauskanpito ilman moraalisia ulottuvuuksia ovat mitä suurimmissa määrin tällaisia makuun liittyviä kysymyksiä (Kirshenblatt-Gimblett 1998: 263–266). Kun puhutaan kulttuuriperinnöstä tai sen alakäsitteestä maailmanperinnöstä, kategoriaan saattaakin liittyä tällainen hyvän maun velvoite. Maailmanperintöön liittyy tällöin kulttuurin eri muotojen välinen arvottaminen, jossa maailmanperintökohteet edustavat hyvää makua sivilisaation ja kulttuurisen kehityksen merkinä (vrt. Kirshenblatt-Gimblett 1998: 281).

Kyse ei ole tietenkään siitä, että kaikki suhtautuisivat esimerkiksi historiaa jäljitteleviin toimintoihin samalla tavalla. Esimerkiksi yhden asukkaan mielestä äkseeraukset ovat Suomenlinnaan sopivia positiivisia tapahtumia: ”Mut onhan ne [erilaiset tapahtumat] kivoja siellä, kun Wanha Waruswäci äkseeraa ja muuta teemaan sopivaa (Suomenlinnan asukas H11: 6)”. Näin jonkin sopivuutta maailmanperintökohteeseen voidaan perustella myös peilaamalla sitä valittua historiallista taustaa vasten. Kummassakin tapauksessa maailmanperintö edellyttää kuitenkin siihen liittyviltä toiminnoilta jotakin. Yksi haastateltavista totesi: ”Unescon brändi on kuitenkin laatubrändi, niin mun mielestä Suomenlinnaan täysin laaduton työ ei sovi. Et siinä tulisi melkoinen ristiriita.” (H8: 6.) Suomenlinnan toimintaa ja siellä tarjottuja toimintoja peilataan siis laadukkuuden ja hyvän maun mittareita vasten, jotka tietenkin ovat hyvin tulkinnanvaraisia ja käsitteitä.

Edellä haastateltava yhdisti tykkisluopin ja äkseerauksen kanssa samaan tyylitajun puutetta edustavaan ketjuun myös haastatteluissa usein esiin nostetun aiheen, alkoholinkäytön ja siitä seuraavan käyttäytymisen. Tässä yhteydessä huomionarvoista on erityisesti se, miten historian esittäminen, ampuminen ja muut ”ihmeelliset jutut”, tunneleissa juokseminen ja viimein alkoholinkäyttö muodostavat yhteen nivoutuneiden aiheiden jatkumon. Kritiikin kärki onkin ennen kaikkea epäaidon esittämisen aiheuttamassa seurauksissa: haastateltava uskoo niiden luovan ja ylläpitävän kuvaa Suomenlinnasta teemapuistomaisena paikkana, johon liittyviä toimintoja ovat elämykselliset elementit kuten tunneleissa juoksentelu ja toisaalta aikuisten alkoholinkäyttö. Elämyksellisyys näkyikin aineistossani varsin ristiriitaisena aiheena. Makrotasolla kysymys on suuremmasta kulttuurin ja kuluttamisen elämyksellistymisestä, jolloin standardoitujen palveluiden ostamisen sijaan etsitään yhä yksilöllisempiä, räätälöidympiä ja kokonaisvaltaisempia kokemuksia (ks. esim. Pine & Gilmore 1999). Elämyksen on määritelty olevan kokemus, jolla on kokijalle myönteinen arvo. Lisäksi niiden kuluttamisella voidaan ilmaista kuulumista tiettyyn ryhmään tai vastaavasti erottautumista toisista. (Lüthje & Tarssanen 2013: 61–66.) Erilaiset matkailijat tarvitsevat siis erilaisia elämystuotteita, mikä voi luoda myös kulttuuriperintökohteille painetta laajentaa tuotevalikoimaa palvelemaan erilaisia kuluttajaryhmiä. Siksi myös kulttuuriperintöinstituutiot ovat viime vuosina keskittyneet aiempaa voimakkaammin viihteellisyteen ja kävijän mahdollisuuteen tuntea yhteenkuuluvuutta tarjottuihin symboleihin (Harvey 2008: 31). Myös Suomenlinnan *Kestävän matkailun strategiassa*

puhutaan ”Suomenlinna-elämyksen” tuottamisesta (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 30).

Kuten aiemmasta analyysistä käy ilmi, maailmanperintökohteeseen sopiva toiminta ei kuitenkaan ole yksitulkintainen kysymys. Maailmanperintöinstituutioon liittyvästä sopivuudesta neuvotellaankin jatkuvasti eri tasoilla ja eri tavoilla. Yksi näistä tavoista on Suomenlinnan hoitokunnan rooli yksityisten toimijoiden harjoittaman liiketoiminnan säätelijänä:

Alueen hallinnoijana ja kiinteistöjen omistajana hoitokunta säätelee matkailutoimintaa kunnostamalla ja vuokraamalla tiloja linnoituksen henkeen sopiville toiminnoille. Lisäksi hoitokunta voi tukea maailmanperintöarvoihin sopivia tapahtumia ja toimintoja. Matkailutoiminnan kehittämisessä, koordinoinnissa ja markkinointiviestinnässä hoitokunta huomioi maailmanperintökohteen kokonaisuutena.
(Suomenlinnan hoitokunta 2015: 23.)

Linnoituksen henki, maailmanperintöarvoihin sopivat tapahtumat ja toiminnot sekä maailmanperintökohde kokonaisuutena ovat tietenkin hyvin tulkinnanvaraisia käsitteitä ja antavat hoitokunnalle tilaa tulkita sopivuutta tilannekohtaisesti. Palatakseni jälleen kulttuuriperintöprosessin käsitteeseen, näen tässä olevan kyseessä pyrkimyksen hallita kävijäkokenemusten kautta kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä (vrt. Schofield 2014: 3). Maailmanperintöinstituutioon arvovallan johdosta hoitokunnalla virastona on myös virallinen mandaatti tehdä tällaisia interventioita suhteessa liiketoimintaan. Yritysten toiminnan säätelyä harjoitetaan eri maailmanperintökohteissa eri tavoin. Esimerkiksi Kiinan Lijiangissa matkailuun liittyvä liiketoiminta valtasi tilaa ja näkyvyyttä siinä määrin, että Unesco esitti huolensa paikan ”autenttisen luonteen katoamisesta”. Vuonna 2003 kohteessa otettiin käyttöön liiketoimintaluvat, joiden avulla on pyritty kitkemään viranomaisten mielestä epätoivottavat yritykset kuten internetkahvilat, diskot ja karaokebaarit. Maailmanperintön suhde kaupallisuuteen ja sen mukanaan tuomiin lieveilmiöihin kuten mainontaan onkin osoittautunut hankalaksi monissa maailmanperintökohteissa. (Starr 2010: 148–155). Myös Vanhalla Raumalla on pohdittu kysymyksiä liiketoiminnan sopivasta laajuudesta ja siitä, miten kaupallisuus suhteutuu paljon puhuttuun elävyyteen (Vahtikari 2013: 262–263).

Hoitokunnan rooli liiketoiminnan hallinnoijana nostettiin positiivisena asiana esiin haastatteluaineistossa. Kyseinen haastateltava koki myös maailmanperintöluetteluun kuulumisen hyvänä puolena nimenomaan sen, että se tarjoaa legitimiin välineen liiketoiminnan kontrolloimiseen:

Totta kai mun pitää mennä hoitokuntaan kysymään, että voinko mä järjestää tällöisen. Jos mä sanon, et saanko mä tehdä semmoisen pomppulinnan tuohon noin, niin en varmaan saa tuoda. Elikkä totta kai täytyy, jos sinne menee. Sinne tulee ihmeellisiä ehdotuksia, mä tiedän sen. Et ihmiset ehdottaa ihan käsittämättömiä juttuja, et mitä täällä voi tehdä, kaiken maailman juttuja. [...] Sit tänne tartteis saada lisää näitä erilaisia, että mitä täällä tehdään. (H6: 10.)

Kun sitä pidetään tässä kuitenkin pieteetillä kiinni näistä erilaisista toiminnoista, niin se [Unesco] asettaa jarrun kaiken maailman hölmöyksille. Se on vielä yksi semmoinen piste i:n päälle. Se maailmanperintökohteus ja se matkailustrategia asettaa siihen vielä sen jarrun, et ei täällä kaiken maailman ihme juttuja ruveta tekee. Ettei täällä nyt esimerkiksi, se... Täällä on periaatteessa semmoinenkin asia, et maanomistaja voi kieltää monia asioita. Esimerkiksi katusoiton, niin se voi sen kieltää. Mun mielestä se on ihan jees. (H6: 11.)

Kyseinen haastateltava peräänkuuluttaa tässä – kuten muuallakin haastattelussa – Suomenlinnan palvelutarjonnan kehittämistä. Hänelle on kuitenkin hyvin tärkeää, että nämä palvelut eivät ole ”ihme juttuja”, josta hän esittää esimerkkinä pomppulinnan tuomisen Suomenlinnaan. Tällaiset erityisen toiminnalliset elämystuotteet esitettiin myös toisessa haastattelussa Suomenlinnaan kuulumattomina. Yksi hoitokuntalaisista totesi, että Suomenlinnaan on ”jotain näitä seikkailumatkailun järjestäjiäkin yrittänyt tulla järjestää jotain lumikenkävaellusretkeä sun muuta, mikä ei oikein sovi tänne (H1: 9)”.

Edellä kuvattuihin ampumisiin ja ”ihme juttuihin” liittyen myös kaksi haastateltavaa nosti esiin erikoisuuden leiman jossain määrin kielteisenä asiana. Toinen oppaista koki tunnelikierroksiin liittyvän erikoisuuden tai jännittävyyden jopa ristiriitaisesti:

OS: Mikä on sun lempikierros?

H10: Se on tosi hyvä kysymys. Se hiukan riippuu myös, riippuu ehkä tilaajasta. Et esimerkiksi mä tykkään tehdä paljon tätä Tykit ja tunnelit -kierrosta. Siinä käydään parissa paikassa, jotka normaalisti on suljettuina, joiden kautta on hyvä havainnollistaa sitä, esimerkiksi arkkitehtuu... Esimerkiksi sotilasarkkitehtuuria ja eri paikkojen merkityksiä. Sitten taas, sanotaan kevätkaudella kun lähes jokainen koululaisryhmä, jos on vaan varaa, niin haluaa Tykit ja tunnelit, koska se soundaa jänskältä. Niin siihen tulee myös semmoinen turhautuminen, koska siis... Koululaisilla ei välttämättä aina, niin mukava kun koululaisille on yleensä opastaa, niin heillä ei ehkä... Se motiivi, minkä takia se kierros on otettu, niin voi olla vaan se, että päästään johonkin jännään paikkaan. Mikä on sekin ihan ok. (H10: 4.)

Lasten elämishakuinen motiivi tunnelikierrokselle lähtemiseen voi tietenkin syödä oppaan motivaatiota, jos hän itse näkee kierroksen parhaana antina vakavammaksi mielletyistä aiheista kuten arkkitehtuurista ja ”paikan merkityksistä” oppimisen. Erikoisuuden tai ihmeellisyyden kokemus esitetään ainakin osittain ristiriitaisena

motiivina historiasta ja kulttuuriperinnöstä oppimisen kanssa. Toinen haastateltava nosti erikoisuuden esiin puhuessaan asukkaiden suhteesta kotipaikkaansa:

Et suurin osa [asukkaista] on ylpeä omasta kotipaikastaan Suomenlinnasta, koska se on jollakin tavalla jokaiselle erikoinen. Mutta et just se, että miten me saadaan just nämä maailmanperintöarvot ja tämä ikään kuin Suomenlinnan historia ja se, sen erikoisuuden tärke... Niinku, sinne pisteytykseen ylös, eikä se, et on aika erikoista asua saareissa tai yleensä vanhassa kohteessa. Et me saadaan se tietoisuus ohjattua näihin. Niin sen kanssa voisi kyllä tehdä töitä.
(H9: 9.)

Haastateltava kokee, että maailmanperintö ei ole tarpeeksi vahvasti paikkaan liitetty ominaisuus vaan Suomenlinnaan liitetään enemmän muunlaisia erikoisuuden tai uniikkiuden muotoja. Tässä luvussa esitettyjen havaintojen valossa maailmanperintöinstituutioon tai maailmanperintöarvoihin sopimattomina voidaan pitää ainakin selkeästi toiminnallisia, äänekkäitä tai elämyshakuisia toiminnan muotoja – siis sellaisia, joissa on kyse ennen kaikkea subjektisidonnaisesta autenttisuudesta. Tämän sopimattomuuden syiksi voidaan esittää esimerkiksi tyllyttömyys, paikasta yleisölle luotava kuva tai yleisesti vastakkainasettelu liikkuvan, äänekkään ja näkyvän erikoisuuden sekä vakavahenkisen kulttuuriperinnön ja historian välillä. Käsitellen seuraavaksi haastatteluissa esiin tulleita näkemyksiä maailmanperinnön suhteesta historialliseen fiktiivisyyteen ja elämyksellistymiseen läheisesti liittyvään viihteellistymiseen.

8.3 Viihdettä vai tietoa?

Eletty paikka on monien merkitysten, toimijoiden, intressien ja arkisten toimintojen summa. Jos maailmanperinnön tapaisessa julkisessa kulttuuriperintöprosessissa sen haasteeksi muodostuu, kuten olen jo tähän mennessä osoittanut, näiden kaikkien erilaisten paikkaan liittyvien määreiden yhteensovittaminen. Kitkaa voi muodostua esimerkiksi kaupallisuuden ja maailmanperinnön välille, mutta myös erilaisten kulttuuristen viittausten sovittaminen maailmanperintöinstituutioon liittyviin mielikuviin voi olla ongelmallista. Tämä problemaattisuus tuli ilmi keskustellessani haastateltavien kanssa Viaporin kekri -tapahtumasta, joka järjestettiin Suomenlinnassa ensimmäistä kertaa lokakuussa 2015. Tapahtuman toteuttamiseen osallistuivat Haaga-Helia ammattikorkeakoulun matkailualan opiskelijat, Suomenlinnan hoitokunta sekä paikalliset yrittäjät ja yhteisöt. Monet haastateltavat pitivät tällaisia tapahtumia tervetulleina ja

näkevät niissä myös potentiaalia liiketoiminnan lisäämiseen (H4: 6; H6: 10; H7: 9; H11: 6). Keskityn varsinaisessa analyysissä kuitenkin niihin haastatteluihin, joissa tapahtuma ja sitä kautta Suomenlinnan kehystäminen erilaisissa tapahtumissa nousivat laajemmin puheenaiheeksi. Toinen haastatteleistani oppaista pohti asiaa näin:

(S)e, mitä mä vierastan ainakin sillä perusteella, mitä mä oon nähnyt sen kekriohjelman niin on ollut just se, että jotenkin vaan tuntuu, et semmoisten populaarikulttuurista nousseiden mielikuvien pohjalta mietitään jotain kummitusjuttuja tai jotain. Mä huomasin, et mua korpesi varsinkin, et kun siinä on se Rantakasarmi eli se rakennus mikä siinä on ensimmäisenä kun lautalla tulee Lauttarantaan. Niin sen kellotorni on nyt auki, ja siellä on joku kaamea kummitushahmo, en nyt muista mikä. Niin mä ajattelin, et kyllähän tuolla olisi ihan kiva käydä ihan perusopastuksellakin, käydä näyttää ja varmasti riittäisi jotain kerrottavaa, et ei tarvis aina... Tuli vaan semmoinen olo, et jos nämä opiskelijat olisi vähän tarkemmin tutustunut tähän tai joku olis kertonut niille tästä historiasta, niin ne olisi voinut innovoida jotain ihan oikeastikin siihen paikkaan liittyvää tapahtumaa. (...) Ehkä mä huomaan, et mulla on joku, semmoinen ammatillinen pikkusieluinen ärtymys nousee. Että ei tänne tarvii tulla mitään kummitusjuttuja kertoa, ihan keksittyjä.
(H10: 7.)

Tapahtumalle ja sitä tuottaneille opiskelijoille annettu pääsy poikkeukselliseen paikkaan on oppaan näennäinen ärsyyntymisen aihe, joka liittyy syvemmin kysymykseen historian esittämisen totuudellisuudesta. Opas kokee, että tapahtumassa esitetään ”kummitusjuttujen” ja ”kaameiden kummitushahmojen” kautta Suomenlinnaa aidosti liittymättömiä asioita. Samalla puheessa on läsnä ammattimaisesti toimivan oppaan ja epäammattimaisten opiskelijoiden kategoriat. Näistä ensimmäiseen liittyy osaksi kulttuuriperintöä yhdistetty historia, ”oikeasti paikkaan liittyvät tapahtumat”, ja jälkimmäiseen ”populaarikulttuurista nousseet mielikuvat” ja näiden pohjalta keksityt jutut. On kuitenkin huomattava, että opas suhtautuu tähän esiin tuomaansa professionalismiin ja opiskelijoiden kummitusjutuiksi nimittämiinsä kertomuksiin itsekin hieman ironisesti mainitsemalla ammatillisesta pikkusieluisesta ärtymyksestä. Puheessa rakentuu kuitenkin vahva faktan ja fiktion vastakkainasettelu, joka yhdistyy moraaliseen velvoitteeseen esittää Suomenlinnasta nimenomaan historiallisia tosiasioita. Huomionarvoista Suomenlinnan tapauksessa on, että opastuksia saavat pitää vain Ehrensverd-seuran auktorisoidut oppaat. Näin ollen seura pystyy instituutiona vaikuttamaan melko paljon siihen, millaisia tulkintoja Suomenlinnasta tehdään.

Edellä lainattu haastateltava ei kokenut kekritapahtuman mahdollista fiktiivisyyttä negatiivisena asiana maailmanperinnön vaan yleisesti Suomenlinnan kannalta:

En mä nyt sitä, en ajattele sillä tavalla, et koska[painokkaasti] se paikka on maailmanperintökohde, niin just sen takia siellä ei saa tehdä jotain. Mutta että, ehkä se

enemmänkin just niin päin, että koska siellä on... Se liittyy niin hirveän moneen kohtaan Suomen historiaa jo ajaltamme ennen itsenäisyyttä, että se jo sinällään tarjoaa sitä materiaalia. [...] Että ihan se olemassa oleva tapahtumahistoria, mikä tietenkin myös vaikuttaa siihen, että se on maailmanperintökohde. [...] Että se ei mun mielestä vielä sinällään tämä maailmanperintöstatus tarkoita, etteikö saisi jotain tiettyä asiaa tehdä. Mutta ihan semmoinen yleinen kunnioitus paikan luonnetta kohtaan. Et kun siitä tulee sitten tuommoisesta kekritapahtumasta sitten, jos ne on ihan mitä sattuu mitä kerrotaan, niin tulee sellainen fiilis, että tämä nyt olisi ihan sama, et meil olisi... Missä vaan olisi jotain raunioita vähän ja vähän louhikkoa ja pimeätä. Niin sit voitais viedä jengi sinne. (H10: 8.)

Matkailutuotteissa todellisiin historiallisiin tapahtumiin viittaaminen ja niiden käyttäminen on siis itsessään arvo, johon tulisi pyrkiä ja ilmentää ”paikan luonteen” kunnioitusta. Henkiin herätetty perinnejuhla kekri ja toisista konteksteista otetut kauhutarinat ovat näin ikään kuin tämän aidon historian merkittävyyttä väheksyviä. Tuomas Hovi esittää väitöskirjassaan romanialaiseen Dracula-turismiin liittyvän hyvin samankaltaista huolta fiktion ja autenttisenä pidetyn kulttuuriperinnön sekoittumisesta. Esimerkiksi 1990-luvulla suunniteltua Dracula-teemapuistoa vastustettiin muun muassa siksi, että se voisi vähentää läheisen maailmanperintökohteen Sighișoaran uskottavuutta ja sekoittaa edelleen historiallista Vlad Seivästäjää fiktiiviseen vampyyrikreivi Draculaan. (2014: 194). Teemapuistohanke johtikin monen tahon käymään peitsenvääntöön, johon myös Unesco ja Romanian kulttuuriministeriö osallistuivat ottamalla kielteisen kannan rakentamisen suhteen (Jordanova 2007: 52–53). Hovi puhuukin konstruoidusta autenttisuudesta, jonka koostuu Romanian kontekstissa perinteistä, historiasta ja edelleen historian ja Draculaan liittyvän fiktion erottelusta (ibid.: 196). Kekrin herättämät huolet ovat nähdäkseni samansuuntaisia, joskin edellä niiden kohteena on enemmän Suomenlinnan paikallisen historiakulttuurin liittyvä tilapäinen muutos. Historiakulttuuri tarkoittaa kaikkia niitä tapoja, joilla menneisyyteen liittyviä mielikuvia tuotetaan, käytetään ja välitetään (Salmi 2001: 135 sit. Sivula 2015: 56). Suomenlinnassa, jossa Ehrensverd-seura vastaa opastuksista, kekri muodosti poikkeuksen historiakulttuurin vakiintuneeseen työnjakoon. Ehrensverd-seuran kehitysjohtaja pohti kekriä hyvin samansuuntaisesti kuin edellä:

Esimerkiksi mä tiedän, että nyt täällä ollaan iloisia kekristä, mut... Mun henkilökohtainen taas pelko on, että... Miten mä nyt tän sanoisin. Että se ei ole maailmanperintöarvojen mukainen. Ja nyt siinä on paljon fiktiivisiä tarinoita eli on keksitty kauhua. Mikä ei oikeasti kuulu tänne. Niin tuleeko siitä sit pidemmän päälle ongelma? Niin mä haluan kans vähän nähdä, et mitä kokemuksia me saadaan ja palautetta. Koska... No, ehkä täs on just se, että me edustetaan... Meidän Kurja Viapori on kaikki faktatietoa. Et me ollaan just saatu näiltä yliopistotutkijoilta oikeudenkäynneistä löytyneistä keisseistä meidän murhaajat ja prostituoidut sun muut. Mut nyt sit kekriin on keksitty omasta päästä kauhutarinoita. [...]

Mikä mua vähän huolestuttaa. Että jos... Et annetaanko me kävijälle liian suuri taakka itse arvioida, et mikä oli se fiktiivinen ja mikä oli se aito. Ja millainen kuva siitä sit syntyy linnoituksesta. Niin se täytyy arvioida.
(H9: 6.)

Haastateltava asemoi itsensä kollektiivisesti tapahtuman tekijöihin (”annetaanko me kävijälle liian suuri taakka”) ja nostaa kysymyksen totuusarvosta samalla yleiselle agendalle. Kollektiivisen me-puhujakategorian vastuuseen kuuluu välittää tosipohjaista tietoa ja tarjota kävijälle tulkinta-avain siitä, mitkä esitetyistä asioista ovat fiktiivisiä.

Historian ja totuuden suhdetta voisi pohtia loputtomiin, mutta yksi, puheesta selvästi heijastuva oletus on käsitys historiasta korrespondenssi- eli vastaavuusteorian mukaisesti toimivana järjestelmänä: historiallinen kuvaus ilmaisee siten objektiivisesti ja todesti sen, miten asiat olivat määriteltynä ajankohtana. (Kalela 2002: 142). Siten aitoa historiaa edustavat yliopistotutkijoiden löytämät dokumentit ja fiktiivisyyttä vastaavasti ”omasta päästä” keksityt kauhutarinat: historiallinen totuus muodostuu näin lähteen totuusarvon kautta. Tämän faktan totuuden takuuna ovat tutkijat, ja aidoista dokumenteista katsotaan pystyttävän rakentamaan näin myös totuudellinen kuvaus historiasta. Petja Aarnipuun väitöskirjassa Turun linnan oppaiden kouluttamisesta vastaava tutkija korostaa hyvin samankaltaisesti auktorisoidun historiatiedon merkitystä: ”Ne faktat on pääasia ja sen jälkeen vasta kun sä hallitset tän linnan historian ni voit esimerkiksi heittäytyä hauskaks” (Aarnipuu 2008: 149).

Historiatieteellisessä metodologisessa keskustelussa historian suhde kertomuksiin on ollut tärkeä puheenaihe jo 1980-luvulta alkaen. Lopputuloksena historiaa on kuitenkin alettu pitää tosiasioihin perustuvana tieteenä ja kertomuksia sen tulkinnallisina representaatioina. (Louekari & Sivula 2004: 10.) Siihen, mitkä tapahtumat valikoituvat mukaan tähän rajalliseen tulkintaan vaikuttaa monenlaiset asiat. Esimerkiksi mainittu Kurja Viapori -kierros on teemaopastus, jossa käsitellään Suomenlinnaan liittyviä rikostapauksia, sairauksia ja muita niin sanottuja historian pimeitä puolia. Hyvä esimerkki historian tulkinnallisesta ulottuvuudesta on kuitenkin se, ettei kierroksessa mainita Suomen sisällissodan tapahtumiin liittyvää vankileiriä kuin lyhyesti puhuttaessa eri aikojen vangeista: ”[M]e tietoisesti jätettiin se pois, koska Kurjassa Viaporissa me etsitään kaikki se inhottava ja ikävä, ja siihen liittyy paljon inhottavaa ja ikävää. Mutta me koettiin, että jos me lähdetään niin sanotusti mässäilemään sillä, niin me tullaan loukkaamaan tiettyä yleisöjoukkoa.” (H9: 11.) Kurjan Viaporin tapauksessa yleisölle

välitettyyn tulkintaan vaikuttavat siis muun muassa sosiaaliset ja poliittiset syyt. Tämä ei tietenkään tee mitä tahansa esitettyä historiallista väitettä samanarvoiseksi. Sen sijaan ajattelen kyseessä olevan jo mainitun paikallisen historiakulttuurin muutoksen, johon Ehrensvärd-seuran opastustoimintaa ohjaavat arvot eivät ainakaan haastatteluhetkellä täysin istuneet.

Haastatteluaineiston perusteella Ehrensvärd-seuran opastotoiminnassa on haluttu pitää myös Suomenlinnaan liittyvä kertomusperinne suhteellisen pienessä roolissa. Ehrensvärd-seuran kehityspäällikkö esitti etenkin huolen uusien tarinoiden synnystä:

Meillä on kaksi tämmöistä kummitustarinaa Suomenlinnassa. Ei enempää. Ja me opaskoulutuksessakin aina sanotaan, että saa kertoa, mutta silloin se pitää tehdä selkeästi, että ”kertoman mukaan”. Ja ”legenda sanoo”. Että ihmiset haluaa tarinoita, ja jokaiseen paikkaan kuuluukin ne omat myös tarinansa. Mut silloin se pitää myös kertoa silleen, et tämä on tämä tarina. Mut tottahan oli, et tämä rakennettiin, mut tämä on se tarina. Et siinä pitää tehdä se ero. Ja kyllähän jokaiseen Turun linnaan ja muuhun kuuluu myös ne omat legendansa. Et oliko ne sit just niin vai ei, mut et ne kuuluu. Mut sit se, mitä mä pelkään, et jos me ruvetaan nyt tässä hetkessä tarinoimaan uusia asioita. Niin sekoittuuko ne sitten? [...] Ja mä tiedän, et mä itse otan nämä asiat silleen tosi vakavasti. Että otanko mä liian vakavasti? Että onko tässä kuitenkin vähän leikkittelyn varaa? Niin voi olla, joo.
(H9: 7.)

Vaikka suurin osa aikuisista todennäköisesti tunnistaa kummitustarinat historiallisista tosiasioista erottuvaksi lajityypikseen ilman selkeää erontekoakin, halutaan fiktiivisenä pidetty paikallisperinne pitää silti huolellisesti erillään historiallisista tosiasioista. Tämä liittyy myös aiheiden väliseen arvojärjestykseen, jossa tosiasioiksi mielletyt aiheet ovat fiktiivisiä arvokkaampia. Toinen oppaista kertoi kummitustarinoiden jääneen hänen opastuksissaan taka-alalle:

H10: Takavuosina, kymmenen vuotta sitten, mä jossain Piperin puiston lammella kerroin aina lampeen liittyvän kummitustarinan. Mut nykyään en kysy kos... Ellei joku kysy, et onkos täällä joku tämmöinen kummitustarina kanssa vai. Nykyään nousee eri asiat. [...]
OS: Miksi kummituksista ei enää kerrota?
H10: Mä luulen, et se liittyy ihan... Kai se on joku semmoinen oma intuitiivinen ajatus siitä, et kun on kuitenkin rajallinen aika käytettävissä. Että mihin haluaa painottaa. Ja tuntuu, että ihan siitä, historiallisiin faktoihin perustuvaa, omasta mielestä oikeasti kiinnostavaa matskua on niin paljon, et ei ole tarvetta höystä, täyttää sitä kelloa, ai... Käytettävissä olevaa aikaa semmoisilla tarinoilla.
(H10: 5–6.)

Tarinallinen aines esitetään jälleen vähemmän kiinnostavana kuin historiallinen tieto ja ensiksi mainitun rooli on toimia lähinnä niin sanottujen faktojen höysteenä. Mari Vadénin pro gradu -tutkielmaansa varten haastatteleminen Hämeen linnan oppaista suurin osa esitti

kummitustarinoista hyvin samankaltaisia mielipiteitä kuin omat haastateltavani. Osa hänen informanteistaan ei kertonut kummitusjuttuja ollenkaan, osa taas sanoi kertovansa niitä vain kysyttäessä. Oppaat asemoivat itsensä asiantuntijarooliin, jossa he kokivat tehtävänsä olevan ennen kaikkea tutkitun tiedon välittäminen. Jotkut heistä kertoivat korostavansa kummitusjuttuja kertoessaan niiden eurooppalaista samankaltaisuutta, jolloin myös niihin pystyttiin yhdistämään pedagoginen ulottuvuus. (2016: 59–60.) Tällainen opastamiseen ja historian tulkintaan liittyvä ammattieetos joutuu kuitenkin koetukselle Viaporin kekrin kaltaisten tapahtumien myötä. Vastaavat tapahtumat tulevat tuskin ainakaan vähenemään kulutuskulttuurin elämyksellistymisen ja viihteellistymisen myötä. Sekä Ehrensverd-seuran kehityspäällikkö että opas mainitsivat tämän kehityssuunnan:

Mutta mä oon itse pohtinut sitä, että ehkä tällainen opastettu kierros on jotenkin semmoinen vanhan ajan palvelu, joka ei nyt ole niin tätä päivää. [...] Et ehkä, ehkä nyt eletään jossain semmoisessa elämysyhteiskunnassa, että siinä pitäisi aina olla se joku erikoisuus. Et semmoinen perus, esitellään kohde, ei ole niin silleen hittituote. Niillä kierroksilla käy ihmisiä, mut jos sen haluisi ihan nousuun, niin täytyisi olla aina se joku pieni sensaatio, dramatiikka. [...] Tällaisena taidehistorioitsijana ja Ehrensverd-seuran työntekijänä niin mä haluan et se pysyy, ja se on hirveen tärkeää meille et se pysyy se fakta ja tieto. Ja se tiedon arvo. Et ei voi täysin lähteä tekee sellaista yhtä suurta elämysshow'ta. Mut jostain siitä välistä se täytyy nykyään löytyä, et nyky-yleisö jotenkin löytää meidät. (H9: 5.)

Myös maailmanperintöinstituutio ja sen uskottavuus liittyvät tähän elämyksen ja historiallisen tiedon väliseen rajankäyntiin:

Koska vielä just se, että ollaan maailmanperintö, niin tietyllä tavalla se luo meillekin semmoista velvollisuutta, että meihin täytyy voida luottaa. Mutta sitten se, että kuinka ryppyotsaisena ja tarkkana täytyy sit aina olla, niin siinä on mulle ainakin se oma kysymysmerkki. Et eikö sit saa leikitellä ollenkaan tällaisessa paikassa? Mutta ehkä sitten se pitäisi mennä niin selkeästi, et tämä on nyt vaan kulissi tälle tarinalle. Et ei muuta. Et se on niin selkeä, että nyt ei oo... Vähän niinku kesäteatteri, et tämä on nyt vaan tämä esitys, vaikka se on täällä. (H9: 7.)

Kysymys niin sanotun faktan ja fiktion rajan esittämisestä on kiinnostava aiemmissa luvuissa esitettyyn autenttisuuden nähden. Historiallinen esittäminen voidaan joissain tilanteissa – kuten Wanhan Waruswäen ja tykkisluupin tapauksissa – tulkita epäaidoksi ja tyyliittömäksi. Tämän haastateltavan käsityksen mukaan esityksellisen ulottuvuuden korostaminen taas voisi toimia välineenä historiallisen autenttisuuden säilyttämiseksi. Kyse on samalla kulttuuriperinnön vakiintuneen merkityksen liepeille sijoittuvan

perinneaineksen kuten paikkaan liittyvien kummitustarinoiden ja viihteeseen perustuvan kauhukuvaston hallinnasta: korostamalla niiden esityksellistä luonnetta ja fiktiivisyyttä pyritään suojelemaan kulttuuriperintöä ja sen symbolista arvoa siihen kuulumattomana pidetyiltä uusilta aineksilta.

Kulttuuriperinnön ja matkailun suhteessa kysymykset historian autenttisuudesta nousevatkin hyvin herkästi esiin ja ne ratkaistaan luonnollisesti kontekstista riippuen eri tavoin. Kun kulttuuriperinnön rahoitus on pienentynyt länsimaissa pitkittyneen talouskriisin vuoksi, kohteet ovat alkaneet etsiä entistä hanakammin uusia rahoituksen ja yhteistyön muotoja yksityiseltä sektorilta (Starr 2010: 165). Samanaikaisesti matkailu on lisääntynyt globaalilla tasolla rajusti, mikä tietenkin luo kulttuuriperintökohteille houkuttelevan mahdollisuuden saada lisää matkailijoita tuotevalikoiman elämyksellistämällä ja monipuolistamisella. Tästä yksimerkki on jo Kurja Viapori -kierros, jonka voi tulkita osaksi kokonaan omaa matkailun lajityyppiään, pimeää matkailua ([*dark tourism* tai *thanatourism*]; Aarnipuu 2008: 155). Kierroksen ottaminen mukaan Ehrensverd-seuran kierrosvalikoimaan perustuikin kohderyhmäajatteluun:

Me vaan koettiin, että täytyy olla jotain kohderyhmälle nuoret helsinkiläiset. Ja me tiedettiin, et tämmöiset kurjuuskierrokset vetää ihmisiä. Se ikään kuin kuuluis asiaan, että tämmöisessä vanhassa linnoituksessa on oma kurjuuskierroksensa, niin sitten me tehtiin siihen ikään kuin tarpeeseen.
(H9: 6.)

Kulutuskulttuurin muutokset näkyvät väistämättä myös Suomenlinnassa. Ehrensverd-seuran opastuksille osallistuvien kävijöiden määrä ei esimerkiksi ole noussut lainkaan samassa suhteessa kuin saarten kävijämäärä (H9: 5). Pedagogisten pyrkimysten lisäksi opastustoiminnassa on otettava yhä voimakkaammin huomioon hetegenisten yleisöjen kiinnostuksenkohteet ja yksilölliset tarpeet. Ainakin toistaiseksi nämä uudet vaatimukset asettuvat kuitenkin osittain vastahankaan opastamiseen liittyvien ammatillisten käytäntöjen ja periaatteiden kanssa.

Palaan vielä hetkeksi aiemmin mainittuun Viaporin kekri -tapahtumaan, jota käsiteltiin Suomenlinnan paikallislehdessä *Suomenlinnan Sanomissa* lyhyesti tapahtuman jälkeen. Magdalena af Hällströmin kirjoittaman sotamarsalkka Augustin Ehrensverdiä käsittelevän tekstin kinalojutuksi oli liitetty myös hänen kirjoittamansa mielipidekirjoitus otsikolla ”Sotilaista shamaaniin, Ehrensverdin hautarauha ja kuinka kunnioitamme maailmanperintöä?”. Kirjoituksessa af Hällström kertoo kekrissä

Ehrensvärdin haudalla ”koikkelehtineesta” shamaanihahmosta ja peräänkuuluttaa julkista keskustelua Suomenlinnassa sallitusta käyttäytymisestä:

Yksi Suomenlinnan matkailustrategian painopistealue on maailmanperintöarvoista viestiminen. Itselleni jäi kyllä täysin epäselväksi, mistä arvoista tuo shamaani huudoillaan viestitteli. Joka tapauksessa kyseessä oli haudan häpäisy.

Ajat muuttuvat ja hyvä niin. Mutta olisiko silti syytä käydä jonkinlainen julkinen arvokeskustelu siitä, mihin ja miten Suomenlinnaa nyt ja tulevaisuudessa käytetään?
(af Hällström 2015: 13.)

Baumanin ja Harrisonin teoreettisiin ajatuksiin peilaten elämyksellisten matkailutuotteiden voi nähdä edustavan kolmatta kulttuurin ulottuvuutta, jossa kulttuuriperintö moninaistuu ja kaupallistuu vastaamaan erilaisten markkinaryhmien makuja (Harrison 2013a: 147). Tämä moninaistuminen heijastuu esimerkiksi uusien elementtien kuten populaarikulttuurin kauhukuvaston ja shamaanin yhdistämisenä Suomenlinnaan. Unescon luetteloiman arkkitehtuurin ja kansallisen historian esittelyyn perustuvien matkailutuotteiden esittelyn voi puolestaan nähdä edustavan kahta toista ulottuvuutta. Kuten paikallislehden aineistonäytteestä ja oppaiden haastatteluista ilmenee, kulttuuriperinnön uudet tulkinnat eivät kuitenkaan suju aivan kitkatta. Myös maailmanperintöarvoja voivat toimia tässä yhteydessä argumenttina uusia elementtejä hyödyntäviä kulttuuriperintötuotteita vastaan.

8.4 Kulttuurimatkailijoita ja pussikaljalaisia

Aiemmissä analyysiluvuissa käsitelty autenttisuuden muodot, elämyksellistyminen ja kohteeseen liitettyjen kertomusten totuudellisuus sisältävät kaikki myös implisiittisen oletuksen siitä, kuka matkailija on. Aineistossa puhutaan usein matkailijoista kolmena erillisenä kategoriana: helsinkiläiset tai pääkaupunkiseudulta tulevat kävijät eroteltiin muualta Suomesta tulevista ja toisaalta suomalaiset ulkomaalaisista matkailijoista. Näihin kategorioihin liittyy usein myös arvolatauksia, sillä suomalaiset ja etenkin lähiseudulta tulevat luokiteltiin ryhmänä huomattavasti negatiivisemmin kuin muista maista tulevat kävijät.

Kategoriaeroa tehdään myös kulttuuriorientoituneiden ja muiden matkailijoiden välille. Kulttuurimatkailu on kansallisen matkailunkehittämisorganisaatio Visit Finlandinkin ohjelmatyössään kehityskohteeksi valitsema matkailun muoto. Kulttuurimatkailu määritellään tällöin alueellisten ja paikallisten kulttuurin voimavarojen arvostavaa

käyttöä matkailutuotteiden ja -palvelujen tuottamisessa. Näitä voimavaroja esitetään olevan ”paikan henki sekä kaikki ihmisen aikaansaama ja muokkaama tieteessä, taiteessa, teknologiassa ja elinkeinoissa”. (Matkailun edistämiskeskus 2014: 6.) Myös *Suomenlinnan kestävän matkailun strategiassa* kulttuurimatkailu on esitetty mahdollisuutena kehittää matkailua: kulttuurimatkailijoiden korkeat odotukset täyttävien kohteiden todetaan menestyvän myös taloudellisesti, sillä kulttuurimatkailijan todetaan olevan valmis maksamaan laadukkaista palveluista (Suomenlinnan hoitokunta 2015: 6).

Tuottoisaksi todettuun kulttuurimatkailuun panostaminen on tyypillinen tapa yrittää ratkaista matkailukohteen kulumisen paradoksia. Matkailijat haluavat kokea olevansa ainutlaatuisia, eivät loputtoman turistimassan osia: siksi viehätysvoimansa säilyttämiseen pyrkivän kohteen kannattaa yrittää houkutella määrällisesti vähemmän sellaisia matkailijoita, jotka kuluttavat enemmän (Kirshenblatt-Gimblett 1998: 144). Samalla tämä on luonnollisesti hyvä ratkaisu fyysisen kantokyvyn kanssa kamppaileville kohteille. Suomenlinnan kävijätutkimuksissa kulttuurimatkailijat profiloituaan niiksi henkilöiksi, jotka vastaavat käyntinsä syyn olevan nähtävyydet, museot, kuvataide, musiikki tai teatteri, jolloin kulttuuriorientoituneiden määrä oli vuoden 2014 kävijätutkimuksessa 57,1 % vastaajista (Lempiäinen & Ruoho 2015: 34–35). Tällainen kulttuurimatkailijan profilointi ei kuitenkaan välttämättä kerro kävijäryhmästä kovinkaan syvällisesti – jo pelkkää maailmanperintökohteessa vierailuahan voi pitää nähtävyyksien katseluna. Esimerkiksi Bob McKercher (2002) on hahmotellut viisi erilaista kulttuurimatkailijan luokkaa, joista vain yksi kokee kulttuurin tai vielä tarkemmin kulttuuriperinnön syvänä henkilökohtaisena elämyksenä. Tämä ryhmä on se, joka yhden haastateltavan mukaan kokee Unesconkin roolin hyvin merkittävänä: ”Kun se on maailmanlaajuinen, se on globaali. Niitä löytyy joka puolelta, näitä kohteita. Niin silloin se yhdistää ainakin tiettyä osaa ihmisistä, joita se oikeasti voimakkaasti, kulttuurihistoria, voimakkaasti kiinnostaa.” (H5: 3.) McKercherin luokittelussa nähtävyyksistä ovat kuitenkin yhtä lailla kiinnostuneita esimerkiksi kiertoajeluja harrastavat kulttuurimatkailijat, jotka nauttivat McKercherin mukaan viihteellisemmistä kulttuurin muodoista – mitä ne ikinä ovatkaan – eivätkä toisaalta vietä nähtävyyksien äärellä kovin pitkää aikaa.

Edellä kuvattu McKercherin typologia on toki vain yksi monista mahdollisista tavoista segmentoida kulttuurimatkailijoita pienempiin alakategorioihin. Haluan tuoda sen avulla esiin kriittisen huomion institutionaalisten tekstien tavasta puhua kulttuurimatkailijoista yhtenä monoliittisena ryhmänä, joka jakaa yhteiset intressit ja jonka jäsenet kuuluvat

samaan sosioekonomiseen luokkaan. Käsitän kulttuurimatkailijan eräänlaisena matkailu- ja kulttuuriperintösuunnittelijoiden ja instituutioiden luomana stereotyyppinomaisena kategoriana, jolla tuotetaan muista kävijöistä positiivisesti erottuvaa asiakasryhmää (vrt. Juhila 2012: 184). Aineistossani tämä kulttuurimatkailija asetetaan toistuvasti virkistyskäyttäjän vastakohdaksi. Tämä vastakkainasettelu heijastaa suunnitteludokumenttien yhteyttä arkiseen kielenkäyttöön: harva kutsune muissa yhteyksissä piknikillä käymistä virkistyskäytöksi. Lisäksi kyseessä on maailmanperintöön liittyvä paikallinen erityisulottuvuus, jonka avulla tehdään myös eroa suomalaisten ja muiden kansallisuuksien välille.

Monet haastattelemistani henkilöistä uskoivat ulkomaalaisten matkailijoiden tietävän Suomenlinnan maailmanperintöluetteloon kuulumisesta suomalaisia paremmin. Yksi haastateltavista arveli näin: ”Ulkomaalaiset turistit on aika salettiin tietoisia, että kyseessä on maailmanperintökohde. Mahdollisesti kotimaiset kävijät nyt ei ole niin kiinnittänyt asiaan huomiota. Ehkä se kesäretki Suokkiin vaan kuuluu kuvioon.” (H4: 3.) Tämä ajatus ulkomaalaisten motiivien olevan nimenomaan maailmanperinnön ja nähtävyyksien katselemisessa ja toisaalta suomalaisten virkistyskäytöstä toistuu läpi aineiston. Tässä jaottelussa nähtävyyksien katselu on pääsääntöisesti positiivista ja virkistyskäyttö puolestaan negatiivista toimintaa. Kyse onkin juuri siitä ydinviestistä, jonka Suomenlinnan hoitokunta toivoo saavansa läpi ”maailmanperintöarvoja viestimällä”. Ehrensverd-seuran kehityspäällikkö uskoi, että tämän viestin levittämisen kanssa on vielä tekemistä:

OS: Mitä sä, teillä nyt on varmaan monenlaisia asiakasryhmiä, mutta kuinka tärkeitä luulet, että se on Suomenlinnan matkailijoille tämä [maailmanperintöluetteloon kuuluminen]?

H9: No, mä toivon, että se olisi vielä tärkeämpi. Mä uskon, että täällä on varsinkin ulkomaalaisissa matkailijoissa paljon, jotka sen tiedostaa. Mutta mä uskon, että täällä on myös niin vahva tammoinen virkistyspaikkamaine. Niin se on vielä vahvempi kuin se maailmanperintöarvo. Niin mä toivon, että yhä suurempi määrä ihmisiä tiedostaisi myös, tietäisi, tai sitten viimeistään paikan päällä kuulisi tästä maailmanperinnöstä. Et kyl se on semmoinen tavoite.

(H9: 3–4.)

Ehrensverd-seura jakaa siis Suomenlinnan hoitokunnan kanssa samat tavoitteet, ja he toivovat maailmanperinnön olevan yhä tärkeämpi ulottuvuus kävijöille. Kuten edellä, tässäkin ”maailmanperintöarvo” asetetaan vastakkain ”virkistyspaikkamaineen” kanssa. Virkistyskäyttöön liittyikin Suomenlinnan tapauksessa usein negatiivisia konnotaatioita, joita sillä ei välttämättä muuten olisi. Tämä merkitysrikas käsite on myös hyvä esimerkki

maailmanperintöinstituutioon kuuluvan kielen ja arkikielen vuorovaikutuksesta: virkistyskäyttöä käytetään myös *Kestävän matkailun strategiassa*: ”Lisäksi Suomenlinna on jo vuosikymmenien ajan ollut pääkaupunkiseudun asukkaiden suosima virkistysalue” (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 17).

Pidän erityisen kiinnostavana sitä, että nämä kaksi ulottuvuutta näyttävät olevan toisensa pois sulkevia asioita: maailmanperintöluetteloon kuulumisesta tietävä henkilö ei pidä Suomenlinnaa virkistyspaikkana. Samalla tähän maailmanperinnöstä tietävien henkilöiden kategoriaan yhdistetään oletus paikkaa kunnioittavasta käyttäytymisestä. Kategoria-analysissä tätä kutsutaan kategorioiden päätelmärikkaudeksi. Vihjaamalla jostakin toiminnosta, siis tässä tapauksessa virkistyskäytöstä, viitataan johonkin kategoriaan nimeämättä siihen oletettua toimijaa (Juhila et al. 2012: 63–64). Näin virkistyskäyttäjien ja etenkin alkoholia Suomenlinnassa käyttävien tulkittiin olevan joko tietämättömiä tai välinpitämättömiä maailmanperinnön suhteen: ”Voi olla, että suomalaisilla ei ole mitään hajua, varsinkaan näillä mäyräkoiran ulkoiluttajilla (H8: 4), arveli eräs haastateltavista. Toinen puolestaan uskoi ulkomaalaisia matkailijoita kiinnostavan kulttuuriarvot enemmän verrattuna ”näihin espoolaisiin punaviinin lipittäjiin” (H11: 4). Vastaavasti ulkomaalaisiin liitettiin positiivisia toimintoja: ”Yleisesti ottaenhan ulkomaalaiset käyttäytyy hyvin eikä roskaa paljoa” (H1: 8).

Suomalaisten ja Suomen kulttuuriperintösuhteeseen viitattiin myös pari kertaa laajemmin. Maailmanperinnön arveltiin esimerkiksi olevan Suomessa vähemmän tunnettua kuin muualla maailmassa: ”Mutta mulla on ehkä jotenkin semmoinen tuntuma, että se on muualla maailmassa ehkä enemmän tunnustettu se maailmanperintö. Et Suomessakaan ei ehkä ole niin paljon niitä kohteita.” (H3: 4). Samaan tapaan viitattiin Suomen niukkaan arkeologiseen kulttuuriperintöön: ”Joku sellainen maa ku Italia, tavallaan siellä voisi kaiken melkein nimetä maailmanperintökohteeksi, mutta tämmöisessä maassa niinku Suomessa se on mun mielestä hirveen hyvä tapa nostaa jotain poikkeuksia esille hyvin voimakkaasti.” (H2: 3.) Suomessa onkin tämän materiaalisten jäänteiden vähäisyyden vuoksi korostunut aineeton kulttuuriperintö, mikä näkyy esimerkiksi arkistolaitoksen vahvana roolina (Häyrynen 2015: 80). Toisen oppaan haastattelussa tuli edelleen esiin se, miten Suomessa kulttuuria harrastavat ennen muuta keski-ikäiset ja sitä vanhemmat koulutetut naiset. Haastateltava vertasi tilannetta Kreikkaan, jossa hänen mielestään myös miehet harrastavat historiaa ja kulttuuria Suomea enemmän. Suomalaisten kulttuuriharrastajien naisvoittoisuus näkyi hänen

mielestään myös Suomenlinnassa. Kaikki edellä mainitut ovat kiinnostavia viittauksia suomalaisen kulttuuriperinnön ohuuteen ja suomalaisen monumentaalisen kulttuuriperinnön vähäisyyteen. Tätä kulttuuriperinnön ohuutta tuotetaan nimenomaan rinnastamalla Suomen kulttuuriperintö vanhan arkeologisen perinnön maihin kuten Italiaan, Kreikkaan tai Egyptiin. Samalla vertausta voi lukea eräänlaisena suomalaisen metsäläisyyden stereotyypin uusintamisena. Toinen oppaista esimerkiksi uskoi monen suomalaisen kuulevan maailmanperinnöstä vasta matkustaessaan ulkomailla: ”Viimeistään ulkomailla, siinä vaiheessa kun ne menee käymään jossain, niin ne oppii sen mikä se on. Ja saattaa hoksata, että meilläkin on niitä.” (H8: 3-4.)

Toisaalta myös ulkomaalaisten välillä tehtiin eroja kansallisuuden perusteella. Eräs haastateltavista arveli maailmanperintöluettelon olevan eurooppalaisille tutumpi kuin aasialaisille tai pohjoisamerikkalaisille (H2: 3). Toinen oppaista puolestaan oli kiinnittänyt huomiota siihen, miten eri kansallisuuksia kiinnostavat eri asiat:

Takavuosina mulla oli semmoinen vitsi, tuntui et hirveän monesti, nyt ei ole viime aikoina tullut sellaisia. Osalla, noita jenkkiryhmiä opasteltiin, niitä kiinnosti... Joskus vuosituhannen vaihteessa musta tuntui, et joka toinen jenkkiläinen ryhmä kysyi siitä, et miten tääl toisessa maailmansodassa. Et siis ”olitteks te natsien kanssa samalla puolella vai niinku, niin että soditte Neuvostoliittoa vastaan?” Niinku tällöiset aspektit. Ruotsalaisia saattaa kiinnostaa paljon se, että... Ylipäättään ruotsalaiset, jotka on ollut, on ollut hauskaa se, että on niin kiinteä osa Ruotsin historiaa, niin siitä ei Ruotsin puolella Augustin Ehrensvärdistä sillä tavalla. [...] Vuosi sitten Japanin laivastovierailu tuli Merisotakoulun kautta, opastin heitä. Elikkä japanilaisia, aika nuoria upseereita. Niin sieltä tuli kun olin ensin toista tuntia [opastanut], kukaan ei ollut kysynyt mitään, ja sitten [ne] kyseli ihan tällöisiä et oonko minä nähnyt revontulia. Siis ihan tällöisiä klassisia turistikysymyksiä.
(H10: 12.)

Oppaan esiin nostamat esimerkit kansallisuuksiin liittyvistä eroista tuovat hyvin esiin myös sen, miten Unescon ihmiskunnan yhteiseksi kulttuuriperinnöksi nimittämä maailmanperintö operoi matkailun suhteen hyvin pitkälti kansallisen tason kautta. Kuten historian kerroksellisuutta käsitelleessä luvussa todettiin, Suomenlinna ulkomaalaisille suunnattuna nähtävyytenä luo narratiivin, joka edustaa itsensä lisäksi myös koko kansallisvaltion historiaa. Eri maista tulevilla ihmisillä on lähtökohtaisesti jo maantieteellisen sijainnin vuoksi erilainen suhde Suomeen, ja he peilaavat Suomesta tietämiään asioita Suomenlinnan kautta laajemmin koko maahan. Toinen oppaista kertoikin pyrkivänsä liittämään opastettavien kotimaan Suomenlinnaan opastuksissaan: ”Että Suokinhan pystyy yhdistämään aika moneen maahan, kun siellä on ollut työväkeä Keski-Eurooppaa myöten. Ja rakennusmateriaaleja on osittain Välimereltä saakka tuotu

sinne. Ja Venäjän-Japanin sota on vaikuttanut Viaporiin. Ja niin edelleen, hyvin suuren osan maita pystyy kuitenkin yhdistämään siihen.” (H8: 7.) Kyseinen opas kertoi myös peruskierroksen koostuvan nimenomaan ”kolmesta aikakaudesta” eli ruotsalaisesta, venäläisestä ja suomalaisesta kaudesta (H8: 6). Kuten toisenkin oppaan kierroksella, myös hänellä maailmanperintöluetteloon kuulumisen kuului kierrokseen vain lyhyenä mainintana, jonka yhteydessä hän kertoo ”minkä takia tämä nyt on se Suomen tärkein kohde kenties” (H8: 13). Opastuksen kontekstissa maailmanperinnön mainitseminen näyttää toimivan siis ennen kaikkea paikallista historiaa legitimoivana leimana.

Kuten läpi tutkielman on tullut ilmi, piknik-kulttuuriin liittyy vahva mielikuva tietynlaisesta toimijakategoriasta. Yksi hoitokuntalaisista arveli näin:

Jos ajattelee helsinkiläisiä, sit kotimaan matkailijoita, siis suomalaisia ja sit ulkomaan matkailijoita niin... Onhan tämä vieläkin helsinkiläisille semmoinen virkistäytymispaikka, piknikpaikka kesällä. Uimaranta ja kaikki tämmöiset tuo sitä. Helsinkiläiset ja sit kotimaiset matkailijat muualta Suomesta, niin tämä on kuitenkin semmoinen, yksi Helsingin pääkohteita mitä halutaan nähdä jos tullaan kesällä esimerkiksi lomalla tänne. Et se on se pääasiallinen syy, tuskin se maailmanperintöstatus nyt varsinaisesti on heilläkään se ensimmäinen syy.
(H7: 4–5.)

En tulkitse tätä kuvauksena siitä, kiinnostaako helsinkiläisiä tai kotimaisia matkailijoita maailmanperintöstatus; kyse on sen sijaan siitä, että kyseinen hoitokunnan työntekijä tulkitsee heidän olevan ihmisiä, joita maailmanperintö tuskin kiinnostaa. Kyse ei ole siis intresseistä itsestään vaan tavastamme olettaa toisille toimijakategorioille erilaisia kiinnostuksenkohteita, intressejä ja hyötynäkökulmia (Potter 1996: 124–132). Tässä kuvauksessa virkistäytymispaikkaan ei liitetty selkeästi negatiivista leimaa, mutta toisinaan piknik-kulttuuri ja siihen liitetty alkoholinkäyttö nähtiin hyvinkin negatiivisena asiana:

[Vuonna] -98 oli niitä kaljapussiporukoita, niitä oli valtavat määrät. Mut tällä informaatiolla ja viestinnällä, paremminkin viestinnällä, on saatu hyviä tuloksia. Et on viestitty sitä, koko aika viestitään, et Suomenlinna on muutakin kuin piknikpaikka. Se piknikpaikkaosuus, se kannattaa jättää. Sehän mainitaan matkailustrategiassa, että se tulisi jättää vähän niinku taustalle. Elikkä ei täs piknikasioista kannattaisi oikeastaan paljon mitään. Ei Suomenlinna ole helsinkiläisten piknikpaikka. Pitäisi unohtaa semmoinen kokonaan viestinnästä pois.
(H6: 9.)

Sama haastateltava esitti aiemminkin haastattelussa näkemyksiä siitä, millaisilla historiallisilla narratiiveilla Suomenlinna tulisi kehystää:

Ja sitten täällä, täl on tämä oma historiansa. Ensinnäkin tämä armeijan historia. Tääl vielä merisotakoulu jäljellä. Mutta se on ollutta ja mennyttä. Ei tämä ole enää sotilastukikohta. Tämä on kaikkea muuta. Et tämä on osa, osa on sitä, ja osa on tätä päivää. Ja sitten, kun ne sopivasti yhtyy, niin siitä tulee hyvä kokonaisuus. Ei tämä Suomenlinna ole pelkästään enää sotilaitten marssipaikka missä marssitaan. Suomenlinnasta pitää kertoa paljon muutakin. Suomenlinnaan kuuluu niin paljon erilaisia historiallisia kohteita. Esimerkiksi se, et kahvi tuli upseerien kautta Suomeen niin Suomenlinnan kautta.

(H6: 8.)

Tästä ilmenee hyvin kategorioiden seurauksellinen luonne ja se, miten paikkojen kategorisointi on aidosti ihmisiä liikuttava ja toimintaa suuntaava kysymys. Tämä tuntuu korostuvan etenkin silloin, kun puhutaan niin sanotusta imagotyöstä eli kulttuuriperinnön esittämisestä ulkopuolisille. Myös toinen haastatelluista koki häiritsevän käyttäytymisen ainakin jossain määrin vähentyneen: ”Semmoiset ihan törkeät pussikaljalaiset on mun mielestä vähentynyt [...]. Mut et semmoinen lievekäyttäytyminen ei ole sinänsä hävinnyt, mut ehkä se semmoinen pahin on mun mielestä rauhoittunut” (H9: 5). Kumpikin edellä lainatuista henkilöistä asui haastatteluhetkellä Suomenlinnassa, joten heille tällainen lievekäyttäytyminen näkyy toki poikkeuksellisen selvästi. Suomenlinnan suunnittelun ja hallinnon näkökulmasta kysymys virkistyskäytöstä on hankala, sillä toisaalta Suomenlinnan pitäisi palvella myös lähiseudulta tulevia kävijöitä. Asia on huomioitu myös *Kestävän matkailun strategiassa*: ”Suomenlinnassa yhdistyvät suuret matkailijamäärät, suojelua vaativat kulttuuriarvot, pääkaupunkilaisten lähivirkistystarpeet ja asukkaiden arki” (Suomenlinnan hoitokunta 2015: 6). Myös hoitokunnan maailmanperintöyksikön työntekijä otti aiheen esille:

Tietenkin se on myös tärkeätä, että helsinkiläiset pääsee tänne viettämään kesäpäivää, mut että se ei ole omasta näkökulmasta ihanne, että tuohon Rantakasarmen seinään pissailaan ja näin. Tietenkin se on semmoista, että sillä maailmanperintöarvon tuomisella niin me yritetään myöskin saada ihmiset arvostamaan tätä kohdetta sen verran et ne menisi etsii sen vessan. (H3: 10.)

Lisäksi kiinnostavaa on se, että tämän lisäksi myös toisessa haastattelussa nostettiin esiin virtsaaminen puhuttaessa niin sanotusta virkistyskäytöstä (H6: 9). Tällainen likaisuuden ja hygienian sekä toisaalta ruumiillisuuden yhdistäminen sivistymättömyyteen on yleistä kansankuvauksissa ja toimii hyvän maun kautta sosiaalisten luokkien luomisen välineenä (Apo 1995: 164–165; Kirshenblatt-Gimblett 1998: 261–263). Normien rikkominen tulkitaan aina tilanteesta käsin, ja tulkitseen sen esiintymisen kaksi kertaa aineistossa selittyvän sillä suurella ristiriidalla, mikä kunnioittavan, objektisidonnaista autenttisuutta todistavan kävijän ja tällaisen karnevalistisen piknik-hahmon välillä on. Kaikki

haastateltavistakaan eivät kokeneet piknik-kulttuuria negatiivisena asiana. Yksi haastateltavista kyseenalaisti erityisesti aiheeseen liittyvää keskustelua:

Mut edelleenkin täällä käy paljon piknikporukkaa. Mut se edelleenkin, mun mielestä se ei välttämättä ole hirveen huono asia, jos vaan osataan jotenkin käyttäytyä. Ja niissähan nyt on tullut paljonkin ylilyöntejä. Et kun ihmiset humaltuu niin ne humaltuu. Mutta sekin on vähän semmoinen asia... Ainahan näin on ollut ja näin aina tulee olemaan, niin kauan kun ihmiset on nuoria ja haluaa tehdä ja kokea asioita. Et minkä takia sit Suomenlinnan pitäisi olla jotenkin poikkeuksellinen paikka, et meidän pitäisi karsia semmoinen yksi elämänvaihe nuoruudessa ja ihmisyydessä? Niin en mä, en mä ymmärrä siihen tarvetta. (H5: 10.)

Haastateltavan puheesta on mielestäni selkeästi huomattavissa esimerkiksi sanan ”edelleenkin” käytön vuoksi, että asia ei ole ensimmäistä kertaa puheenaiheena. Alkoholinkäytön ja kokeilunhalun yhdistäminen nimenomaan ikävaihekatteoriaan kuuluvaksi asiaksi oikeuttaa hänelle osaltaan normienvastaisena pidetyn käytöksen. Kiinnostavaa oli, että samainen haastateltava kertoi aiemmin olevansa ”näitä ihmisiä, jotka pidän tätä enemmän Helsingin kaupunginosana kuin Unesco-kohteena” (H5: 9). Näin haastattelussa rakentui vastakkainasettelu rajoituksia toivoviin ja toisaalta niitä vastustaviin henkilöihin.

8.5 Suojelun ja avoimuuden rajalla

Haastateltavani suhtautuivat pääsääntöisesti erittäin myönteisesti maailmanperintöluetteloon ja Unescoon. Esimerkiksi yksi hoitokuntalainen kertoi Unescon herättävän seuraavia ajatuksia:

Sehän on hyvin merkittävä, koska tavallaan valtiohan sitoutuu pitämään huolta kulttuurihistoriallisista paikoista. Et sillähän on hirveen merkittävä vaikutus. Et hyvin tärkeä järjestönä ja tapana toimia. Koska tosiasia on, että ellei olisi isompi taho ja isompi tällainen kollektiivinen järjestelmä joka pitäisi huolta, niin yksilötasolla me ollaan vähän hujathapeleita me ihmiset. Elikkä me unohdetaan tietyt suojeluarvot. [...] Me vaan oikaistaan hirveästi asioita. Mikä meille on helpointa. Sen takia me tarvitaan tällaisia isompia järjestelmiä, jotka ylläpitää sitä tiettyä standardia. Koska ihminen vaan oikoo, jokainen meistä. (H5: 3.)

Tässä näkemyksessä Unescon maailmanperintötoiminta on siis ikään kuin jarru ja globaali auktoriteetti, joka estää yksittäisten ihmisten toimintaan liittyvän helpoimman kautta menemisen halun. Suojeluarvot tukevat luvussa 8.1 esiteltyä tapaa ymmärtää maailmanperintöarvot ennen kaikkea säilyttämisen kautta. Se, miten nämä suojeltavat

kohteet valikoidaan ei näyttäydy tässä tärkeänä, vaan suojelu ja ”standardin ylläpitäminen” itsessään ovat Unescon tärkeitä tehtäviä. Unescon tehtäviä kuvailtiin kyllä tärkeiksi, mutta kovinkaan pitkäjänteisiä ajatuksia se ei haastateltavissa herättänyt. Yksi hoitokuntalainen totesi: ”Sehän on tosi arvokas asia, että semmoiset... Että se järjestelmä on olemassa ja että niitä kohteita suojellaan ja vaalitaan. Totta kai se on tärkeä juttu.” (H7: 3.) Unescon merkitys kohteiden suojelijana tuntuukin asettavan opaskoulutukselle haasteen. Ehrensverd-seuran kehityspäällikkö kertoi oppaiden kanssa pohdittavan maailmanperinnön konkreettista merkitystä:

OS: Onko teillä koskaan, [naurahtaa] pähkäilettekö oppaitten kanssa, että mitä tämä ylipäättään on tämä [maailmanperintö]?

H9: No se on meille tänä vuonna opaskoulutuksessa ajankohtainen aihe. [...] Et just se, että kyllähän kaikille opetetaan ne perusasiat, että on liittynyt, koska liittynyt, miksi liittynyt. Mut sit se jos me ihan avataan sitä termiä ja mitä se oikein merkitsee. Tai just sen interpretaation kautta, että miten sen saa eri tavoin kerrottua ihmisille muuta kun näin faktatietona että 1991 meidät liitettiin Unescon maailmanperintölistalle. Ettei se jää vaan tämmöiseksi abstraktiksi faktatiedoksi, niin sitä me harjoitellaan ja jumpataan ja yhdessä mietitään.

(H9: 10.)

Maailmanperintöyksikössä työskentelevän hoitokuntalaisen mukaan myös joidenkin kävijöiden tiedot Unescosta ja maailmanperintöluettelosta koettiin vaillinaisiksi ja luettelon käytännön merkityksen olevan heille epäselvä:

OS: [...] Mitä sä luulet että tavalliselle talleajalle maailmanperintö sitten herättää?

H3: No mä luulen, että osalle se on vähän silleen semmoinen epäselvä, et se on jotain tärkeitä, mut et he ei ehkä ihan täysin hiffaa, et mikä se on se juttu. Et on kuullut, et Unesco ja on kuullut et maailmanperintö. Mutta, he eivät ymmärrä et se jotain tärkeitä, ehkä mä aliarvioinkin vähän. Mut osalle se taas on hyvin selkeä. Että osa on nimenomaan sellaisia, et se on just se juttu, mitä tullaan hakemaan. Ja just nimenomaan esimerkiksi ulkomaalaisista kulttuurimatkailijoista, mitä nyt on koko ajan ollut enemmän ja enemmän, mikä on tosi hyvä. He on hyvin tietoisia, et silloin sen täytyy olla jotain ainutlaatuista, mitä ei missään muualla ole, sellaista samanlaista paikkaa. Mä luulen, että se on kyllä enenevissä määrin, että se on just tämä, mitä se tarkoittaa et se on maailmanperintökohde.

Kun maailmanperinnön ajatellaan olevan joillekin kävijöille vieras asia, pitää tämä mielestäni tulkita ensisijaisesti puhujan olettamuksena joistakin ihmisistä. Tanja Vahtikari huomauttaa Unescon määrittelevän yleensä maailmanperintökaupunkien arvoiksi taiteellisia, esteettisiä, arkkitehtonisia tai suurvaltahistoriaan liittyviä arvoja sosiaalisten ja aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien arvojen ollessa lähinnä niitä täydentäviä elementtejä. (2013: 193–194.) Juuri nämä elettyyn elämään liittyvät arvot olisivat kuitenkin niitä, joiden kautta maailmanperintö tarjoaisi laajemman yleisön

elämään. Jos maailmanperintö edustaa lähinnä suojelumekanismia, ei siitä ymmärrettävästi riitä kovinkaan paljon viihdyttävää kerrottavaa opaskierrokselle.

Maailmanperintöluettelon toiminta-ajatukseseen liittyy oleellisesti ajatus yhteisyydestä: tämän vuoksi myös maailmanperintökohteiden pitäisi lähtökohtaisesti olla avoimia ja saavutettavia. Suomenlinnan tapauksessa avoimuuteen velvoittaa myös se, että kyseessä on yksi Helsingin kaupunginosista. Tähän avoimuuteen liittyy tiiviisti myös kysymys pääsymaksuista. Kyseinen aihe nousi esiin kolmessa haastattelussa, vaikka en itse kysynyt siltä haastateltaviltani.

Pääsymaksut nivoutuivat taloudellisten kysymysten kanssa. Kulttuuriperinnöllä onkin aina symbolisen arvonsa vuoksi myös potentiaalia tulla käytetyksi liiketoiminnassa. Vaikka maailmanperintöarvoilla viitataan usein abstrakteihin arvoihin ja moraalisiin velvoitteisiin kuten kulttuuriperinnön säilyttämiseen tuleville sukupolville, on niillä toisinaan myös paljon välineellisempi ja käytännöllisempi luonne – näin esimerkiksi silloin, kun maailmanperintöarvot käsitetään ”liiketoiminnan lisäarvoksi” (Suomenlinnan hoitokunta 2015: 6). Yleensä maailmanperintöretoriikassa taloudellinen hyöty ei kuitenkaan ole suoraan ilmaistu arvo, vaan se esitetään keinona perimmäisten päämäärien kuten kulttuuriperinnön säilymisen toteuttamiseksi (vrt. Perelman 1996: 98–99). Näin voidaan perustella esimerkiksi liiketoiminnan lisäämistä, jolloin taloudellisen hyödyn argumentoidaan palautuvan verojen kautta takaisin maailmanperintökohteen suojeluun ja hoitoon (Suomenlinnan hoitokunta 2015: 9). Myös maailmanperintöä toteutetaan kuitenkin arkipäiväisellä tasolla rahallisten resurssien asettamissa raameissa, mikä näkyy myös haastatteluaineistossa.

Eräs haastateltavista puhui julkisesta rahoituksesta vastakohtana yksityisyrittäjien toiminnalle ja piti maailmanperintöluettelon kuulumista ”elinehtona” Suomenlinnalle: ”Mun on vaikea kuvitella, et miten tämä toimisi bulvaanina yksityisten pelikenttänä. Tämä vois olla aika hurjaa toimintaa, koska silloin puhuisi puhtaasti raha ja markkinatalous.” (H5: 5.) Myöhemmin hän jatkoi sama haastateltava totesi näin:

[K]un meidän oma porukkahan on huomattavasti vähentynyt ja vähenee koko ajan, ja näitä töitä yhtä enemmän annetaan urakoitsijoille. Ja sit tuleekin se, että... Nyt kuitenkin se raha alkaa puhuu täälläkin. Koska eihän toi valtiokaan tässä tilanteessa, niin ei se sylje meidän Unesco-kohteelle rahaa, nehän ottaa veke. [...] Elikkä se raha koko ajan keskustelee voimakkaammin myös täällä meidän Unesco-kohteessa.

(H5: 5.)

Jotkut haastateltavista esittivät pääsymaksuja ratkaisuksi hankalaan taloustilanteeseen. Huomionarvoista on se, että aihe toistui monissa haastatteluissa informanttien itsensä esiin nostamana. Pääsymaksumotiivi noudatti usein samaa kaavaa: se nostettiin esiin kysyessäni käytännön ratkaisuista matkailun kestävyuden lisäämiseksi. Heti tämän mahdollisuuden esiin nostamisen jälkeen otettiin huomioon ratkaisun negatiiviset tai sen käyttöön oton estävät puolet. Kaikkein kiinnostavinta on, että lopuksi siirryttiin kuitenkin vielä esittämään pääsymaksuja tukevia argumentteja epäsuorasti. Tämä kaava toistuu esimerkiksi tässä haastattelussa, jossa säilyttäminen toimii pääsyn rajoittamista oikeuttavana argumenttina:

Tietysti ehkä millä voi vaikuttaa [matkailun kestävyuteen], jollain pääsylimillä, lippujen hinnoilla, sillähän saa siis että kohteeseen sit tavallaan tulee sitä rahaa ja sitä kautta sitä pystytään pitämään yllä. [...] En mä tiedä, onko se ehkä tasa-arvoisuuden... Onhan kirjastotkin Suomessa kaikki ilmaisia ja avoinna ja kaikki voi käyttää. Ehkä siinä mielessä se ei oo paras ratkaisu. Mutta jos tarvii rajoittaa jotenkin, säästää jotain kohdetta luontoarvojen tai... No vaikka se Vesikko, että jos siellä kävisi 200 000 ihmistä vuodessa niin sit se olis varmaan aika kovilla se kohde. Että siinä mielessä se pitää välillä rajoit-... Tai on jotain rajoituksia pakko siinä olla.
(H2: 8).

Kahdessa viimeisessä, rajoittamisargumenttia puolustavissa lauseissa puhuja vaihtaa kesken lauseen nominalisoituun sanamuotoon eli ilmaisee asian käyttämällä substantiivia ”rajoitus” tekijään viittaavan verbin rajoittaa sijaan (vrt. Jokinen 2016: 353). Samoin sana pakko on tyypillistä niin sanotulle vaihtoehdottomuusstrategialle, jossa jonkin ongelmallisen asiantilan korjaamiseksi nähdään olevan olemassa vain yksi rationaalinen ratkaisukeino (Juhila 2016: 157). Koska pääsymaksut ovat kuitenkin kulttuurin saavutettavuuden kannalta ongelmallinen ratkaisu, esitetään niiden käyttöönotto hyväksyttävänä vain säästämisen nimissä. Samanlaista kerronnallista kaavaa käyttää toinen haastateltava, kun kysyin häneltä kestävyuden lisäämiseksi käytettävistä keinoista:

En mä, en mä oikein. Yks tietysti... Mut sit me tullaan näihin. Jossain se vois toimii, täällä se ei toimi, koska mä oon näitä ihmisiä, jotka pidän tätä enemmän Helsingin kaupunginosana kuin Unesco-kohteena. Sen takia tän pitää olla avoin. Joku taas vois ajatella, että me voitais rajaa kävijämääriä ja muita, että tänne tulisi joku sisäänpääsymaksu ja saatais tuloja siitä. Mutta se taas sotii tähän mun omaan, miten mä näen tän Suomenlinnan. Koska se on tän rikkaus, että vaikka tämä on Unescon kohde niin tää on elävä kaupunki... Osa Helsingiä. Mutta siitä on paljon puhuttu, että pystyttäis alkaa velottamaan ihmisiä, myös kustantaakseen tätä. Silloinhan se, että... Jos me ei enää saada valtiolta rahaa ja veronmaksajat ei ole enää valmiita pyörittämään tätä, niin silloinhan me lähdetään menemään noihin radikaaleihin. Silloinhan meidän pitää saada yksinkertaisesti rahaa jostain.
(H5: 9.)

Haastateltava esittää arvioivia komponentteja (”en mä oikein”, ”täällä se ei toimi”) ja varsinaisen vasta-argumentin pääsymaksuille jo ennen pääsymaksujen eksplisiittistä esittämistä. Vastakkaiselle näkemykselle ei mainita tarkkaa esittäjää (”joku taas vois ajatella”, ”on paljon puhuttu”) – sen sijaan valtio ja veronmaksajat yksilöidään rahoituksen antajiksi tai siitä päättäväksi tahoiksi. Pääsymaksu esitetään yhtenä ”radikaalina” vaihtoehtona tilanteessa, joihin on mentävä muiden muun rahoituksen supistuessa. Budjetin veroista koostuva osuus tuli esiin toisenkin haastateltavan kohdalla, jonka mielestä hoitokunnan velvollisuus on verovarojen käytön johdosta esitellä Suomenlinnaa ja panostaa matkailun kehittämiseen hoitokunnan organisaatiossa (H7: 7-8).

Pääsymaksut nähdään kummassakin edellisessä esimerkissä hyväksyttävänä tilanteissa, jossa muita vaihtoehtoja ei esitetä olevan. Kolmas haastateltava esitti pääsymaksuajatuksen nauraen ja kertoi asiasta puhutun ”varmaan vuosikymmenet jo”. Kun kysyin hänen omaa mielipidettään asiasta, hän totesi: ”Mun mielestä vois hyvin laittaa ainakin turisteille jonkun pääsymaksun. Ja niitä varoja käyttää sit siihen ylläpitoon ja korjaamiseen.” (H1: 7.) Huoli rahoituksen tulevaisuudesta näkyy myös *Kestävän matkailun strategiassa*, jossa uhkia, mahdollisuuksia, heikkouksia ja vahvuuksia kartoittaneessa SWOT-analyysissä uhkina mainitaan sekä suojelun ja ylläpidon rahoituksen pieneneminen että julkisen rahoituksen väheneminen matkailualalla (Suomenlinnan hoitokunta 2015: 27). Pääsymaksuaiheesta huomaakin hyvin kulttuuriperinnön ristiriitaisen suhteen taloudelliseen arvoon: toisaalta ”rahan puhuminen” nähdään kielteisenä arvona, joka sotii ainakin joissain yhteyksissä maailmanperintöihin liitettyjä utilitaristisia arvoja vastaan. Toisaalta kyse on myös kiistatta brändistä, jonka markkina-arvosta ollaan hyvin tietoisia niin yksittäisten toimijoiden, hoitokunnan kuin koko Unescon tasolla.

9. Johtopäätökset

Olen esitellyt tässä tutkielmassa niitä tapoja, joilla maailmanperintöluetteloon kuulumisen näkyy paikallisella tasolla niin aineistojen kielen kuin toiminnan kautta. Ensimmäinen analyysiluku käsitteli maailmanperintöarvoja, jotka käsitetään aineistossa hyvin eri tavoin. Säilyttämistä, säilymistä tai vaalimista ehdotetaan toisinaan käsitteen pääasialliseksi sisällöksi. Tällöin nykyisten sukupolvien tehtävä on ennen muuta toimia

tavalla, joka mahdollistaa kulttuuriperinnön materiaalien puitteiden kestävyys tuleville sukupolville. Tämä retorinen kiteymä havainnollistaa myös osaltaan sitä, miten alun perin ympäristönsuojeluun liittynyt kestävä kehityksen retoriikka on tullut osaksi kulttuuriperintöön liittyviä käsityksiä. Säilyttämisen lisäksi maailmanperintöarvojen ymmärretään toisinaan tarkoittavan asiantuntijoiden asettamaa laadun mittaria. Tällöin maailmanperintöarvoihin liittyy edellistä enemmän myös taloudelliset ulottuvuudet – onhan matkailu eittämättä loistava tulonlähde maailmanperintökohteille – ja toisaalta luettelon itseään vahvistava tehtävä viestiä kulttuuriperinnön tärkeydestä. Maailmanperintöarvot saatetaan edelleen ymmärtää paikkana, jossa on mahdollisuus tehdä joko omaan identiteettiin liittyvää historioivaa identiteettityötä sekä oppia toisista kansoista ja kulttuureista. Nämä samoissa vastauksissakin esitetyt määritelmät havainnollistavat hyvin sitä, miten kulttuuriperinnön argumentoidaan toimivan jopa samanaikaisesti institutionaalisen arvovallan ilmentäjänä, kansallisena symbolina, kulttuurienvälisen yhteisymmärryksen lisääjänä ja jälkitekollisena kulutuskohteena.

Maailmanperintöarvoihin näytetään lopulta yhdistävän viime kädessä tyypillisiä kulttuuriperintöön liittyviä arvoja kuten suojelu ja vaaliminen. Sen omaleimainen piirre muihin kulttuuriperinnön muotoihin nähden on vastausten perusteella se, miten se voi toimia laadun mittarina. *Suomenlinnan kestävä matkailun strategian* käyttötapaan verrattuna haastateltavat korostavat vastauksissaan melko abstrakteja arvoja, joihin liittyy nimenomaan moraalisia velvoitteita kuten kulttuuriperinnön säilyttäminen, itsestä ja muista oppiminen tai jopa ”ihmiskunnan yhteisestä muistista” huolehtiminen. Tutkimukseni tulokset ovat näin ainakin jossain määrin samansuuntaisia kuin Bentrupperbäumerin, Reserin ja Dayn vuoden 2006 tutkimuksessa, jota esittelin luvussa 2. Huomionarvoista kuitenkin on, että kunnollinen vertaaminen on vaikeaa ilman artikkelia laajempaa tietoa edellä mainittujen tutkijoiden saamista vastauksista. Mitä tulee maailmanperintöarvojen käsitteeseen, niiden merkitys näyttää saavan erilaisia merkityksiä. Tämä tulos herättikin kysymyksen siitä, kuinka hyvin näin monitulkintainen sana sopii lopulta viestinnälliseen käyttöön. Esimerkiksi Suomenlinnan hoitokunnan verkkosivujen kuvauslupia käsittelevässä osiossa kerrotaan hoitokunnan neuvovan ”maailmanperintöarvojen noudattamisessa” (Suomenlinnan hoitokunta 2016f). Tutkielmani aineiston valossa tällainen viesti voidaan tulkita lukuisilla eri tavoilla.

Toisen analyysiluvun alku käsittelee historian kerroksellisuutta, jonka totean olevan vahvasti yhteydessä Suomen historialliseen kolmen valtion narratiiviin. Eri aikakausien

rakennukset ja perinteiset rakennustavat toimivat Ning Wangia mukaillen (1991) Suomenlinnassa objektisidonnaisen autenttisuuden lähteinä. Tällöin niiden alkuperäisyys kumpuaa ennen kaikkea fyysisistä puitteista laadituista asiantuntija-arvioista. Myös objektisidonnainen autenttisuus on kuitenkin konstrukttiivista ja perustuu tilannekohtaiseen arviointiin. Näin esimerkiksi perinteisten rakennustapojen käyttö voidaan tulkita positiivisena asiana, ei anakronistisena vanhan imitointina. Perinteiset rakennustavat toistuvatkin positiivisena määreenä haastatteluaineiston ja retrospektiivisen kuvauksen lisäksi myös esimerkiksi Suomenlinnan hoitokunnan verkkosivuilla Tykkisluuppi Dianasta kertovassa osiossa. Nämä käsityöläistaidot näyttävät siis muodostuneen suhteellisen vakiintuneeksi aineettoman kulttuuriperinnön ulottuvuudeksi, joka liitetään mielellään maailmanperintömiljööseen.

Aineistoni perusteella erityisesti aktiviteetteihin painottuvat, hauskuutta ja aistimuksia korostavat elämykset saatetaan käsittää maailmanperintöön ja sen arvoihin sopimattomina. Tällöin maailmanperintöarvoihin voi ajatella liittyvän käsityksen konservatiivisuudesta, jopa vakavahenkisyydestä. Haastatteluaineistossa esimerkiksi tunnelit esitetään paitsi kiinnostavina, myös negatiivisena niiden antaman väärän viestin vuoksi: ne herättävät kiinnostusta niiden erikoisuuden tai omalaatuisuuden, eivät historiallisuuden tai alkuperäisyyden vuoksi. Tähän liittyy läheisesti myös toisen oppaan ja Ehrensverd-seuran kehityspäällikön esittämä huoli Suomenlinnan viihteellisestä interpretaatiosta. Opastustoimintaan yhdistetään hyvin vahvasti totuudellisuus ja niin sanottujen faktojen esittäminen. Tämän voi ajatella myös olevan läheisesti makuun liittyvä kysymys. Hyvän maun mukainen on totuudellista, aitoa ja alkuperäistä, ei teeskentelevää tai pinnallista (vrt. Kirshenblatt-Gimblett 1998: 265). Siten myös oppaiden tulisi pyrkiä levittämään ensisijaisesti totuudellisia asioita ja erottamaan fiktiiviset asiat kuten kummitustarinat niin sanotusta oikeasta historiasta. Koska historiallisia tapahtumia pidetään jo lähtökohtaisesti fiktiota arvokkaampina, voidaan niin sanottuihin tarinoihin perustuva matkailutuote kokea epäkunnioittavaksi tai maailmanperintöarvojen vastaiseksi. Kulutustottumusten muutosten myötä Suomenlinnankin on todennäköisesti luotava tulevaisuudessa yhä enemmän subjektiiviseen autenttisuuteen perustuvia matkailutuotteita, ja myös aineistossa näkyy vahva tietoisuus tästä.

Huomio muuttuvista yleisön tarpeista johtaa edelleen tutkielmani neljänteen analyysilukuun, jossa tarkastelen Suomenlinnan kävijäkategorioita. Kulttuurimatkailu ja virkistyskäyttö muodostavat kävijäkategorisoinnin selkärangan, jonka ympärille ulkomaalaiset, suomalaiset, pääkaupunkiseutulaiset tai muualta Suomesta tulleet sijoitetaan kontekstista riippuen. Tärkeimpänä huomiona tässä kategorisoinnissa pidän sitä, miten suomalaisten ja/tai pääkaupunkiseudulta tulevien tulkitaan toistuvasti olevan ulkomaalaisia vähemmän kiinnostuneita maailmanperinnöstä. Erontekoja tehdään toisaalta myös pääkaupunkiseutulaisten ja muualta Suomesta tulleiden sekä eri maista kotoisin olevien kävijäryhmien välille. Kävijäkategorioiden avulla näytetään luovan etenkin vertailua siitä, kuinka paljon eri ryhmät tunsivat tai ymmärsivät maailmanperintöä. Siten ne toimivat myös kävijäryhmien arvottamisen välineenä. Huomio on kiinnostava, ja sen perusteella voitaisiin esimerkiksi suunnata jatkotutkimusta eri kävijäryhmille suunnattujen palveluiden vertailuun. Etenkin suomalaisiin toistuvasti yhdistetty runsas alkoholinkäyttö ja piknik-kulttuuri herättävät tutkielmani valossa kysymyksen siitä, millaisia toimenpiteitä kävijäryhmälle on yritetty suunnata.

Viimeinen analyysiluku käsittelee esiin nousseita näkemyksiä Unescosta ja sitä, miten toimintaperiaatteet risteävät toisinaan käytännön realiteettien kanssa. Maailmanperintöön viitataan esimerkiksi vastavoimana rahalle. Tällöin luettelon ja sen arvojen merkitys voidaan nähdä olevan sellaisessa säilyttämiseen sitoutumisessa, joka ei perustu taloudelliseen kannattavuuteen. Haastatteluissa tuli toisaalta esiin myös huoli taloudellisesta tilanteesta ja rahallisten realiteettien lisääntyvästä vaikutuksesta Suomenlinnaan. Tällöin ratkaisuna saatettiin mainita oma-aloitteisesti pääsymaksujen periminen, mutta vain viimesijaisena vaihtoehtona.

Vaikka tutkielmani on soveltava, on sen tarkoitus ennen kaikkea kuvata maailmanperintöpaikan paikallisulottuvuuksia valitsemieni aineistojen kontekstissa, ei esittää arvoihin perustuvia toimenpidesuosituksia. Haluan kuitenkin reflektoida kvalitatiivisen tutkimukseni tuloksia lyhyesti Suomenlinnan kävijöistä kerättyyn kvantitatiiviseen tietoon. Kuten mainittu, aineistojeni perusteella kulttuurimatkailijan ja virkistyskäyttäjän kategoriat elävät vahvasti sekä dokumenteissa että toimijoiden käsitteistössä. Tähän stereotyyppinomaiseen jakoon liitettiin käsitys siitä, etteivät Suomesta tai etenkin lähiseudulta tulevat ole yhtä tietoisia tai kiinnostuneita maailmanperinnöstä kuin kauempaa tulevat. Tämä oletus vaikuttaisi ainakin jossain määrin ristiriitaiselta viimeisimmän Suomenlinnan kävijätutkimuksen tuloksiin nähden.

Vuoden 2014 kävijätutkimuksessa nimenomaan helsinkiläiset tiesivät muita kävijäryhmiä paremmin Suomenlinnan kuulumisesta maailmanperintöluetteloon: helsinkiläisistä asiasta tiesi 73,6 %, ulkomaalaisista kävijöistä asiasta tiesi noin 61,0 % (n=840; Lempiäinen & Ruoho 2015: 49). Käsittelin aiemmin myös niitä verbejä, joilla maailmanperintöä kuvataan aineistossani. Näitä ovat esimerkiksi nähdä nähtävyys, katsella, tunnustaa arvo, säilyttää, tallentaa, kunnioittaa ja arvostaa. Virkistyskäyttö asetetaan edellä mainittujen vastakohtaksi sopimattomaksi koettujen toimintojen kautta. Toisin sanoen sopivaksi luokiteltu toiminta näyttää olevan voittopuolisesti passiivista katselua, joka painottuu objektisidonnaisen autenttisuuden ihannointiin. Aineistoni valossa tämä objekti- ja subjektisidonnaisen autenttisuuden välinen jännite olisi tärkeä aihe jatkotutkimukselle, ja sitä voitaisiin hyödyntää myös maailmanperintökohteen kehittämisessä.

On myös tärkeää muistaa, että matkailijoiden käyntiin liittyy erilaisia tavoitteita. Eräissä tutkimuksissa huomattiin Hong Kongiin matkustavien matkailijoiden vierailevan nähtävyyksissä tyypillisesti ensimmäisellä käyntikerrallaan muiden käyntien painottuessa enemmän elämyksellisiin palveluihin, joissa he voivat olla kanssakäymisessä muiden kanssa (Lau & McKercher 2004: 284). Kun ulkomailta tulevien kävijöiden määrä on lisääntynyt Suomenlinnassa huomattavasti 2000-luvun aikana, on luonnollisesti myös ensimmäistä kertaa käyvien vierailijoiden nettomäärä kasvanut. Tämän ryhmän voi olettaa haluavan nähdä Suomenlinnan tunnetuimmat kohteet, mutta ainakaan opastustuotteiden suosion perusteella he eivät välttämättä mukaudu siihen objektisidonnaisesta autenttisuudesta nauttivien kulttuurimatkailijoiden ihannetyyppiin, jollaiseen aineistoni viittaavat usein puhuessaan ”kulttuurimatkailijoista”. Globaalia kuluttaja-kansalaista, kuten laajemmin koko 2010-luvun kulttuuria ja yhteiskuntaa, luonnehtii liikkuvuus. Yksi sen osa on länsimaisen kuluttajasubjektin oikeus matkustaa suurimpaan osaan maailman paikoista ja nauttia niissä haluamistaan palveluista (Urry 2000: 173–174). Kansainvälisen matkustajan kiire uuden näkemiseen ja kokemiseen näkyy myös Suomenlinnan kävijätilastoissa: ulkomaalaisista kolmasosa viettää kohteessa alle kaksi tuntia, mikä on paljon kotimaisia kävijäryhmiä vähemmän. Esimerkiksi muualta Suomesta tulleista matkailijoista alle kaksi tuntia kohteessa viipyi vain 9,6 % kävijöistä (Lempiäinen & Ruoho 2015: 37). Suuren mittakaavan liikkuvuus muodostaa myös maailmanperintökohteille todellisen koetinkiven kantokyvyn osalta. Tulevassa tutkimuksessa voisikin olla järkevää tutkia

kvalitatiivisin menetelmin yhä tarkemmin matkailijoiden käyttämän ajan jakautumista ja kävijöiden kulttuuriperintöön liittyviä kokemuksia.

Toinen tutkielmani esiin nostama haaste on maailmanperinnön käytännön merkityksestä neuvottelemisen. Maailmanperintöön liittyy hyvin erilaisia arvoja ja merkityksenantoja, jotka heijastuvat esimerkiksi käsityksiin sopivasta toiminnasta. Vaikka maailmanperintö voidaan suppeimmillaan tulkita pelkäksi luetteloon kuulumiseksi, liittyy siihen monia käytännön ulottuvuuksia, joita voisi olla hedelmällistä tutkia lisää. *Suomenlinnan kestävän matkailun strategia* toivoo maailmanperintöarvojen viestinnän seurauksena, että ”Suomenlinnasta poistuva kävijä osaa kiteyttää yhteen lauseeseen vastauksen kysymykseen: ”mikä on Suomenlinna”” (Suomenlinnan hoitokunta 2015a: 35). Tämän tutkielman valossa vastaus tähän kysymykseen voi saada monia mahdollisia vastauksia.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimusaineisto

Haastatteluaineisto

Henkilö H1. Äänitysaika ja -paikka: 5.10.2015, Suomenlinnan hoitokunnan kirjasto / Helsinki. Ammatti puutarhuri / Suomenlinnan hoitokunta. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:23:50, litteraatio 10 s.

Henkilö H2. Äänitysaika ja -paikka: 7.10.2015, Sotamuseo/Helsinki. Ammatti suunnittelija/Sotamuseo. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:19:21, litteraatio 8 s.

Henkilö H3. Äänitysaika ja -paikka: 8.10.2015, Suomenlinnan Rantakasarmi / Helsinki. Ammatti kulttuurimatkailuneuvoja / Suomenlinnan hoitokunta. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:36:35, litteraatio 13 s.

Henkilö H4. Äänitysaika ja -paikka: 14.10.2015, Suomenlinnan hoitokunnan kirjasto. Ammatti yrittäjä Suomenlinnassa. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:21:30 + 00:06:29, litteraatio 10 s.

Henkilö H5. Äänitysaika ja -paikka: 14.10.2015, Suomenlinnan hoitokunnan kirjasto / Helsinki. Ammatti Suomenlinnan hoitokunnan työntekijä. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:33:43, litteraatio 11 s.

Henkilö H6. Äänitysaika ja -paikka: 21.10.2015, Haastateltavan työhuone / Helsinki. Ammatti käsityöläinen. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:55:15, litteraatio 18 s.

Henkilö H7. Äänitysaika ja -paikka: 21.10.2015, Suomenlinnan hoitokunnan kirjasto / Helsinki. Ammatti rakennuttaja-arkkitehti / Suomenlinnan hoitokunta. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:37:08, litteraatio 10 s.

Henkilö H8. Äänitysaika ja -paikka: 22.10.2015, Helsingin yliopiston kirjasto / Helsinki. Ammatti opas/Ehrensverd-seura. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:55:51, litteraatio 17 s.

Henkilö H9. Äänitysaika ja -paikka: 26.10.2015, Suomenlinnakeskus/Helsinki. Ammatti kehityspäällikkö/Ehrensverd-seura. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:10:23 + 00:35:20, litteraatio 14 s.

Henkilö H10. Äänitysaika ja -paikka: 28.10.2015, kahvila/Helsinki. Ammatti opas/Ehrensverd-seura. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 01:11:23, litteraatio 20 s.

Henkilö H11. Äänitysaika ja -paikka: 10.11.2015, kahvila/Helsinki. Suomenlinnan asukas. Haastattelija Oona Simolin. Äänitteen kesto 00:21:27, litteraatio 7 s.

Muu tutkimusaineisto

af Hällström, Magdalena 2015: Sotilaista shamaaniin, Ehrensverdin hautarauha ja kuinka kunnioitamme maailmanperintöä? *Suomenlinnan Sanomat* 4/2015. <https://issuu.com/suomenlinnan-sanomat/docs/suomenlinnan_sanomat_4-15> 1.8.2016.

Borg, Pekka & Öystilä, Milla & Partti, Minna 2003: *Suomenlinna: Kestävän matkailun kehittäminen*. Helsinki: Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimisto.

de la Torre, Marta 2005: *Introduction*. Teoksessa de la Torre, Marta & MacLean, Margaret G.H. & Mason, Randall & Myers, David (toim.): *Heritage Values in Site Management. Four Case Studies*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute, 3–9.

Ehrensverd-seura 2016b: *Tykkisluuppi Diana* [online]. <<http://www.suomenlinnatours.com/tykkisluuppi/>> [Luettu 31.7.2016.].

House of Representatives Committees 1996: *Chapter 4: Management of World Heritage Areas* [online]. <http://www.aph.gov.au/parliamentary_Business/Committees/House_of_Representatives_Committees?url=enviro/whainq/whirpt/chap4.htm> Luettu 22.6.2016.

ICOMOS 1994: *The Nara Document on Authenticity* [online]. <<http://whc.unesco.org/archive/nara94.htm>>. 1.8.2016.

ICOMOS 2008: *What is OUV? Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties*. Berlin: ICOMOS.

ICOMOS Australia 1979: *Burra Charter* [online]. <http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/Burra-Charter_1979.pdf> [Luettu 3.8.2016.]

Matkailun edistämiskeskus 2014: *Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2014–2018* [online]. <<http://www.visitfinland.fi/wp->

content/uploads/2014/03/Kulttuurimatkailun-kehitt%C3%A4misstrategia-2014-20183.pdf?dl> [Luettu 1.8.2016.]

Museovirasto 2016: *Maailmanperintökohteet Suomessa* [online].
<http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/kansainvalinen_toiminta/maailmanperintokohteet_suomessa> [Luettu 2.8.2016.].

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015: *Yhteinen perintömme. Kansallinen maailmanperintöstrategia 2015–2025*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015: 14.

Rauman kaupunki 2016: *UNESCO:n maailmanperintökohde Vanha Rauma* [online].
<<http://www.rauma.fi/unesco-maailmanperintokohde-vanha-rauma>> [Luettu 2.8.2016.].

Suomen Unesco-toimikunta 1999: *Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta. Konvention om skydd för världens kultur- och naturarv*. Helsinki: Suomen Unesco-toimikunta.

Suomenlinnan hoitokunta 2014: *Suomenlinnan hoitosuunnitelma* [online].
<http://frantic.s3.amazonaws.com/suomenlinna/2014/05/Hoitosuunnitelma_iso.pdf> [Luettu 2.7.2016.].

Suomenlinnan hoitokunta 2015a: *Suomenlinnan kestävän matkailun strategia*. Helsinki: Suomenlinnan hoitokunta.

Suomenlinnan hoitokunta 2015b: *Suomalainen aika* [online].
<<http://www.suomenlinna.fi/linnoitus/suomalainen aika/>> [Luettu 2.8.2016.].

Suomenlinnan hoitokunta 2016a: *Suomenlinnassa ennätysellinen talvikausi* [online].
<<http://www.suomenlinna.fi/suomenlinnassa-ennaetyksellinen-talvikausi/>> 26.7.2016.

Suomenlinnan hoitokunta 2016b: *Suomenlinnan kestävän matkailun strategian toimenpideohjelma 2015–2020* [online].
<http://frantic.s3.amazonaws.com/suomenlinna/2016/04/Toimenpideohjelma_final.pdf> [Luettu 23.6.2016.].

Suomenlinnan hoitokunta 2016c: *Budjetti* [online].
<<http://www.suomenlinna.fi/suomenlinnanhoitokunta/virasto/budjetti/>> Luettu 5.7.2016.

Suomenlinnan hoitokunta 2016d: *Linnoitus ja historia* [online].<
<http://www.suomenlinna.fi/linnoitus/>> 30.7.2016.

Suomenlinnan hoitokunta 2016e: *Organisaatio* [online].<
<http://www.suomenlinna.fi/suomenlinnanhoitokunta/virasto/organisaatio/>> [Luettu 2.8.2016.].

Suomenlinnan hoitokunta 2016f: *Tykkisluuppi Diana* [online].<
<http://www.suomenlinna.fi/kavijalle/opastetut-kierrokset/tykkisluuppi-diana/>> [Luettu 1.8.2016.].

Suomenlinnan hoitokunta 2016g: *Ohjeet kuvausryhmille* [online]. <<http://www.suomenlinna.fi/kavijalle/saannot-ja-ohjeet/ohjeet-kuvausryhmille/>> [Luettu 7.8.2016.].

Unesco World Heritage Centre 1972: *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage* [online]. <<http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>> Luettu 20.6.2016.

Unesco World Heritage Centre 2005: *Basic Texts of the 1972 World Heritage Convention. 2005 Edition*. Pariisi: United Nations Scientific, Educational and Cultural Organization.

Unesco World Heritage Centre 2009: *Dresden is deleted from UNESCO's World Heritage List* [online]. <<http://whc.unesco.org/en/news/522/>> Luettu 15.2.2016.

Unesco World Heritage Centre 2012. *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention* [online]. <<http://whc.unesco.org/archive/opguide12-en.pdf>>. Luettu 6.6.2016.

Unesco World Heritage Centre 2016a: *The Criteria for Selection* [online]. <<http://whc.unesco.org/en/criteria/>> [Luettu 2.8.2016.].

Unesco World Heritage Centre 2016b: *World Heritage List* [online]. <<http://whc.unesco.org/en/list>> [Luettu 2.8.2016.]

Unesco World Heritage Committee 1991: *Fifteenth Session* [online]. <<http://whc.unesco.org/archive/1991/sc-91-conf002-15e.pdf>> Luettu 4.2.2016.

Unesco World Heritage Committee 2014: *Thirty-eighth session* [online]. <<http://whc.unesco.org/archive/2014/whc14-38com-8E-en.pdf>> Luettu 28.6.2016.

World Commission on Economics and Development 1987: *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future* [online]. <www.un-documents.net/our-common-future.pdf> [Luettu 13.7.2016.].

Kirjallisuus

Aarnipuu, Petja 2008: *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Alasuutari, Pertti 2012: *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Anttonen, Pertti 2005: *Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Apo, Satu 1995: *Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki: Hanki ja jää.

Apo, Satu 2001: *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Ashworth, Gregory & Bruce, David M. 2009: Town walls, walled towns and tourism: paradoxes and paradigms. *Journal of Heritage Tourism* 4:4, 299–313.
- Askew, Marc 2010: UNESCO, World Heritage and the Agendas of States. Teoksessa Labadi, Sophia & Long, Colin (toim.): *Heritage and Globalisation*. Lontoo: Routledge, 19–44.
- Atkinson, Paul & Coffey, Amanda 2010: Analysing Documentary Realities. Teoksessa Silverman, David (toim.): *Qualitative Research. 3rd Edition*. Lontoo: Sage Publications.
- Bauman, Zygmunt 2011: *Culture in a Liquid Modern World*. Cambridge: Polity.
- Bendix, Regina 2000: Heredity, Hybridity and Heritage from One *Fin de Siècle* to the Next. Teoksessa Anttonen, Pertti J. & Siikala, Anna-Leena & Mathisen, Stein R. & Magnusson, Leif (toim.): *Folklore, Heritage Politics and Ethnic Diversity. A Festschrift for Barbro Klein*. Botkyrka: Multicultural Centre, 37–56.
- Bendix, Regina 1997: *In Search of Authenticity. The Formation of Folklore Studies*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Bentrupperbäumer, Joan M. & Day, Tara J. & Reser, Joseph P. 2006: Uses, Meanings, and Understandings of Values in the Environmental and Protected Area Arena: A Consideration of “World Heritage” Values. *Society & Natural Resources* 19:8, 723–741.
- Cicerhia, Annalisa 2016: Is there a Place for Place? How Spaces and Places are Included in the Measures of Sustainable Development and Well-being. Teoksessa Dessein, Joost & Battaglini, Elena & Horlings, Lumina (toim.): *Cultural Sustainability and Regional Development. Theories and Practices of Territorialisation*. Lontoo: Routledge.
- Clarke, Kate 2010: Values in Cultural Resource Management. Teoksessa Smith, George & Messenger, Phyllis Mauch & Soderland, Hilary A. (toim.): *Heritage Values in Contemporary Society*. Walnut Creek: Left Coast Press, 89–99.
- Crang, Mike & Tolia-Kelly, Divya P. 2010: Nation, race, and affect: senses and sensibilities at national heritage sites. *Environment and Planning A* 42, 2315–2331.
- Creighton, Oliver 2007: Contested Townscapes: the Walled City as World Heritage. *World Archaeology* 39(3), 339–354.
- Eerikäinen, Liisa 2006: Suomenlinna puolustuksen ja linnoitusteorioiden näkökulmasta. Teoksessa Eerikäinen, Liisa et al.: *Viaporista Suomenlinnaksi*. Jyväskylä: Gummerrus, 9–32.
- Garfinkel, Harold 1967: *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Hafstein, Valdimar T. 2012: Cultural Heritage. Teoksessa Bendix, Regina & Hasan-Rokem, Galit (toim.): *Wiley Blackwell Companions to Anthropology: A Companion to Folklore*. New Jersey: Wiley-Blackwell, 500–517.
- Hallamaa, Jaana 2015: Moraalikysymyksiä koskeva väittely. Teoksessa Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (toim.): *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus, 226–231.
- Harrison, Rodney 2013a: *Heritage. Critical Approaches*. Lontoo: Routledge.

- Harrison, Rodney 2013b: Forgetting to remember, remembering to forget: late modern heritage practices, sustainability and the 'crisis' of accumulation of the past. *International Journal of Heritage Studies* 19(6), 579–595.
- Harvey, David C. 2008: The History of Heritage. Teoksessa Graham, Brian & Howard, Peter (toim.): *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*. Farnham: Ashgate Publishing, 19–36.
- Hovi, Tuomas 2014: *Heritage Through Fiction. Dracula Tourism in Romania*. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.
- Härö, Mikko 2006: Suomenlinna historiallisena muistomerkkinä. Tavoitteita, suunnitelmia ja niiden toteutuksia 1910–90-luvuilla. Teoksessa Eerikäinen, Liisa et al.: *Viaporista Suomenlinnaksi*. Jyväskylä: Gummerrus, 146–159.
- Häyrynen, Simo 2015: *Kulttuuripolitiikan liikkuvat rajat. Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Iordanova, Dina 2007: Cashing in on Dracula: Eastern Europe's Hard Sells. *Framework* 48 (1), 46–63.
- Jokinen, Arja 1999: Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 126–159.
- Jokinen, Arja 2012: Kategoriat, instituutiot ja sosiaalisen järjestyksen tuottaminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 227–266.
- Juhila, Kirsi & Jokinen, Arja & Suoninen, Eero 2012a: Katégoria-analyysin juuret. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Tampere: Vastapaino, 17–43.
- Juhila, Kirsi & Jokinen, Arja & Suoninen, Eero 2012b: Katégoria-analyysin teesit. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Tampere: Vastapaino, 45–87.
- Juhila, Kirsi 2012a: Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Tampere: Vastapaino, 131–173.
- Juhila, Kirsi 2012b: Poikkeavan katégorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Kategoriat, kulttuuri & moraal*. Tampere: Vastapaino, 175–225.
- Juhila, Kirsi 2016: Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 145–178.
- Järvelä, Marja 1999: Kestävä kehitys ja kulttuurityö. Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.): *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 106–117.

- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1998: Retoriikka. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.): *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus, 233–272.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Halonen, Iipo 1998: Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.): *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus, 60–113.
- Kalela, Jorma 2002: *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kangas, Anita 1999: Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.): *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto / yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 156–178.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara 1998: *Destination Culture. Tourism, Museums, and Heritage*. Berkeley: University of California Press.
- Kivilaakso, Aura 2013: Arvokeskustelua elämän ja suojelun ympäristöissä. Kulttuuriset elinkaaret rakennusperinnön arvon muuttajina Puu-Käpylässä ja Pihlajamäessä. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.): *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 214–238.
- Korhonen, Pasi 2010: *Nähtävyydestä matkailukohteeksi. Suomenlinnan matkailun kehittyminen 1700-luvulta 1980-luvulle*. Lisensiaatintyö. Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden laitos / Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma.
- Latvala, Pauliina 2013: *Kerrottu politiikka. Muistitietotutkimus arjen poliittisesta kulttuurista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lau, Anita L. S. & McKercher, Bob 2004: Exploration versus Acquisition: A Comparison of First-Time and Repeat Visitors. *Journal of Travel Research* 42(3), 279–285.
- Lefebvre, Henri 1991: *The Production of Place*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Louekari, Sami & Sivula, Anna 2004: Historian representaatiot ja historiakulttuuri. Teoksessa Louekari, Sami & Sivula, Anna (toim.): *Historioita ja historiallisia keskusteluja*. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry, 9–18.
- Lüthje, Monika & Tarssanen, Sanna 2013: Matkailuelämysten tuottaminen ja kuluttaminen. Teoksessa Veijola, Soile (toim.): *Matkailututkimuksen lukukirja*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 60–72.
- Maynard, Douglas W. 1988: Language, Interaction and Social Problems. *Social Problems* 35(4), 311–334.
- McKercher, Bob 2002: Towards a Classification of Cultural Tourists. *International Journal of Tourism Research* 4, 29–38.
- Mebratu, Desta: Sustainability and Sustainable Development: Historical and Conceptual Review. *Environmental Impact Assessment Review* 18(6), 493–520.

- Nikander, Pirjo 2010: Jäsenkategoria-analyysi ja haastattelun kulttuuriset järjestykset. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.): *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 242–268.
- Perelman, Chaïm 1996: *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Pine, Joseph P. & Gilmore, James H. 1999: *The Experience Economy: Work is Theatre and Every Business a Stage*. Boston: Harvard Business School Press.
- Potter, Jonathan 1996: *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Lontoo: Sage Publications.
- Poulios, Ioannis 2010: Moving Beyond a Values-Based Approach to Heritage Conservation. *Conservation and Management of Archaeological Sites* 12 (2), 170–185.
- Raatikainen, Panu 2004: *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantala, Kimmo 2003: *Asumisen ulottuvuudet Suomenlinnassa*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2003:11. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.
- Reser, Joseph P. & Bentrupperbäumer, Joan M. 2005: What and where are environmental values? Assessing the impacts of current diversity of use of ‘environmental’ and ‘World Heritage’ values. *Journal of Environmental Psychology* 25, 125–146.
- Rubin, Herbert J. & Rubin, Irene S 2012: *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data*. SAGE Publishing.
- Sacks, Harvey 1992: *Lectures on Conversation*. Jefferson, Gail (toim.) Oxford: Blackwell.
- Salastie, Riitta (toim.): *Pihlajamäen arvot ja aatteet: suojelun viitekehystä hakemassa*. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.
- Salmi, Hannu 2001: Menneisyyskokemuksista hyödykkeisiin: historiakulttuurin muodot. Teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari (toim.): *Jokapäiväinen historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 134–149.
- Salonen, Arto O. 2010: *Kestävä kehitys globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Schegloff, Emanuel A. 1972: Notes on Conversational Practice: Formulating Place. Teoksessa Sudnow, David (toim.): *Studies in Social Interaction*. New York: Free Press, 75-119.
- Schegloff, Emanuel A. 2007: A Tutorial on Membership Categorization. *Journal of Pragmatics* 39 (3), 462-482.
- Schofield, John 2014: Heritage Expertise and the Everyday: Citizens and Authority in the Twenty-First Century. Teoksessa Schofield, John (toim.): *Who Needs Experts? Counter-mapping Cultural Heritage*. Farnham: Ashgate Publishing, 1–12.
- Siikala, Anna- Leena 2001: *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Siivonen, Katriina 2009: Osallistava kulttuurituotanto. Pohdintaa kulttuurisesta kestävydestä. Teoksessa Grahn, Maarit & Häyrynen, Maunu (toim.): *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 62–81.

Siivonen, Katriina 2013: Kestävä aineellinen ja aineeton kulttuuri. Perinne, kulttuurin perinnöllisyys ja kulttuuriperintö Myrsky-taidehankkeessa. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.): *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 318–335.

Silverman, David 1998: *Harvey Sacks: Social Science and Conversation Analysis*. New York: Oxford University Press.

Sivula, Anna 2015: Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina. Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua. Teoksessa Pyykkönen, Miikka (toim.): *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry, 56–69.

Smith, Laurajane 2006: *Uses of Heritage*. Lontoo: Taylor & Francis.

Smith, Melanie 2002: A Critical Evaluation of the Global Accolade: the significance of World Heritage Site status for Maritime Greenwich. *International Journal of Heritage Studies* 8(2), 137–151.

Stark, Eija & Stark, Laura: *Kansanomainen ajattelu*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Starr, Fiona 2010: The Business of Heritage and the Private Sector. Teoksessa Labadi, Sophia & Long, Colin (toim.): *Heritage and Globalisation*. Lontoo: Routledge, 147–169.

Taylor, Carolyn 2008: Trafficking in Facts. Writing Practices in Social Work. *Qualitative Social Work* 7(1), 25–42.

ten Have, Paul 2004: *Understanding Qualitative Research and Ethnomethodology*. Lontoo: Sage Publishing.

Timothy, Dallen J. 1997: Tourism and the Personal Heritage Experience. *Annals of Tourism Research* 24(3), 751–754.

Tjapugin, Gisela M. 2006: Viaporin asukkaat venäläisellä kaudella 1808–1918. Teoksessa Eerikäinen, Liisa et al.: *Viaporista Suomenlinnaksi*. Jyväskylä: Gummerrus, 135–142.

Tolia-Kelly, Divya P 2007: Fear in Paradise: the Affective Registers of the English Lake District Re-visited. *The Senses and Society* 2, 329–351.

Trigger, Bruce 2006: *A History of Archaeological Thought*. Second edition. New York: Cambridge University Press

Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013: Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.): *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 12–30.

Tuominen, Laura 1993: *Näkökulmia hallinnolliseen rakennussuojeluun: käsitteet ja argumentointi*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / taidehistoria.

Tuominen, Laura 2004: Rakennusperintö – arvoja, merkityksiä ja argumentteja. Teoksessa Tennosmaa, Tiina (toim.): *Rakennusperinnön tulevaisuus*. Helsinki: Rakennustieto, 11–17.

Urry, John 2000: *Sociology beyond Societies. Mobilities for the Twenty-First Century*. Lontoo: Routledge.

Vahtikari, Tanja 2013: *World Heritage Cities Between Permanence and Change. International Construction of 'Outstanding Universal Value' and Local Perceptions at Old Rauma from the 1970s to the 2000s*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Wang, Ning 1999: Rethinking Authenticity in Tourism Experience. *Annals of Tourism Research* 26 (2), 349–370.

Waterton, Emma 2013: Heritage Tourism and its Representations. Teoksessa Staiff, Russell & Bushell, Robyn & Watson, Steve (toim.): *Heritage and Tourism. Place, Encounter, Engagement*, 64–84.

Elektroniset lähteet

Anttonen, Pertti 2009: *Kulttuurin, perinteen ja perinnön kysymyksiä* [online]. Elore 16 (1). <http://www.elore.fi/arkisto/1_09/art_anttonen_09.pdf> [Luettu 9.7.2016.].

Enqvist, Johanna 2016: *Suojellut muistot. Arkeologisen perinnön hallinnan kieli, käsitteet ja ideologia*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162811/SUOJELLU.pdf?sequence=1>> [Luettu 1.8.2016.]

Eskelinen, Maria 2006: *Vankilasaaresta väentungokseen. Suomenlinnan historia matkailukohteena v. 1918–1979*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Historiatieteen laitos / Suomen historia. <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93438/gradu01127.pdf?sequence=1>> [Luettu 7.7.2016.].

Karasvaara, Maija 2015: *Kulttuuriperintö kulttuuripoliittisissa visioissa. Etnologinen tutkimus kulttuuriperinnöstä ministeriöiden poliittisissa teksteissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos / kulttuuripolitiikan maisteriohjelma. <<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45772/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201505051726.pdf?sequence=1>> [Luettu 25.7.2016.]

Karhunen, Eeva 2014: *Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Väitöskirja. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta / kulttuuriperinnön tutkimus. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/96746/C379_lowres.pdf?sequence=2> [Luettu 22.7.2016.]

Lempiäinen, Erika & Ruoho, Sanna 2015: *Suomenlinnan kävijätutkimus 2014*. Opinnäytetyö. Matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelma / Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Luettavissa www-muodossa: <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/91506/Suomenlinnan%20kavijatutkimus%202014.pdf?sequence=1>> [Luettu 23.6.2016.].

Tieteen termipankki 2016: *Folkloristiikka: kulttuuriperintö* [online]. <<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:kulttuuriperintö>> [Luettu 6.9.2016.].

Vadén, Mari 2016: *Se on aina vähän ryhmän mukaan. Hämeen linnan opastetut kierrokset kulttuuriperintöprosessina*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Kulttuuriperinnön tutkimus. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124339/gradu2016Vaden_Mari.pdf?sequence=2> [Luettu 1.8.2016.].

Veijola-Reipas 2008: *Suomenlinnan arkeologinen selvitys*. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 19. Helsinki: Museovirasto. <<http://www.nba.fi/fi/File/966/suomenlinnan-arkeo-selvitys.pdf>> [Luettu 9.7.2016.].

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelujen haastattelurunko.

Teema 1: Työ

- Mitä keskeisiin työtehtäviisi kuuluu?
- Kauanko olet tehnyt näitä tai samankaltaisia tehtäviä ja mikä on koulutustaustasi?
- Millainen on tyypillinen asiakkaasi?
- Onko *Suomenlinnan kestävän matkailun strategia* (2015) tuttu entuudestaan? Miten?

Teema 2: Unesco

- Millaisia ajatuksia Unesco ja maailmanperintölista herättävät sinussa?
- Käytkö itse maailmanperintökohteissa matkustaessasi?
- Miksi maailmanperintölistauksia tarvitaan mielestäsi?
- Miksi maailmanperintö on arvokasta?
- Miten luulette asiakkaidenne suhtautuvan maailmanperintöön tai antaako se lisäarvoa liiketoiminnalle Suomenlinnassa?
- Mitä hyötyjä/haittoja maailmanperintöstä voi mielestäsi olla?
- Vaikuttaako Suomenlinnan maailmanperintöstatus työhösi?

Teema 3: Arvot

- *Kestävän matkailun strategia* nimeää maailmanperintöarvot yhdeksi viidestä strategisesta painopisteestä. Mitä käsität tämän sanan tarkoittavan?
- Entä mitä se tarkoittaa Suomenlinnan tapauksessa?
- Uskotko, että se käsitetään yleisesti samalla tavalla?
- Mikä sinulle henkilökohtaisesti tekee Suomenlinnasta arvokkaan?
- Onko tämä arvostuksesi muuttunut jotenkin vuosien varrella?
- Mitä luulet kotimaisten/ulkomaisten kävijöiden arvostavan kaikkein eniten? Entä asukkaiden?
- Onko ollut tilannetta, jossa erilaiset arvot ovat olleet ristiriidassa keskenään? Esimerkki?

Teema 4: Kestävä kehitys ja käytännön toimenpiteet

- Arvot liittyvät myös kestäväan kehitykseen ja siihen, mitä kestävyydellä halutaan säilyttää. Mitä kestävyys mielestäsi tarkoittaa?
- Millaista on kestämatön matkailu?
- Miten käytät maailmanperintöarvot tai muut arvot näkyvät työssäsi?
- Voiko maailmanperintöarvoilla mielestäsi vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen?
- Onko sinulla käytännön ehdotuksia kestävyuden lisäämiseksi?

Liite 2. Suostumuslomake.

Suostumuslomake

Haastattelututkimuksen tarkoituksena on kerätä aineistoa Helsingin yliopistossa folkloristiikan oppiaineeseen tekemääni pro gradu -opinnäytetyötä varten. Tutkimuksen päämäärä on selvittää Suomenlinnan hoitokunnan työntekijöiden ja muiden sidosryhmien edustajien näkemyksiä maailmanperintöarvoista ja niiden hyödyntämisestä Suomenlinnan kestävässä kehittämisessä. Haastattelujen lisäksi tutkimuksen aineistona on *Suomenlinnan kestävä matkailun strategia* (2015).

Haastateltaviksi valittiin monipuolisesti eri yritysten ja organisaatioiden edustajia. Haastateltavien tai heidän edustajansa yhteystiedot on saatu Suomenlinnan hoitokunnalta. Haastattelut toteutetaan arviolta tunnin kestäväksi yksilö- tai parihaastatteluna. Haastattelut nauhoitetaan sanelimella ja litteroidaan tekstimuotoon.

Julkaistavassa opinnäytteessä ei käytetä haastateltavien nimiä ellei toisin sovi. Suomenlinnan hoitokunta arkistoi ääni- ja tekstiaineistot mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Tämän lisäksi Suomenlinnan hoitokunnalla on oikeus käyttää materiaalia julkaisuissaan. Nimitieto jätetään arkistoitavaan materiaaliin, mutta tämä suostumus ei anna oikeutta käyttää sitä mahdollisten tulevien tutkimusten julkaisuissa. Mikäli haastateltava haluaa, voidaan äänite tuhota ja nimi poistaa tekstidokumenteista ennen arkistointia. Haastateltavat saattavat kuitenkin tämän jälkeen olla edelleen tunnistettavissa esimerkiksi työpaikkansa takia.

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on missä tahansa tutkimuksen vaiheessa oikeus keskeyttää tutkimus.

Lisätietoja tutkimuksesta:

Oona Simolin
folkloristiikan maisteriopiskelija
puh. xxx xxxx xxx, oonasimolin@helsinki.fi

Olen saanut tarvittavat tiedot haastatteluun osallistumiseen. Allekirjoittamalla tämän lomakkeen suostun haastateltavaksi tutkimukseen. Lomakkeesta on tehty kaksi identtistä kappaletta.

- Nimitiedon saa jättää arkistoitavaan aineistoon
- Nimitieto ja äänitalenne pitää hävittää ennen arkistointia

____ / ____ 2015
päivämäärä

allekirjoitus
nimenselvennys:

